

**Departement Social Work
Afstudeerrichting Maatschappelijk Werk**

Een zorgbeleid op maat voor leerlingen van 15 tot 21 jaar met dyslexie.

Door Leen Loos

**Eindwerk aangeboden tot het bekomen
van het diploma bachelor sociaal werk
(maatschappelijk assistent)**

**Hasselt
Academiejaar 2014- 2015**

**Departement Social Work
Afstudeerrichting Maatschappelijk Werk**

Een zorgbeleid op maat voor leerlingen van 15 tot 21 jaar met dyslexie.

Door Leen Loos

**Eindwerk aangeboden tot het bekomen
van het diploma bachelor sociaal werk
(maatschappelijk assistent)**

**Hasselt
Academiejaar 2014- 2015**

Woord vooraf

Voor u ligt mijn eindwerk 'Een zorgbeleid op maat voor leerlingen van 15 tot 21 jaar met dyslexie.'. Naar aanleiding tot het bekomen van het diploma bachelor social work, met als afstuderrichting maatschappelijk werk, aan de PXL Hogeschool te Hasselt, heb ik dit eindwerk gemaakt. Omwille van mijn interesse in leerproblemen en het voorstel van mijn stageplaats, link met het nieuwe M-decreet en het zorgbeleid van de school, vond ik het onderwerp interessant om hier aan te werken.

Ik wil alle respondenten bedanken, zonder hun had ik mijn stageschool geen aanbevelingen kunnen doen om meer zorg op maat aan te bieden. Daarnaast wil ik mijn eindwerkbegeleider en mijn stagementoren bedanken, om mij te coachen en te begeleiden tijdens dit project. Ik wil de collega van de interne leerlingbegeleiding en ICT bedanken voor de fijne samenwerking en de nuttige tips omtrent mijn enquêtes. Ten slotte wil ik al mijn familieleden en vrienden bedanken om mijn eindwerk na te lezen en bij te staan wanneer het moeilijk ging. Ik wens u veel leesplezier toe.

Leen Loos

Inhoudsopgave	
Inhoudsopgave.....	3
DEEL1: STAGEPLAATS SITUERING	9
1. Maatschappelijke en historische situering.....	9
2. Missie	10
2.1. Missie school	10
2.2. Missie leerlingbegeleiding	10
3. Visie.....	10
3.1. Visie school.....	10
3.2. Visie leerlingbegeleiding.....	11
4. Doelgroep	11
4.1. De leerlingen.....	11
4.2. Het personeel.....	12
4.3. De ouders	12
5. Aanbod	12
5.1. Aanbod van de school.....	12
5.2. Aanbod van de leerlingbegeleiding	13
5.2.1. Psychosociale hulpverlening	13
5.2.2. Informatieve dienstverlening en advies	13
5.2.3. Conflictbemiddeling.....	13
5.2.4. Onderzoek en rapportage	13
5.2.5. Algemene preventie	13
5.2.6. Signalering.....	14
5.2.7. Coördinatie van zorg- en hulpverlening	14
5.2.8. Opleiding en vorming	14
6. Werkingsprincipe	15
6.1. Beleidsvisie onderwijs	15
6.2. Beleidsvisie opvolging van oud-leerlingen.....	15
6.3. Beleidsvisie oriëntering van de huidige leerlingen	15
6.4. Beleidsvisie personeel.....	16
6.5. De werkgroep vakgroep-werking.....	16
6.6. De werkgroep vakoverschrijdende eindtermen.....	16
6.7. Leerlingbegeleiding	17
7. Het zorgbeleid van de school.....	17
7.1. Onthaalbeleid.....	17
7.2. Socio-emotionele begeleiding	18
7.3. Studiebegeleiding.....	18
7.3.1. Leerlingniveau.....	18
7.3.2. Vakniveau	18
7.3.3. Schoolniveau	19
7.3.3.1. Het initiatief voor de derdejaars	19

7.3.3.2.	Het initiatief voor de vierdejaars.....	19
7.3.3.3.	De initiatieven voor de derde graad	20
7.4.	Schoolloopbaanbegeleiding	20
7.5.	Begeleiding betreffend leer- en ontwikkelingsmoeilijkheden	21
7.6.	Leerlingenopvolging	21
7.6.1.	Langdurige afwezigheden	21
7.6.2.	Onderwijs aan huis of ziekenhuis/K-dienst	22
7.6.3.	Spijbelgedrag	22
7.6.4.	Telaatkomers	22
7.6.5.	Uitschrijven	23
7.6.6.	Leerlingvolgsysteem	23
7.6.7.	Begeleiding bij grensoverschrijdend gedrag	23
7.6.8.	Klassenraden	24
8.	Stappenplan	24
8.1.	“Voor attestering”	24
8.1.1.	Inventarisatie en communicatie signalen	24
8.1.2.	Onderzoek	24
8.1.3.	Bespreking en communicatie maatregelen.....	24
8.1.4.	Evaluatie	25
8.2.	“Na attestering”	25
8.2.1.	Inventarisatie en communicatie	25
8.2.2.	Bespreking en communicatiemaatregelen.....	25
8.2.3.	Evaluatie	25
9.	Dyslexiebeleid	26
DEEL 2: THEORETISCH KADER		27
1.	Doelgroep van de enquête.....	27
1.1.	Diagnose.....	27
1.2.	Problemen.....	28
1.2.1.	Lezen.....	28
1.2.2.	Schrijven	28
1.2.3.	Automatiseren.....	28
1.2.4.	Het kortetermijngeheugen	29
1.2.5.	Multitasking	29
1.2.6.	Ruimtelijk inzicht en bijbehorende rekenonderdelen.....	29
1.2.7.	Vreemde talen.....	29
1.2.8.	Auditieve aspecten van taal	29
1.3.	Signalen en symptomen.....	30
1.4.	Vormen van dyslexie	31
1.4.1.	Auditieve dyslexie	31
1.4.2.	Visuele dyslexie	31
1.4.3.	Eidetische dyslexie.....	31

1.4.4.	Perceptuele dyslexie	31
1.4.5.	Linguale dyslexie.....	31
1.4.6.	Dysfatische dyslexie.....	32
1.5.	Gevolgen.....	32
1.6.	Behandeling en aanpak.....	33
1.6.1.	Tips voor leerlingen.....	33
1.6.1.1.	Dyslexiesoftware	33
1.6.2.	Tips voor ouders	35
1.6.3.	Tips voor de school.....	36
2.	Wettelijk kader: Het M-decreet.....	37
2.1.	Het zorgcontinuüm	38
2.1.1.	Fase 0: Brede basiszorg (zorg begint bij algemene preventie)	40
2.1.2.	Fase 1: Verhoogde zorg.....	40
2.1.3.	Fase 2: uitbreiding van zorg (voor enkele leerlingen)	41
2.1.4.	Fase 3: Individueel aangepast curriculum (IAC)	42
2.2.	De zes krachtlijnen.....	42
2.2.1.	Eerst gewoon en dan buitengewoon	42
2.2.2.	Recht op redelijke aanpassingen	43
2.2.3.	Recht op inschrijven in een gewone school.....	43
2.2.4.	Nieuwe types in het buitengewoon onderwijs	43
2.2.5.	Nieuwe toelatingsvoorwaarden buitengewoon onderwijs.....	43
2.2.6.	Ondersteuning voor het gewoon onderwijs	44
2.3.	Zeven criteria voor passende maatregelen.....	44
2.3.1.	Een passende maatregel is maatwerk.....	45
2.3.2.	Een passende maatregel is SMART.....	45
2.3.3.	Een passende maatregel heeft waar mogelijk ook voor andere leerlingen een positieve impact	46
2.3.4.	Een passende maatregel komt tot stand in overleg met alle betrokkenen	46
2.3.5.	Een passende maatregel wordt goed gemotiveerd en herhaaldelijk gecommuniceerd.....	46
2.3.6.	Een passende maatregel is gebaseerd op de expertise en observaties van de leerkracht(en), de GON- of ION begeleider en eventueel andere betrokken hulpverleners	47
2.3.7.	Een passende maatregel is ingebed in de zorgvisie van de school	47
2.4.	Gevolgen voor leerlingen met dyslexie	47
2.4.1.	Preventieve basiszorg.....	47
2.4.2.	Verhoogde zorg	48
3.	Maatregelen.....	48
3.1.	STICORDI-maatregelen.....	48
3.1.1.	Waarom STICORDI gebruiken?	49
3.1.2.	Het toepassen van de STICORDI-maatregelen.....	49
3.1.3.	Kritische kijk	50

4. Organisatie van de hulpverlening: de vijf drempels	51
4.1. Algemeen.....	51
4.1.1. Bereikbaarheid.....	51
4.1.2. Bruikbaarheid.....	51
4.1.3. Begrijpbaarheid.....	51
4.1.4. Betaalbaarheid.....	52
4.1.5. Beschikbaarheid	52
4.2. Toegepast.....	52
DEEL 3: PRAKTISCH KADER	54
1. Enquête.....	54
1.1. Opbouw enquêtes.....	54
1.2. Doelgroep en verspreiding enquêtes.....	55
1.3. Verwerking van de data.....	55
1.3.1. Vergelijkingen	55
1.3.1.1. Enquêtes leerlingen.....	55
1.3.1.2. Enquêtes ouders	65
2. Besluit.....	73
3. Aanbevelingen.....	75
4. Aanbevelingen voor leerkrachten in verband met begeleiden van leerlingen met dyslexie...	76
4.1. Tips voor leerlingen:.....	76
4.2. Tips voor leerkrachten:.....	77
DEEL 4: KRITISCHE REFLECTIE	79
Bronnenlijst:	82
Bijlage1: Enquête zorgmaatregelen i.v.m. dyslexie afgenomen bij de ouders van leerlingen met dyslexie.....	87
Bijlage 2: Enquête zorgmaatregelen i.v.m. dyslexie afgenomen bij leerlingen met dyslexie..	90
Bijlage 3: Begeleidende brief aan de ouders van de leerlingen met dyslexie.....	93
Bijlage 4: Begeleidende brief aan de leerlingen met dyslexie.	94

Lijst van afkortingen:

ADD: Attention deficit disorder of aandachtstekortstoornis

ADHD: Attention deficit hyperactivity Disorder of aandachtstekort-hyperactiviteitstoornis

ASO: Algemeen secundair onderwijs

ASS: Autisme spectrum stoornissen

BSO: Beroep secundair onderwijs

BUSO: Buitengewoon secundair onderwijs

CKP: Centrum voor kinderpsychiatrie

CLB: Centrum voor leerlingenbegeleiding

CST: Computer op school en thuis

GON: Geïntegreerd onderwijs

HGD-traject: Handelingsgerichte diagnostiek-traject

IAC: Individueel aangepast curriculum

ILB: Interne leerlingbegeleiding

ION: Inclusief onderwijs

K-dienst: Kinderpsychiatrische dienst

KPC: Kinderpsychiatrisch centrum

PCLB: Provinciale centrum voor leerlingenbegeleiding

PSSD: Provinciale secundaire school diepenbeek

SOHO-coördinator: Secundaire onderwijs-hoger onderwijs - coördinator

TSO: Technisch secundair onderwijs

Inleiding:

Naar aanleiding van het M-decreet dat in september 2015 in werking treedt, moet de school aangepast onderwijs bieden. Dit vereist van de school dat zij hun beleid aanpassen aan dit M-decreet en aan de specifieke onderwijsbehoeften van hun leerlingen. Door dit M-decreet kunnen leerlingen uit het buitengewoon secundair onderwijs (BUSO) naar het reguliere onderwijs overschakelen.

Elke leerling heeft recht op de brede basiszorg. Dit zijn maatregelen die voor elke leerling gelden en waar iedereen gebruik van kan maken. De scholen zullen bij aanvang van het nieuwe schooljaar een document moeten hebben om te tonen welke maatregelen ze treffen in de brede basiszorg en in de verhoogde zorg. De verhoogde zorg is enkel voor de leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, waar dat de brede basiszorg niet meer voldoet. Toch wordt de brede basiszorg verdergezet. Tijdens deze fase wordt het centrum voor leerlingbegeleiding (CLB) ingeschakeld. De school zal samen met het CLB de verhoogde zorg uitwerken. Het uitwerken kan gebeuren volgens de STICORDI-maatregelen.

In dit eindwerk wordt de centrale vraag: "Zijn de ouders en de leerlingen met dyslexie van 15 tot 21 jaar tevreden met het zorgbeleid van de school?" bevestigd. Aan de hand van de antwoorden van de enquêtes werden aanbevelingen gemaakt voor de school.

In hoofdstuk één wordt de stageplaats voorgesteld. De stageplaats wordt uitvoerig beschreven, zowel de missie en visie als de werkingsprincipes en doelgroep. In hoofdstuk twee wordt er dieper op de onderzochte doelgroep ingegaan. Dyslexie wordt uitgelegd door de diagnose, eventuele problemen en gevolgen, signalen en symptomen, tips, de verschillende vormen, de behandeling en aanpak van dyslexie te bespreken. Vervolgens wordt het wettelijk aspect uitgewerkt. Binnen het wettelijk aspect wordt het M-decreet toegelicht. Het M-decreet wordt in het algemeen toegelicht en vervolgens wordt er een link gemaakt met leerlingen met dyslexie. Daarenboven wordt er binnen de maatregelen de STICORDI-maatregelen uitgelegd. Deze worden ook eerst algemeen toegelicht en vervolgens gelinkt met leerlingen met dyslexie. Ten slotte wordt de organisatie van de hulpverlening via de vijf drempels uitgewerkt. In hoofdstuk drie wordt het praktisch deel uitgewerkt. Hierin wordt beschreven hoe te werk is gegaan, de resultaten van de enquêtes, de aanbevelingen die er gedaan worden en ten slotte het besluit van het onderzoek. In hoofdstuk vier wordt een kritische reflectie weergegeven omtrent dit eindwerk.

Hoofdstuk:

DEEL1: STAGEPLAATS SITUERING

1. Maatschappelijke en historische situering

In 1969 werd de provinciale secundaire school Diepenbeek Green High opgericht als een landelijke school in Diepenbeek. Eén jaar later werd het vernieuwd secundair onderwijs ingevoerd. Deze vernieuwing was het begin van een snel groeiproces. Zo werden er verschillende lokalen vernieuwd en werd de oppervlakte van de school uitgebreid. Door de snelle toestroom van de leerlingen en de diversiteit van de studierichtingen kwam er naast de technische en beroepsafdeling ook een humaniora.

In 1981 werd de eerste graad een autonome middenschool. Deze middenschool werd Provinciale Middenschool Diepenbeek genoemd. Beide scholen vormen de Campus Diepenbeek en worden geleid door hetzelfde schoolbestuur, namelijk Provinciebestuur Limburg. Eveneens maken deze scholen deel uit van de scholengemeenschap Provinciaal en Stedelijk Onderwijs Limburg.

Sinds het jaar 2000 is er een conciërgewoning. Deze woning is een voorbeeld van duurzaam bouwen en werd bewoonbaar verklaard.

De interne leerlingbegeleiding van de Provinciale Secundaire School Diepenbeek (PSSD) Green High wordt gesitueerd binnen de sector jongeren onder het luik onderwijs. De interne leerlingbegeleiding van deze school staat leerkrachten bij met het toezien van het sociaal en psychisch functioneren van elke leerling. De leerlingen worden opgevolgd bij mogelijke leerproblemen, gedrags- en/of problemen op sociaal-emotioneel vlak en studiebegeleiding. Tevens worden de ouders ingeschakeld om een wenselijke vorm van begeleiding aan te bieden aan de leerling.

Er wordt begeleiding geboden voor studiemethode en studiekeuze, het socio-emotionele en de leer- en ontwikkelingsproblemen.

(www.pssd.be)

2. Missie

2.1. Missie school

De school biedt onderwijs aan zowel leerlingen die meteen op de arbeidsmarkt terecht komen als aan leerlingen die eerst hogere studies gaan doen voordat ze klaar zijn voor de arbeidsmarkt. Ze bieden een brede waaier aan van verschillende studierichtingen.

Het schoolteam hecht veel waarde aan een groene campus met een breed onderwijsaanbod. De school behoort tot een groene campus omwille van de vele projecten en milieubewuste inspanningen die de school heeft geleverd. Voorbeelden: gescheiden afvalophaling, aankoopbeleid hout, drinkwaterkranen, ... De leerling staat centraal en wordt opgeleid door veelzijdige leerkrachten.

2.2. Missie leerlingbegeleiding

De missie van de leerlingbegeleiding is de leerling zo goed mogelijk te ondersteunen, zeker ook naast de lessen. Deze ondersteuning vinden we terug op verschillende vlakken namelijk: studiemethodebegeleiding, studiekeuze-, socio- emotionele-, leer- en ontwikkelingsproblemen, PCLB, opvoedingswinkel en opvoedingsondersteuning.

(www.pssd.be)

3. Visie

3.1. Visie school

De school wil een gevestigde waarde zijn in het Limburgse onderwijs. Hiermee willen zij zich positief onderscheiden van de andere Limburgse scholen. Dit willen ze bereiken door resultaten te boeken op verschillende domeinen.

Doordat ze vooruitstrevend werken in hun onderwijsmethoden (vb: leren met de tablet) willen ze een aangename leefgemeenschap scheppen voor elke leerling. Dit door het beste leereffect te creëren. Hierdoor boekt de school meetbare leervorderingen bij elke student. Zo zijn de leerlingen succesvol op de arbeidsmarkt of het hoger onderwijs.

Vervolgens wil PSSD Green High een aangename leefgemeenschap scheppen, aangezien zij het beste uit alle leerlingen wil halen. Ze gebruiken hiervoor een hartelijke, begripvolle en stimulerende manier. Er wordt extra aandacht besteed aan het welbevinden van zowel leerlingen en ouders als personeel. De school is een gezellige en veilige omgeving die steunt op

duidelijke regels. Elke leerling wordt geschoold tot een plichtbewuste en verantwoordelijke burger.

Bovendien wil de school een ontdekker zijn op vlak van technologische vernieuwing. Tevens willen ze een duurzame school zijn door ecologisch en ethisch verantwoord te handelen.

Ten slotte wil PSSD Green High een open school zijn door op een toegankelijke en transparante manier te werken.

3.2. Visie leerlingbegeleiding

De leerlingbegeleiding maakt deel uit van het totale schoolsysteem. De leerlingbegeleiding leidt alle activiteiten waar de school de leerlingen begeleidt in hun persoonlijke, intellectuele en sociale ontplooiing, met in het achterhoofd hun leefwereld. Elke activiteit staat in relatie tot het schoolse gebeuren. De interne leerlingbegeleiding brengt acties tot stand en verwacht volle inzet van zowel leerling als ouder.

(www.pssd.be)

4. Doelgroep

De doelgroep van de interne leerlingbegeleiding bevat drie groepen van mensen.

4.1. De leerlingen

De school telt 592 leerlingen, waarvan 35% van de leerlingen een ASO-richting volgt, 34% van de leerlingen volgt een BSO-richting en 31% van de leerlingen volgt een TSO-richting. Van 592 leerlingen heeft 98% een Belgische nationaliteit, 0,70% heeft een Nederlandse nationaliteit en de overige leerlingen hebben een Russische, Macedonische, Bosnische, Oezbeekse of Armeense nationaliteit. Verder lijdt 21% van de leerlingen aan een leerstoornis. Ten slotte krijgen 14 van de 592 leerlingen GON-begeleiding.

Alle 592 leerlingen, van de 2de graad tot en met de 3de graad, kunnen verschillende vormen van ondersteuning krijgen. Deze ondersteuning wordt geboden op vlak van studiemethodebegeleiding, studiekeuzebegeleiding, socio-emotionele begeleiding en leer- en ontwikkelingsproblemen.

Voorbeelden:

- problemen in de thuissituatie;
- zich niet goed voelen;
- het veranderen van studierichting;

- leer- en ontwikkelingsstoornissen (ADD, ASS, dyslexie, dyscalculie, ADHD, ...);
- langdurig zieke leerling;
- pesten;
- ...

4.2. Het personeel

Het personeel kan bij de interne leerlingbegeleiding terecht voor vragen over sancties, remediëringsopdrachten en praktische zaken. De interne leerlingbegeleiding bemiddelt tussen de verschillende leerkrachten en leerkracht met leerling, wanneer zij in een conflict zijn. Deze conflicten kunnen zich bijvoorbeeld voordoen binnen een vakgroep of tussen de leerling en leerkracht over een sanctie. Verder worden ze socio- en emotioneel begeleid. De leerkrachten kunnen hun hart luchten over hetgene wat hen bezighoudt.

4.3. De ouders

De interne leerlingbegeleiding houdt contact met de ouders over hun kinderen. Ze houden de ouders op de hoogte van het gedrag en evolutie van hun kinderen. De school wil op een toegankelijke en transparante manier te werk gaan met de ouders. Dit betekent dat ze willen dat de ouders op de hoogte zijn van de resultaten en het gedrag van hun kinderen. Ze willen op een open manier communiceren met de ouders. Dit gebeurt via het smartschool-account waar de ouders toegang toe hebben of via telefonisch contact.

(www.pssd.be, D. Hermans en K. Sleewaert, persoonlijke informatie, 9 februari 2015)

5. Aanbod

5.1. Aanbod van de school

PSSD Green High biedt verschillende onderwijsvormen aan. Als leerling kan er gekozen worden uit een ASO-richting (wetenschappen, Latijn, Humane wetenschappen en economie), een BSO-richting (basismechanica, hout, verzorging-voeding) en een TSO-richting (Sociale Technische Wetenschappen, elektromechanica, mechanische technieken).

Er is mogelijkheid tot een specialisatiejaar, hier worden de leerlingen klaargestoomd voor de arbeidsmarkt. De andere leerlingen worden degelijk voorbereid op verdere studies.

De school werkt met een 4-lijnen model op vlak van leerlingbegeleiding. De actoren van het 4 lijnen model zijn: het personeel, de klasleerkracht, de interne leerlingbegeleiding (ILB) met directie en het PCLB en externen (KPC/CKP, GON-begeleiding, ...)

5.2. Aanbod van de leerlingbegeleiding

5.2.1. Psychosociale hulpverlening

De interne leerlingbegeleiding biedt socio-emotionele begeleiding aan de leerlingen en het personeel. De interne leerlingbegeleiding luistert naar leerlingen die het moeilijk hebben, gepest worden, zich niet thuis voelen in de klas of problemen hebben in de thuissituatie. Elk gesprek wordt opgeslagen in het leerlingvolgsysteem bij de specifieke leerling.

5.2.2. Informatieve dienstverlening en advies

De interne leerlingbegeleiding geeft zowel advies en informatie aan de leerlingen als hun ouders. De leerlingen kunnen er terecht voor advies en informatie over hun huidige studie-keuze, verder studeren, externe begeleiding of andere.

De ouders worden geïnformeerd over het gedrag en de schoolresultaten van hun kind(eren).

5.2.3. Conflictbemiddeling

De interne leerlingbegeleiding staat in voor bemiddeling van conflicten tussen leerlingen, leerling en leerkrachten of leerkrachten onderling. Zo wordt door de interne leerlingbegeleiding ingegrepen in klasruzies. Er wordt dan een klasgesprek gedaan waar de conflicten worden uitgesproken en nieuwe regels worden besproken, om nieuwe klasruzies te voorkomen. Bij conflicten tussen leerkracht en leerling, wordt de leerling en de leerkracht apart aangesproken en worden er ook afspraken gemaakt om het contact beter te doen lukken. Wanneer er een conflict optreedt tussen leerkrachten zal de interne leerlingbegeleiding en de pedagogische directrice het conflict uitklaren en samen met de leerkrachten oplossen. Er worden nieuwe afspraken gemaakt zodat het voorval zich niet meer zal herhalen.

5.2.4. Onderzoek en rapportage

De interne leerlingbegeleiding doet een onderzoek over de studiekeuze van de oud-leerlingen. Alle oud-leerlingen van het afgelopen jaar worden opgebeld. Er wordt gevraagd naar hun studie- of werkkeuze. Achteraf worden er grafieken gemaakt van de verzamelde gegevens. De grafieken geven weer welke studie de leerlingen gekozen hebben vanuit hun studierichting (secundair).

5.2.5. Algemene preventie

Als algemene preventie treedt de interne leerlingbegeleiding op, bij een vermoeden van pestgedrag. Zo worden de leerlingen in kwestie aangesproken. Er wordt naar hun verhalen geluisterd, afspraken gemaakt en eventueel de ouders verwittigd. Vervolgens wordt er de leerling duidelijk gemaakt dat dit niet getolereerd wordt op de school. Aan de leerling die gepest wordt, wordt hem/haar gezegd dat ze altijd terecht kunnen bij de interne leerlingbegeleiding. Door het leerlingvolgsysteem wordt elke melding serieus genomen. Hoe ernstig of niet de situatie lijkt voor andere leerkrachten.

5.2.6. Signalering

De interne leerlingbegeleiding signaleert zowel intern als extern.

Een voorbeeld van interne signalering is het doorgeven van een moeilijke thuissituatie van een bepaalde leerling. Door middel van het leerlingvolgsysteem waar de school mee werkt, kan elke leerkracht, directie en secretariaat zien wat er de leerling parten speelt. Er wordt gevraagd om met de moeilijke thuissituatie rekening te houden en eventuele toetsen uit te stellen.

Een voorbeeld van externe signalering is het communiceren met een kinderpsychiatrisch centrum (KPC). Wanneer een leerling verblijft in een KPC wordt er door de interne leerlingbegeleiding contact opgenomen met de begeleiders. Er wordt geïnformeerd of de leerling in kwestie schoolwerk kan maken of niet en hoelang de opname zal duren.

5.2.7. Coördinatie van zorg- en hulpverlening

Elke leerling die GON-begeleiding krijgt, wordt regelmatig geëvalueerd. Deze evaluatie gebeurt met de GON-begeleider, CLB-begeleider, de ouder van de leerling, de leerling en de interne leerlingbegeleiding (ILB). Er wordt een overzicht gegeven op vlak van het schoolse, welbevinden en zelfredzaamheid. Zo blijft elke betrokken hulpverlener op de hoogte.

5.2.8. Opleiding en vorming

De interne leerlingbegeleiding staat in voor de zorgklas. De zorgklas betreft leerlingen met leer- en ontwikkelingsproblemen waarvoor er extra maatregelen getroffen worden. Zo kunnen deze leerlingen beter de les volgen of examens/toetsen maken.

Verder biedt de interne leerlingbegeleiding extra informatie aan leerlingen over verder studeren of andere studierichting. De leerlingen krijgen een cursus leren leren, waar dat ze hun studies leren plannen en tips krijgen voor het studeren.

(www.pssd.be, D. Hermans en K. Sleenwaert, persoonlijke informatie, 9 februari 2015)

6. Werkingsprincipe

PSSD Green High werkt met verschillende beleidsvisies. Elke beleidsvisie telt kwaliteitsindicatoren, die vervolgens meten in welke mate de beleidsvisie verwezenlijkt is.

6.1. Beleidsvisie onderwijs

Deze beleidsvisie geeft de opvatting op vlak van onderzoekcompetenties weer. Doordat de school streeft naar de studiebekwaamheid van de leerlingen in wetenschappelijk onderzoek, wil de school de leerlingen beter voorbereiden op het hoger onderwijs. De aanleiding van deze beleidsvisie is een artikel uit Knack van 16 juli 2013 met als titel 'Schrijfvaardigheid universiteitsstudenten teleurstellend'. Dit beklemtoont de aansluitingsmoeilijkheden die leerlingen ondergaan tijdens de stap van de secundaire school naar de hogeschool. De school biedt het vak onderzoekcompetenties aan om de leerlingen beter voorbereid naar de hogeschool/universiteit te sturen.

6.2. Beleidsvisie opvolging van oud-leerlingen

Deze visie houdt in dat het verder studeren en/of de tewerkstelling van oud-leerlingen opvolgt word. De school wil resultaatgericht werken en zal zich pas geslaagd voelen wanneer leerlingen werk hebben, ofwel hogere studies doen. PSSD Green High volgt via het g-mail account de oud-leerlingen op. Er wordt via telefonisch contact of het versturen van een enquête gepolst naar de studiekeuze of tewerkstelling van de oud-leerlingen.

6.3. Beleidsvisie oriëntering van de huidige leerlingen

Deze visie heeft betrekking op de studiekeuzebegeleiding en hoe dit wordt beoogd. Bovendien beschikt de school over een overzicht van alle acties die ze in verband met de studiekeuzebegeleiding onderneemt. Door een goed onderbouwde studiekeuze van de leerlingen kan de school leerbekwame en vakbekwame leerlingen afleveren. Het streefdoel van de school is elke leerling de juiste studierichting te bieden. Wanneer de leerling in de juiste studierichting terecht komt, wordt hun welbevinden verhoogd. Daarbij komt nog dat de leerling resultaat behaalt en er volgt een kwaliteitsvolle uitstroom. Tevens gaan de leerlingen succeservaringen waarmaken.

De leerlingen staan er niet alleen voor. Ze krijgen hulp van interne leerlingbegeleiding, vakleerkracht, klasleerkracht, Provinciaal centrum voor leerlingbegeleiding (PCLB) en ouders. Elk jaar wordt er samen met de leerling rond hun studiekeuze gewerkt. Dit gebeurt via een

begeleider van PCLB, die in elke klas uitlegt geeft over verder studeren. Verder gaan de leerlingen samen met de school naar de SID-in beurs.

6.4. Beleidsvisie personeel

De school wil de ontwikkeling van de bekwaamheid van het personeel realiseren, het engagement bekrachtigen en op peil houden. Via professionalisering wordt de kwaliteit van de school en het onderwijs bevorderd. Bij de leerkrachten zorgt uitbouw van professionaliteit, vakinhoudelijke en vakdidactische aanpassingen, nieuwe en gewijzigde methodieken en leerlinggerichte aspecten voor het professionaliseren van de leerkrachten. Tevens ondergaat de school veranderingen. Hun aanvangsbeleid, ontwikkeling van een doelgerichte schoolteamwerking, personeelsbeleid, evaluatiebeleid en andere (vb.: Mensura) staan in voor het professionaliseren van de school. De leerkrachten en de school zorgen er samen voor dat de kwaliteit van de school verhoogt.

6.5. De werkgroep vakgroep-werking

Binnen deze visie wordt er met vakleerkrachten samengewerkt met als uiteindelijk doel het onderhouden van het onderwijs. De vakgroepwerking heeft als doelstelling: het creëren van het gevoel dat er achter elk vak een team staat, elke vakleerkracht voelt zich bijgestaan in zijn pedagogische en didactisch werk, verlichting van de taakbelasting als vakleerkracht en ten slotte vooruitgang boeken in de vooropgestelde doelen. PSSD Green High beschouwt de vakgroepwerking als een noodzaak voor kwaliteitsbewaking en onderwijs. Dit kan enkel wanneer de vakgroep weet wat de verwachtingen zijn, als er middelen beschikbaar zijn om goed te kunnen functioneren en wanneer er op regelmatige momenten getoetst en bijgestuurd wordt. Elke vakgroepwerking staat in voor de kwaliteit van het onderwijs. Door gedeelde verantwoordelijkheid, regelmatige besprekingen en professionalisering draagt de werking mee tot het realiseren van de schoolmissie. De schoolmissie bestaat uit het maken van vak- en leerbekwame leerlingen.

6.6. De werkgroep vakoverschrijdende eindtermen

Binnen deze visie wordt er gewerkt rond het planmatig samenwerken van de personeelsleden in de verschillende werkgroepen. Dit heeft als doel het bereiken van de vakoverschrijdende eindtermen. De school werkt met wat zij maatschappelijk belangrijk vinden, maar ook met wat de Vlaamse overheid belangrijk vindt om binnen het onderwijs na te streven. Dit

wordt gebundeld in een vakoverschrijdende eindterm. Dit kan niet worden nagestreefd binnen een vak, maar wel op grotere schaal en op schoolniveau.

De eindtermen zijn minimumdoelen die de overheid onvermijdelijk en reëel vindt voor bepaalde leerlingengroepen in Vlaanderen en die jongeren moeten behalen op hun achttiende. De minimumdoelen hebben betrekking op kennis, vaardigheden, attitudes en inzicht.

6.7. Leerlingbegeleiding

Binnen deze beleidsvisie staat het individuele functioneren centraal. De school wil het welbevinden van elke leerling verbeteren. De leerlingbegeleiding is een interne werking van de school. Het maakt volstrekt deel uit van het schoolsysteem. Het is een gemeenschappelijke noemer voor alle evenementen die de school organiseert om haar leerlingen te ondersteunen in hun persoonlijke, intellectuele en sociale ontplooiing, met in het achterhoofd hun leefwereld. Er wordt inzet verwacht van zowel leerling als hun ouder(s), wanneer de leerlingbegeleiding acties onderneemt. Leerlingbegeleiding is noodzakelijk om leerlingen te ondersteunen om de schoolmissie waar te maken. Dit zowel in verband met de lessen als naast de lessen.

(www.pssd.be)

7. Het zorgbeleid van de school

Het zorgbeleid van de school heeft als doel het verbeteren van het welbevinden van elke leerling. Het zorgbeleid begeleidt verschillende domeinen. Dit wordt ingedeeld in 6 punten.

7.1. Onthaalbeleid

Dit start vanaf de 1ste schooldag. Het doel hiervan is de leerlingen kennis te laten maken met de school, medeleerlingen en hun klasleerkracht. Voor nieuwe leerlingen is er een apart traject uitgewerkt. De leerling wordt samen met zijn/haar ouders ontvangen bij de directie. De directie legt de werking en de verwachtingen van de school uit. Ook wordt de interne leerlingbegeleiding ingeschakeld voor de opvolging van de integratie zowel op vlak van de studie als het welbevinden van de leerling. De leerling kan met zijn vragen en problemen telkens terecht bij de interne leerlingbegeleiding. Bij elk nieuw schooljaar stelt de klasleerkracht een klasprofiel op. Hier worden de specifieke behoeften en zorgvragen van bepaalde leerlingen samengevat. Via het leerlingvolgsysteem¹ heeft elk personeelslid toegang tot het

---

¹Leerlingvolgsysteem:

<http://www.ond.vlaanderen.be/toetsenvoorscholen/LVS/infoleerlingvolgsysteem.asp?>

klasprofiel van de leerlingen waaraan ze les geven. Hierdoor wordt er een aangepaste begeleiding geboden. Ook is er bij elk nieuw schooljaar een infoavond. Tijdens deze infoavond maken de ouders kennis met de school, (hulp)klasleerkracht, directie. Dit stimuleert de vertrouwensrelatie.

(Hermans, z.d.)

7.2. Socio-emotionele begeleiding

De interne leerlingbegeleiding biedt socio-emotionele begeleiding aan de leerlingen. De socio-emotionele problemen van de leerlingen kunnen van verschillende aard zijn. Bijvoorbeeld: ruzie thuis, moeilijkheden met de echtscheiding van de ouders, pestgedrag, moeilijkheden met het verwerken van een rouwproces, ... afhankelijk van de gebeurtenis zal de begeleiding van één van de vier lijnen worden aangeboden. Deze worden verder in het eindwerk toegelicht.

(Hermans, z.d.)

7.3. Studiebegeleiding

Binnen de studiebegeleiding biedt de school ondersteuning op 3 verschillende niveaus.

7.3.1. Leerlingniveau

Op het niveau van de leerling, probeert de school de leerling te ondersteunen op vlak van zelfstandigheid, zelfvertrouwen, motivatie, zelfreflectie en verantwoordelijkheidszin.

7.3.2. Vakniveau

Op vakniveau biedt elke vakleerkracht ondersteuning door onder andere studiebegeleiding te voorzien. Bijvoorbeeld: extra oefeningen, bijlessen, ... Daarenboven bieden ze remediëring aan. Dit wordt elke keer op de klassenraad besproken. De leerling krijgt een remediëring wanneer ze onvoldoende scores op een bepaald vak. Verder bespreekt en verbetert een vakleerkracht evaluaties. De lessen zullen gestructureerd worden aangepakt en opgebouwd. Er zal een bepaalde structuur doorheen de cursus terug te vinden zijn. Een andere vorm van ondersteuning op vakniveau is het aanreiken van verschillende werkvormen. Hiermee wordt bedoeld: begeleid zelfstandig leren, peer-teaching, tablets, activerend,.... Ten slotte kan er uitleg gegeven worden over de methode waarop het vak gestudeerd dient te worden.

7.3.3. *Schoolniveau*

Op schoolniveau ondersteunen ze de leerlingen door middel van de studieplanner met studietips, de digitale agenda (waarin elke les staat uitgeschreven met taken en toetsen), het beschikbaar stellen van een instructiefiche leren leren op het digitaal leerplatform. Er wordt ook naschoolse studie en studie op school tijdens de examens voorzien. Daarenboven kunnen zowel de leerlingen als hun ouders de examens inkijken. Hiervoor kunnen ze beroep doen op hun inzagerecht.

De school neemt verschillende initiatieven op vlak van de ondersteuning op schoolniveau.

7.3.3.1. *Het initiatief voor de derdejaars*

- Studiebegeleiding:

De leerlingen van drie ASO krijgen een vak studiebegeleiding. Dit begeleidt de leerlingen met het maken van korte en langetermijnplanning en zo werken ze aan hun studiemethode.

- Infobundel leren leren:

Voor de leerlingen van drie ASO doorlopen ze de infobundel tijdens het vak studiebegeleiding. Voor de andere leerlingen zal de klasleerkracht de infobundel doorlopen, dit gebeurt op de eerste schooldag. Alle leerlingen en hun ouders kunnen deze infobundel raadplegen op het digitaal leerplatform.

- Mindmappen:

Tijdens de lessen informatica wordt de methode mindmapping aangeleerd. Dit is voor alle leerlingen aangezien alle derdejaars informatica krijgen.

- Schematiseren:

Binnen de lessen Nederlands zullen de verschillende soorten schematiseringsmethodes aangeleerd worden. Ook dit geldt voor alle leerlingen van het derde jaar.

7.3.3.2. *Het initiatief voor de vierdejaars*

Voor de leerlingen van vier ASO en TSO wordt er jaarlijks de Lemo-test afgenomen. De Lemo-test schat de leercompetenties en motivatiekenmerken van leerlingen in. Eveneens worden de kwaliteit en kwantiteit van de studiemotivatie en het zelfbeeld van de leerlingen gemeten. Na het invullen van deze test krijgen de leerlingen een verklaring en tips over hun

studiemotivering. Er wordt besproken wat er wel goed loopt en op welke vlakken de leerling zich dient te verbeteren om een groter studiesucces te verkrijgen.

Voor de leerlingen van ASO wordt dit afgenomen door hun klasleerkracht tijdens het vak studiebegeleiding. Voor de leerlingen van TSO wordt dit afgenomen door hun klasleerkracht tijdens zijn/haar vak.

7.3.3.3. *De initiatieven voor de derde graad*

Er worden gastsprekers voorzien en een test: Klaar voor Hoger Onderwijs afgenomen. Voor de arbeidsgerichte studierichtingen komen er sprekers uitleg geven over “Wat na een praktische opleiding?”. De leerlingen van ASO en TSO gebruiken de website klaar voor Hoger Onderwijs. Via deze website verwerven ze meer inzicht in hun eigen leerstijl. Ze verweven dit via de leerstijltest KOLB en ZOLEERIC.

(Hermans, z.d.)

7.4. Schoolloopbaanbegeleiding

De schoolloopbaanbegeleiding staat in voor de studiekeuzebegeleiding van de leerlingen. Het geeft een samenvatting van alle ondernomen acties. Een streefdoel van de school is de leerlingen in de juiste studierichting krijgen, zodat dit het welbevinden van de leerlingen vergroot, ze resultaten behalen, er een capabele uitstroom volgt en ten slotte dat elke leerling succeservaringen boekt. Hierbij is het belangrijk dat elke betrokkene zijn eigen verantwoordelijkheid opneemt. Onder de betrokkenen verstaan we: vakleerkracht, klasleerkracht, interne leerlingbegeleiding, PCLB, leerling en de ouders.

De algemene begeleiding binnen de school houdt in dat de vakleerkrachten en klasleerkrachten van dichtbij betrokken worden bij de studiekeuze van de leerlingen. Per schooljaar worden er minimum vier klassenraden georganiseerd. Eén van de taken binnen deze klassenraden is het geven van advies in functie van de studiekeuze. Tevens wordt de studiekeuze met de ouders besproken op de herhaaldelijke oudercontacten. De leerling kan met of zonder advies van de klassenraad een studieovergang maken binnen deze school. De leerlingen kunnen zowel terecht bij de interne leerlingbegeleiding en PCLB als infotheek van de school om zich te informeren over hun studiekeuze. Verder ondersteunt het PCLB, de interne leerlingbegeleiding en SOHO-coördinator (Secundaire Onderwijs-Hoger Onderwijs) de leerling. De SOHO-coördinator organiseert, informeert en plant de meerderheid van de activiteiten in medewerking met de andere partners.

(Hermans, z.d.)

7.5. Begeleiding betreffend leer- en ontwikkelingsmoeilijkheden

De school probeert de leerlingen met deze moeilijkheden het mogelijke te bieden om succesvol af te studeren.

Er gelden verschillende maatregelen voor elke (zorg)leerling:

- elke leerling krijgt extra tijd voor toetsen, indien dit nodig is;
- op vraag van de leerling kunnen de teksten en vragen worden voorgelezen, tenzij de leerling in kwestie gebruik maakt van de voorleessoftware;
- de leerling kan vragen om het examen op A3-formaat te krijgen;
- elke leerling die toestemming heeft om gebruik te maken van voorleessoftware mag met hoofdtelefoon gebruik maken van de voorleessoftware nadat dit wordt besproken met de vakleerkracht in kwestie;
- de leerlingen mogen hun examen maken in een zorgklas. In deze klas krijgen ze extra examentijd.

Voor de leerlingen met dyslexie geldt er nog een extra maatregel:

- o er wordt geen rekening gehouden met spelfouten bij niet-taalvakken, tenzij de leerling zich kan voorbereiden.

(Hermans, z.d.)

7.6. Leerlingenopvolging

Dit gebeurt op verschillende domeinen. Zo wordt er bijgehouden welke leerlingen afwezig zijn. De ouder van elke leerling die afwezig is wordt diezelfde dag op de hoogte gebracht met als doel om na te vragen wat de reden is van de afwezigheid en om concrete afspraken te maken op het gebied van terugkomst, wettiging, ...

7.6.1. Langdurige afwezigheden

Dit kan afhangen van allerlei oorzaken. De langdurige afwezigheid kan grote leerachterstand teweeg brengen. Voor elke oorzaak is er een aparte regeling voorzien door de school. De algemene afspraken zijn dat elke vakleerkracht de interne leerlingbegeleiding en adjunct-directeur inlicht. Ook moet de vakleerkracht nagaan of de leerling langdurig afwezig zal zijn. Elke klasleerkracht waarschuwt de klas, zorgt ervoor dat de schriften worden bijgeschreven of gekopieerd, overlegt met de interne leerlingbegeleiding/adjunct-directeur. Ook maakt de klasleerkracht afspraken met de collega's i.v.m. opdrachten, informatie, ... contacteert de

ouders over de gemaakte afspraken op school en het ophalen van de kopieën. Eventueel kan de klasleerkracht een bezoek regelen met de medeleerlingen.

Ten slotte moet de klasleerkracht de afspraken en informatie invullen in het leerlingvolgsysteem. De interne leerlingbegeleiding in samenwerking met adjunct-directeur informeert de betrokken leerkrachten, houdt contact met de klasleerkracht en brengt de afspraken aan in het leerlingvolgsysteem. De leerling is zelf verantwoordelijk om de leerstof bij te werken.

7.6.2. Onderwijs aan huis of ziekenhuis/K-dienst

De ouders moeten dit aanvragen en de adjunct-directeur zal het onderwijs regelen. Wanneer de leerling in het ziekenhuis verblijft wordt er eerst toestemming gevraagd aan het ziekenhuis i.v.m. het verwerken van de leerstof. Wanneer de leerling verblijft in een jeugdinstelling neemt de school contact op met de instelling om te informeren of er een mogelijkheid is voor de leerling om onderwijs te krijgen. De leerling moet in staat zijn om de leerstof te verwerken alvorens hij/zij onderwijs krijgt.

Na de afwezigheid overloopt elke vakleerkracht met de leerling hoe hij/zij de gemiste leerstof gaat bijwerken. Er worden concrete afspraken gemaakt over de gemiste leerstof en deze worden geformuleerd in de studieplanner of via een persoonlijk bericht, zodat de ouders op de hoogte zijn. Hierna wordt de herintegratie op school opgevolgd. De klasleerkracht maakt een balans op van de mogelijke problemen en zoekt samen met de interne leerlingbegeleiding naar mogelijke oplossingen.

7.6.3. Spijbelgedrag

De school heeft rond het spijbelgedrag een spijbelbeleid opgezet. Onwettige afwezigheden worden bestraft en er worden samen met de ouders en leerlingen concrete afspraken gemaakt om het spijbelgedrag te voorkomen in de toekomst. De interne leerlingbegeleiding werkt samen met PCLB. De spijbelcel heeft als doel spijbelen te voorkomen en het opstarten van verplichte begeleiding. In de spijbelcel worden leerlingen besproken die kampen met problematische afwezigheden.

7.6.4. Telaarcomers

De school draagt de attitude stiptheid hoog in het vaandel, hierdoor worden telaarcomers opgevolgd. De leerlingen die te laat zijn, melden zich aan het onthaal en dit wordt genoteerd in de studieplanner. Hierdoor zijn de ouders op de hoogte dat hun zoon/dochter te laat komt.

Indien dit regelmatig voorkomt, zal er een sanctie optreden. Er wordt ook samen met de leerling gewerkt aan het probleem en de ouders worden ingelicht. Indien het gedrag niet verbetert, zal er een sanctioneringsprocedure starten. Dit gaat van een schrijfstraf tot een halve strafdag.

7.6.5. Uitschrijven

De leerling kan zich ook uitschrijven via een uitschrijfkartaat. De interne leerlingbegeleiding zal samen zitten met ouders/leerling en vragen naar de reden van de uitschrijving. Hierna volgen de praktische zaken.

7.6.6. Leerlingvolgsysteem

De school hanteert een leerlingvolgsysteem waarin de klasleerkracht voor elke leerling een individueel dossier bijhoudt. Dit wordt samen met de interne leerlingbegeleiding opgevolgd. Elk individueel dossier bevat documenten over de klassenraden, klasovergangen, informatieformulier, meldingen van leer- ontwikkelingsstoornissen. Dit individueel dossier is enkel beschikbaar voor directie, klasleerkracht, vakleerkracht, ondersteunend personeel, interne leerlingbegeleiding en PCLB. De ouders en leerlingen hebben geen toegang tot dit dossier. Wanneer ze wensen, hebben zij recht op inzage van het dossier.

7.6.7. Begeleiding bij grensoverschrijdend gedrag

Ten eerste werkt de school eraan om preventief grensoverschrijdend gedrag te voorkomen. Dit doen ze door te werken aan een positief schoolklimaat, ouderbetrokkenheid, leerlingenparticipatie. Onder grensoverschrijdend gedrag verstaat de school pesten, geweld, ongewenst seksueel gedrag, onverdraagzaamheid, ... De school tolereert geen enkele actie tot grensoverschrijdend gedrag en er kunnen sancties opgelegd worden wanneer de leerlingen zich hieraan schuldig maken. Tevens verwacht de school van elke leerling dat ze grensoverschrijdend gedrag melden wanneer men er getuige van is. Wanneer men zelf het slachtoffer is, verwacht de school dat dit wordt gemeld op school/thuis. Dan wordt er een manier gezocht om te helpen, zonder oordeel te vellen en met het behoud van ieders privacy.

7.6.8. Klassenraden

De school organiseert klassenraden. Hier wordt elke leerling apart besproken en worden er afspraken gemaakt, zodat de leerling zijn/haar doel kan verder zetten of begeleiding krijgt doorheen het schooljaar.

(Hermans, z.d.)

8. Stappenplan

Elke school hanteert een stappenplan in functie van leer- en ontwikkelingsproblemen. Dit geeft een basis voor het toelaten en zorgen van elke leerling met een leer- en/of ontwikkelingsprobleem. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen “voor attestering” en “na attestering”.

8.1. “Voor attestering”

8.1.1. Inventarisatie en communicatie signalen

Doorheen het schooljaar worden er signalen doorgegeven aan zowel de klasleerkracht als de leerlingbegeleiding. Het is de verantwoordelijkheid van elke leerkracht om de signalen door te geven. Na de signalisatie worden de signalen besproken met de ouders en de leerling in kwestie. Dit gesprek zal plaats vinden met klasleerkracht of leerlingbegeleiding, de ouders en de leerling. Wanneer er een eventuele hulpvraag optreedt, wordt het CLB ingeroepen. Na bespreking met de ouders of leerling worden de signalen besproken met het CLB. De klasleerkracht of leerlingbegeleiding schakelt het CLB in.

8.1.2. Onderzoek

Nadat de signalen en eventuele hulpvraag gecommuniceerd werden, volgt er een onderzoek. Dit onderzoek gebeurt door het CLB. Zij zullen aan de hand van testen kijken of de bepaalde leerling een leer- en/of ontwikkelingsstoornis heeft. Indien dit het geval is, bezorgt het CLB de leerling een attestering van de desbetreffende leer- en/of ontwikkelingsstoornis. Dit attest wordt doorgegeven aan de adjunct-directeur.

8.1.3. Bespreking en communicatie maatregelen

Na onderzoek door het CLB en het verkregen attest, wordt er een kopie bezorgd aan de leerlingbegeleiding. Deze kopie wordt opgeslagen in de leerlingadministratie en gecommuni-

ceerd aan de klasleerkracht. Vervolgens communiceert de klasleerkracht of leerlingbegeleiding de schoolmaatregelen aan de ouders en leerlingen. Hier wordt hun vermeld dat ze de maatregelen krijgen en wat de maatregelen inhouden. Ten slotte wordt de communicatie geschreven in het leerlingvolgsysteem. Dit is een digitale map waar elk dossier van alle leerlingen vermeld staat. Alle leerkrachten worden geïnformeerd op de klassenraad en via intradesk (smartschool). Dit zal gebeuren door de klasleerkracht of de interne leerlingbegeleiding.

8.1.4. Evaluatie

Doorheen het schooljaar wordt er op basis van meldingen van het personeel, de ouders en de leerlingen geëvalueerd. Deze worden verzameld en besproken.

8.2. “Na attestering”

8.2.1. Inventarisatie en communicatie

Vanaf de start van het nieuwe schooljaar worden de individuele dossiers gecontroleerd in functie van hun ontwikkelings- en/of leerprobleem. Vervolgens wordt er een kopie doorgegeven aan de adjunct-directeur. Ten slotte wordt datzelfde attest gegeven aan leerlingbegeleiding, leerlingadministratie en de klasleerkracht voor in het individueel dossier. De klasleerkracht voert deze controle en communicatie uit.

8.2.2. Bespreking en communicatiemaatregelen

Tijdens en vanaf de start van het schooljaar wordt er aan de ouders en de desbetreffende leerling gecommuniceerd over de zorgmaatregelen. Deze communicatie wordt in het leerlingvolgsysteem, intradesk en op de klassenraad besproken. De klasleerkracht of de leerlingbegeleiding neemt deze bespreking op zijn schouders.

8.2.3. Evaluatie

Tijdens het schooljaar melden zowel het personeel als de ouders en de desbetreffende leerling hun evaluatie. De leerlingbegeleiding houdt de evaluaties bij.

(Boermans, z.d.)

9. Dyslexiebeleid

De school heeft een formeel dyslexiebeleid. Hierin wordt dyslexie beschreven. De leerlingen die in aanmerking komen voor de maatregelen van dit dyslexiebeleid moeten een attest aan de school bezorgen. Tijdens de inschrijving, wordt hier extra op gewezen door middel van een informatiebundel. Wanneer een leerkracht vermoedt op basis van een aantal aandachtspunten dat een bepaalde leerling dyslectisch is, wordt dit doorgegeven aan de interne leerlingbegeleiding. De interne leerlingbegeleiding bespreekt dit met het CLB.

De school treft verschillende maatregelen, onder andere: op vlak van de agenda, toetsen, opdrachten en examens. Na afloop van het schooljaar wordt het beleid beoordeeld op basis van meldingen van leerkrachten en/of leerlingen. Er is een mogelijkheid dat het beleid aangepast wordt voor een individuele leerling. Dit kan enkel na overleg met zowel de directie, leerkrachten, ouders en desbetreffende leerling.

Als extra ondersteuning, worden er doorheen het schooljaar vier bijeenkomsten georganiseerd voor dyslectische leerlingen. Tijdens deze bijeenkomsten worden er eigen ervaringen uitgewisseld, tips gegeven van zowel leerlingen als oud-leerlingen, er wordt informatie meegegeven en de interne leerlingbegeleiding voelt en hoort wat er leeft bij die leerlingen. Verder communiceert de school per brief aan de dyslectische leerlingen en hun ouders.

(Boermans, z.d.)

DEEL 2: THEORETISCH KADER

1. Doelgroep van de enquête

Dyslexie wordt in dit eindwerk besproken, omdat er bevestigd wordt of de leerlingen met dyslexie tevreden zijn over het zorgbeleid dat de school hun biedt. Daarenboven wordt er gevraagd welke verwachtingen ze hebben ten opzichte van de school.

Dyslexie komt vanuit het Grieks, “dys” betekent beperkt en “lexis” betekent woord. (www.wikipedia.be)

“Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.” (Stichting Dyslexie Nederland, 2008).

Personen met dyslexie hebben moeite om letters te koppelen aan klanken. Maar ook treden er moeilijkheden op tijdens het koppelen van klanken aan letters. Doordat een gebied in de hersenen minder goed ontwikkeld is, kunnen ze moeilijk letters of woorden omzetten in gesproken taal. Het gedachteloos koppelen van klanken in een woord verloopt moeilijk bij kinderen met dyslexie.

(Krijnen, 2013)

1.1. Diagnose

Dyslexie wordt veroorzaakt door een afwijking in het taalsysteem, ook wel de fonologische module genoemd. De fonologische module is een praktisch deel in de hersenen. Het staat in voor de werking die voor de samenhang van de taalklanken zorgt. Doordat de fonemen² minder goed ontwikkeld zijn bij personen met dyslexie is hun basis van het taalsysteem minder ontwikkeld dan bij personen zonder dyslexie. De fonologische module is namelijk de essentiële basis van alle geschreven en gesproken taal, het vertelt ons welke stappen we moeten nemen om tot een woord te komen.

Vervolgens ondervinden deze kinderen moeilijkheden wanneer ze het juiste foneem kiezen of oproepen. Wanneer de leerlingen met dyslexie de fonemen in de juiste volgorde willen plaatsen kan dit ook voor moeilijkheden zorgen. Dit komt vooral doordat bepaalde woorden op klank gebaseerd zijn. Bij de woorden bal en dal zijn de letters b en d een foneem. Wan-

---

² Foneem: ‘de kleinste klankeenheid die een betekenisverschil aangeeft.’ Citeer: Sally Shaywitz

neer het kind een verband vindt tussen de geschreven en gesproken klanken, is het kind klaar om te lezen. Het kind komt dan tot het alfabetisch principe.

(Shaywitz, 2005)

Dyslexie is een erfelijke afwijking dat kan voorkomen in families. Wanneer er in een familie bepaalde familieleden dyslexie hebben, is de kans groot dat ook andere familieleden lijden aan dyslexie. Wanneer één ouder dyslexie heeft, is er 40 tot 50% kans dat de kinderen de aanleg hebben om zelf dyslexie te krijgen. Bij twee dyslectische ouders is er ongeveer 80 % kans dat het kind ook dyslexie heeft.

(www.steunpuntdyslexie.nl)

1.2. Problemen

1.2.1. Lezen

De persoon met dyslexie leest langzaam en het vraagt meer tijd om de klanken aan elkaar te koppelen. Tevens hebben ze moeite met tweeklanken. Deze tweeklanken halen ze door elkaar tijdens het lezen. Vervolgens ondervinden ze problemen bij groepjes van medeklinkers. Dit basisprobleem kan in het verder volgen van het onderwijs tot grotere problemen zorgen. Bijvoorbeeld: moeite met lezen van vraagstukken bij wiskunde, moeite met vreemde talen, ...

1.2.2. Schrijven

Doordat ze niet het juiste teken bij elke klank kunnen koppelen, verloopt het spellen niet correct. Wanneer het kind ouder wordt en leert schrijven, ondervindt het kind moeite met automatiseren. Het duurt langer dan bij andere kinderen van de klas om de spellingregels onder de knie te krijgen. De leerling zal fouten maken tegen regels die de klasgenootjes al langer kennen. In hun verdere opleiding zullen ze moeite ondervinden met onthoudwoorden. Dit zijn woorden waar geen enkele regel van toepassing is en die men uit het hoofd moet leren.

1.2.3. Automatiseren

Het vergt veel tijd van de persoon met dyslexie om de woorden te beheersen. Dit merken ze ook op andere gebieden, bijvoorbeeld autorijden: hier moeten ze schakelen, remmen, sturen, ...

1.2.4. Het kortetermijngeheugen

Leerlingen met dyslexie hebben extra moeite met het onthouden van woordjes. Het is niet dat ze dit niet kunnen onthouden, maar het vergt veel meer inspanning dan leerlingen zonder dyslexie.

1.2.5. Multitasking

Het is voor hen moeilijk om op twee of meerdere dingen tegelijk te letten in een beperkte tijd. Bijvoorbeeld het invullen van een vragenlijst en tegelijk naar een schilderij in een museum kijken.

1.2.6. Ruimtelijk inzicht en bijbehorende rekenonderdelen

Ze ontdekken moeilijkheden op vlak van het visuele of het ruimtelijke. Hierdoor schrijven ze tijdens hun jongere jaren langer in spiegelschrift dan andere leerlingen, maar ook tijdsbegrippen lopen niet van een leien dakje. De leerlingen ondervinden niet enkel een probleem met woordenschat, maar ook met meetkunde, cijferen, kommagetallen en het 100-veld.

1.2.7. Vreemde talen

Het is al moeilijk om groepjes medeklinkers in het Nederlands te automatiseren. Hierdoor zullen ze in vreemde talen sneller vast lopen. Hun hulpmiddeltje is de fonetische spelling, hier schrijven ze de woorden op hoe ze exact worden uitgesproken. Bijvoorbeeld: la kwizien e propre i.p.v. la cuisine est propre.

1.2.8. Auditieve aspecten van taal

Met auditieve aspecten wordt bedoeld dat ze het moeilijk hebben om een uitspraak te koppelen aan klanken. Hierdoor hebben ze 'woordvindingsproblemen'. Ze horen geen onderscheid tussen stemloze en stemhebbende medeklinkers.

Dit alles is zeer frustrerend omdat ze niet enkel een probleem ervaren met schrijven en lezen, maar ook met de taken en vaardigheden die in verband staan met het schrijven en lezen. Ze kampen met frustraties omdat ze vaak toch heel hard hun best doen en toch geen resultaat boeken of omdat er verwijten naar hun hoofd geslingerd worden. Elke leerling met

dyslexie reageert hier anders op. Voorbeelden: faalangst, clown uithangen, uitvluchten verzinnen, psychosomatische klachten, ...

Hier is het belangrijk om de juiste alarmsignalen te herkennen en aan te geven aan de school of professionele begeleiders.

(Ceyssens, 2009)

1.3. Signalen en symptomen

Vaak wordt er pas tijdens het secundair dyslexie ontdekt omdat de leerlingen hun beperking tijdens de basisschool nog konden camoufleren. In het secundair wordt er meer zelfstandigheid verwacht. De leerlingen krijgen meer vreemde talen en er worden grotere hoeveelheden leerstof verwerkt.

We kunnen dyslexie herkennen aan het moeizaam hardop lezen. Leerlingen met dyslexie vergeten kleine woordjes of verwisselen de letters. Vaak kampen de leerlingen met dyslexie met tijdsdruk doordat ze veel teksten moeten doornemen voor ze een antwoord kunnen geven op de vraag.

Vervolgens zien we dat ze moeite hebben met het verwerken van de leerstof. Hierdoor hebben ze meer tijd en energie nodig om de leerstof te verwerken en in te studeren om hun korte termijngeheugen aan het werk te krijgen.

In het secundair hebben de leerlingen met dyslexie de basisregels onder de knie. Ook hier is tijdsdruk een factor die het schrijven bemoeilijkt. Wanneer de leerling snel moet schrijven, verwisselt hij/zij verschillende klanken. De vreemde talen die ze op het secundair krijgen, zijn grote obstakels. De leerlingen met dyslexie schrijven vaak fonetisch doordat er geen eenduidig spellingssysteem is. Het fonetisch schrijven is het letterlijk schrijven van woorden zoals ze die horen. Ze scoren lager op vreemde talen.

Ten slotte zien we veel schrijffouten wanneer leerlingen met dyslexie spontaan schrijven. Doordat ze zich niet extra concentreren op de spelling, maken ze fouten. Wanneer men verschillende basisfouten ziet, kan dit een signaal zijn van dyslexie.

(Ceyssens, 2009)

1.4. Vormen van dyslexie

1.4.1. *Auditieve dyslexie*

De leerling ondervindt moeilijkheden om klanken in een woord van elkaar te onderscheiden. Zo horen ze bijvoorbeeld heus i.p.v. huis. Ze kunnen enkel losse klanken onderscheiden en kunnen moeilijk rijmen. Deze leerlingen houden zich liever visueel bezig met bijvoorbeeld tekenen, puzzelen, ...

1.4.2. *Visuele dyslexie*

Deze leerlingen zien niet wat ze horen. Zo zien zij de letter 'p' voor de letter 'b'. Hierdoor beleven ze problemen in het onderscheiden van woorden. Eveneens verwisselen de leerlingen vaak lettervolgorde, bijgevolg schrijven ze vreemde woorden. Dit alles bemoeilijkt het begrijpend lezen. Doordat de leerlingen problemen ondervinden in het visuele, hebben ze een voorkeur voor auditieve aspecten zoals luisteren naar muziek of zingen.

1.4.3. *Eidetische dyslexie*

Deze leerlingen kunnen de woorden goed lezen, maar ze ervaren problemen tijdens de klankvoorstelling. Vervolgens kan de leerling moeilijk een klank voorstellen bij een bepaald woord. Zo heeft de leerling bijvoorbeeld net het woord pen uitgevist, maar weet niet hoe hij/zij de klank van de letter e moet uitspreken. Doordat de leerling een zwakke samenwerking heeft in de hersenen, denkt de leerling teveel na over bepaalde woorden. Mits goede begeleiding kan de leerling met dit probleem verholpen worden. (Cochrane en Wood, 2013)

1.4.4. *Perceptuele dyslexie*

Binnen dit type van dyslexie kampen de leerlingen met problemen rond de technieken van het lezen en het begrijpend lezen. Kenmerkend hiervoor is het spellend voorlezen en het stotterend overkomen. Tevens zetten ze vaak de foute klemtoon op de woorden die ze wel kennen. De leerlingen leggen bijvoorbeeld de klemtoon op pagina i.p.v. pagina.

1.4.5. *Linguale dyslexie*

De leerling vervangt een woord door een ander woord dat erop lijkt. Er staat bijvoorbeeld 'broek', maar ze lezen 'boek'. Vervolgens kunnen deze leerlingen lettergrepen of woorden

overslaan. Dit komt doordat hun hersenen niet de kracht hebben om het volledige woord te bewaren en weer te geven.

1.4.6. *Dysfatische dyslexie*

Dit type is een samenhang van dyslexie en dysfasie³. Wanneer deze combinatie voorkomt, ervaart de leerling problemen tijdens het benoemen van de correcte naam bij een bepaald voorwerp. Ze kunnen het voorwerp benoemen, maar geen naam geven. Ze kunnen het emotionele belang van de taal niet begrijpen. Het gevolg is dat deze leerlingen vaak moeilijke en afwijkende zinnen vormen. Hoe complexer de spraaktaalstoornis, hoe meer dyslexie overlapt. De leerlingen hebben bijvoorbeeld benoemingsmoeilijkheden. (www.klasse.be, www.lexima.nl)

(www.doks.khleuven.be)

1.5. Gevolgen

Elke leerling met dyslexie ondervindt belemmeringen. Deze belemmeringen komen voor in de thuis- en schoolsituatie, maar ze ervaren ook sociaal-emotionele problemen.

Ze ondervinden hinder tijdens het lezen en schrijven. Dit kan ernstige gevolgen hebben voor de ontwikkeling van de capaciteiten van de leerling. De leerlingen met dyslexie kiezen vaker voor een lager onderwijsniveau. Hier wordt geen rekening gehouden met hun intelligentieniveau en wat ze werkelijk aankunnen.

Vervolgens kampen leerlingen met dyslexie met sociaal- emotionele problemen. Dyslexie kan de eigenwaarde van de leerling beschadigen. Dit kan leiden tot frustraties wanneer het kind voldoende intelligentie bevat, maar toch het technische lezen zich niet kan eigen maken. Tevens kan er demotivatie ontstaan. Dit zorgt ervoor dat de leerlingen met dyslexie niet meer willen oefenen, terwijl ze extra oefening nodig hebben.

Ten slotte ervaren deze kinderen ook problemen in de thuissituatie. Dyslexie laat een grote invloed na op het kind en diens omgeving. De ouders van de leerlingen met dyslexie merken dit als eerste aan hun gedrag. De thuissituatie van deze kinderen speelt een cruciale rol voor

---

³ Dysfasie: een aangeboren hersenafwijking en taalontwikkelingsstoornis. De taalontwikkeling komt zeer laat en traag op gang. De kinderen begrijpen meer dan dat ze zelf kunnen zeggen. (www.klasse.be)

het kind om leren om te gaan met dyslexie. De vertrouwde omgeving kan het kind veel praktische hulp en steun bieden. De rol van de ouders blijft hierbij van groot belang.

(www.spectrumbrabant.nl)

1.6. Behandeling en aanpak

Er bestaat geen genezing voor dyslexie, maar het is wel behandelbaar.

1.6.1. Tips voor leerlingen

De leerlingen met dyslexie kunnen hun problemen aanpakken, zodat ze zich staande kunnen houden in de maatschappij. Via een goede aanpak leren deze leerlingen beter met dyslexie om te gaan.

Eén van de hulpmiddelen is het hardop voorlezen van de tekst door de leerling zelf. De leerlingen met dyslexie moeten voldoende tijd plannen voor het studeren. Wanneer deze tijd realistisch is, zullen ze meer succeservaringen boeken doordat ze hun tijdschema behaald hebben.

Leerlingen vragen best notities van medeleerlingen of leerkrachten, zo leren ze hun eigen taalfouten niet telkens opnieuw herhalen. Extra ondersteuning tijdens het begrijpend lezen helpt de leerling met dyslexie. Zo kan er bijvoorbeeld de onvoorziene tekst op voorhand worden meegegeven. Hierdoor kan de leerling zich beter richten op de inhoud van de tekst. Tevens kan de leerling de teksten opnieuw lezen, zodat hij/zij deze begrijpt. De leerling kan zo ook extra oefenen.

Ten slotte kan de leerling schema's of samenvattingen van moeilijke leerstof maken. Doordat er minder tekst in voorkomt, vergemakkelijkt dit het instuderen.

(www.spectrumbrabant.nl)

1.6.1.1. Dyslexiesoftware

Wat is voorleessoftware?

Voorleessoftware is een groep van verschillende voorleesprogramma's dat helpt met begrijpend lezen, spellen, vreemde talen en studeren.

Het heeft verschillende functies:

- voorlezen: het leest woorden, zinnen of hele teksten voor. Dit in verschillende talen namelijk: Nederlands, Engels, Frans en Duits. Woorden begrijpen: het beschikt over een woordenboek en synoniemen- of homofonenlijsten;
- spellen: het is voorzien van een spellingscontrole. Dit geeft aan wanneer de gebruiker een woord verkeerd schrijft;
- woordvoorspelling: dit geeft woorden weer, wanneer de gebruiker fonetische woorden schrijft;
- studeren: de gebruikers kunnen markeerstiften gebruiken, dit helpt hen tijdens het samenvatten van de tekst of cursus. Verder kunnen ze notities in documenten maken. Zo kunnen ze tijdens de les foutloze notities maken. Daarenboven kunnen ze MP3-bestanden maken. Zo kunnen ze documenten omzetten naar een MP3-bestand;

Leerlingen met dyslexie kunnen ervoor kiezen om voorleessoftware te installeren op hun tablet/laptop. Doordat dit duur is, is dit vaak de verantwoordelijkheid van de leerlingen/ouders zelf en niet van de school.

De meeste leerlingen van deze school werken met Kurzweil. Naast Kurzweil is er ook Sprint plus, WoDy, ... Binnen dit eindwerk is er een vergelijking gemaakt tussen Kurzweil en Sprint plus, omwille van het gebruik van de leerlingen.

De gelijkenissen zijn:

- leren lezen/sneller lezen;
- beter spellen en schrijven;
- beter begrijpend lezen;
- vlotter studeren;
- leren van vreemde talen;
- documenten omzetten naar MP3;
- direct te gebruiken met Windows-programma's;
- niet-digitale boeken moeten gescand worden;
- bruikbaar op alle onderwijsniveaus en werksituaties.

Tevens zijn er verschillen tussen Kurzweil en Sprint plus.

Sprint plus	Kurzweil
Eenvoudig aan te leren	Aanleren vergt tijdsinvestering
Werkt in vertrouwde omgeving (MSWord, PDF, Windows, Internet Explorer,...).	Werkt in eigen Kurzweil-omgeving + Internet Explorer en Firefox.
4 beschikbare talen: Nederlands, Engels, Frans en Duits.	10 beschikbare talen: Nederlands, Engels, Frans, Duits, Italiaans, Spaans, Noors, Zweeds, Fins en Portugees.
Woordenboek Nederlands + van Dale vertaalwoordenboek naar Frans, Engels en Duits.	Woordenboek Nederlands + Van Dale vertaalwoordenboeken + beeldwoordenboeken in 5 talen + online encyclopedieën.
Aantal extra functies: Symbolen aanleren in SprintPDF; Fonetische woordherkenning in de woordvoorspeller.	Aantal extra functies: Symbolen aanleren in Kurzweil; Mindmaps/samenvattingen; Synoniemenlijsten in 4 talen; Verschillende werkomgevingen creëren; Inzetbaar tijdens examens; Schrijfsjablonen voor teksten; Opzoekfunctie via internet; ...
Leest de geselecteerde tekst.	Leest ook menu's, berichten en dialoogvensters.

Geciteerd uit Huber en Huisman, 2013-2014.
(Huber en Huisman, 2013-2014)

1.6.2. Tips voor ouders

Ouders kunnen hun kinderen met dyslexie helpen door het kind te laten voelen dat ze mogen zijn wie ze zijn. Deze kinderen voelen dat het goed is zoals ze nu vooruitgang boeken. Wanneer het kind veel druk en angst ervaart omwille van de slechte schoolresultaten zal dit extra stresserend zijn voor een kind met dyslexie. De ouder kan zijn kind helpen met schooltaken. Via goed oefenmateriaal zal zowel het kind als de ouder succes ervaren. Dit versterkt de relatie ouder-kind.

Als ouder moet er ervoor gezorgd worden dat de tijd die ze samen met zijn kind spenderen aan het schoolwerk een positieve ervaring wordt. Dit kan bekomen worden door nadruk te leggen op wat goed gaat.

Wanneer er somatische klachten optreden bij het kind, het geen resultaten boekt en huiswerk maken een dagelijkse strijd is, kan er overgegaan worden tot professionele hulp (vb.: CLB, GON-begleiding, huisarts,...).
(Bringmans, Cooremans, 2002)

1.6.3. *Tips voor de school*

Deze tips zijn afhankelijk van de school waar de leerling met dyslexie les volgt:

Voor het vak Nederlands:

- geen spellingsfouten aanrekenen wanneer het niet draait rond spelling;
- tijdens het toetsen van nieuwe woordenschat is het belangrijk om te kijken of de leerling de inhoud begrijpt in plaats van de spelling;
- met de leerling de afspraak maken dat er maar één spellingsregel wordt getoetst tijdens het dictee. Anders geraakt de leerling gefrustreerd en dit zorgt voor demotivatie;
- de leerling niet onverwacht laten voorlezen, maar zich eerst laten voorbereiden, dit zorgt voor een zeker gevoel. Dit geldt ook voor de onvoorziene teksten, de leerling verliest anders teveel tijd en komt niet tot een antwoord;
- een duidelijke gestructureerde cursus helpt de leerling tijdens het instuderen;
- computergebruik tijdens het maken van taken zorgt ervoor dat er geen spellingsfouten zullen optreden doordat er een spellingscorrector is;
- met het oog op het maken van examens zijn voorbeeldvragen een pluspunt. Dit helpt hen met het verwerken van de leerstof;
- voldoende tijd voor toetsen en examens is zeer belangrijk, zo ervaren de leerlingen minder tijdsdruk;
- ruim op tijd toetsen en taken aankondigen. Hierdoor kan de leerling de leerstof opsplitsen in kleinere delen en vaker herhalen;
- ten slotte zijn positieve aanmoedigingen belangrijk voor het zelfvertrouwen en de inzet van de leerling.

Voor vreemde talen:

- geen spellingsfouten aanrekenen wanneer het niet om spelling gaat;

- het mondeling afnemen van vocabulaire. Hier kunnen er geen spellingsfouten aangerekend worden;
- trucjes en hulpmiddelen toestaan, bijvoorbeeld een spellingscorrector;
- ruime tijd op voorhand overhoringen meedelen;
- structuur bieden in de cursus.
- bij exacte vakken (o.a.: wiskunde, aardrijkskunde): definities in eigen woorden geven, zo verliezen de leerlingen met dyslexie geen punten met spellingsfoutjes;
- voldoende tijd tijdens het afnemen van toetsen;
- hulpmiddelengebruik toestaan;
- mondeling examen afnemen, zo verliezen ze weer geen punten op schrijffouten.

(Ceyssens, 2001)

2. Wettelijk kader: Het M-decreet

Het M-decreet wordt in het eindwerk besproken, omdat het nieuwe decreet volgend schooljaar in werking treedt. Daarenboven zal het huidige zorgbeleid aangepast worden aan de vereisten van het M-decreet.

Sinds 12 maart 2014 is er een decreet rond maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Dit decreet heeft een regeling over leerlingen in het Vlaamse onderwijs. Deze leerlingen kunnen door een beperking, stoornis of handicap geen lessen volgen in het gewone onderwijs.

(Klasse,2014)

Het doel van het M-decreet is om meer kinderen met een beperking een plaats aan te bieden in het gewoon onderwijs. Deze leerlingen krijgen recht op redelijke aanpassingen om zo gewoon onderwijs te volgen in een reguliere school. Hierdoor is er een eerste belangrijke stap in de vertaling van het VN-verdrag gezet. Het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap zegt namelijk dat personen met een handicap recht hebben op een goed leven en een volwaardige deelname in de samenleving. Dit betekent dat ze ook recht hebben op onderwijs.

De dag van vandaag belanden bepaalde groepen van leerlingen te snel in het bijzonder onderwijs. Deze groepen van leerlingen zijn: leerlingen met leerstoornissen als dyslexie, dyscalculie, gedragsproblemen, e.a. maar ook zwakbegaafde leerlingen, leerlingen met taalproblemen of leerlingen uit gezinnen met een lager sociale status.

(www.ond.vlaanderen.be)

2.1. Het zorgcontinuüm

Het M-decreet is een zorgcontinuüm van een opeenvolging van fasen in de organisatie van de onderwijsomgeving. Het zorgcontinuüm beschrijft wat er in praktijk kan toegepast worden en inspireert en ondersteunt de verschillende organisaties. Deze ondersteuning en inspiratie gebeurt met respect voor de vrijheid en de eigenheid van de scholen en de overeenkomstige opdrachten tussen de school en het CLB.

De school richt een leer- en opvoedingsomgeving op afgestemd op het verloop en de ontwikkeling van alle leerlingen. De school construeert haar leerlingenzorg en werkt daarenboven op een systematische, georganiseerde en transparante aanpak samen met het CLB en de ouders.

Voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften biedt de school gepaste en redelijke aanpassingen naarmate de behoeften van de leerling aan. De specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen en de ondersteuningsbehoeften van het onderwijzend personeel en ouders staan hierin centraal.

Wanneer bekend wordt dat de zorg voor een leerling op school niet langer voldoet, stelt het schoolteam, in overleg met de desbetreffende ouders en leerling, een leerlinggebonden vraag aan het CLB. Hierin speelt elke actor een actieve rol. Het CLB maakt in samenspraak met de andere actoren een grondige analyse van de onderwijsbehoeften van de leerling en de ondersteuningsbehoeften van de ouders en het onderwijzend personeel.

De school zet haar zorg voor de desbetreffende leerling verder en het CLB beschikt over de inhoud en het verloop van het handelingsgericht diagnostisch traject voor de desbetreffende leerling.

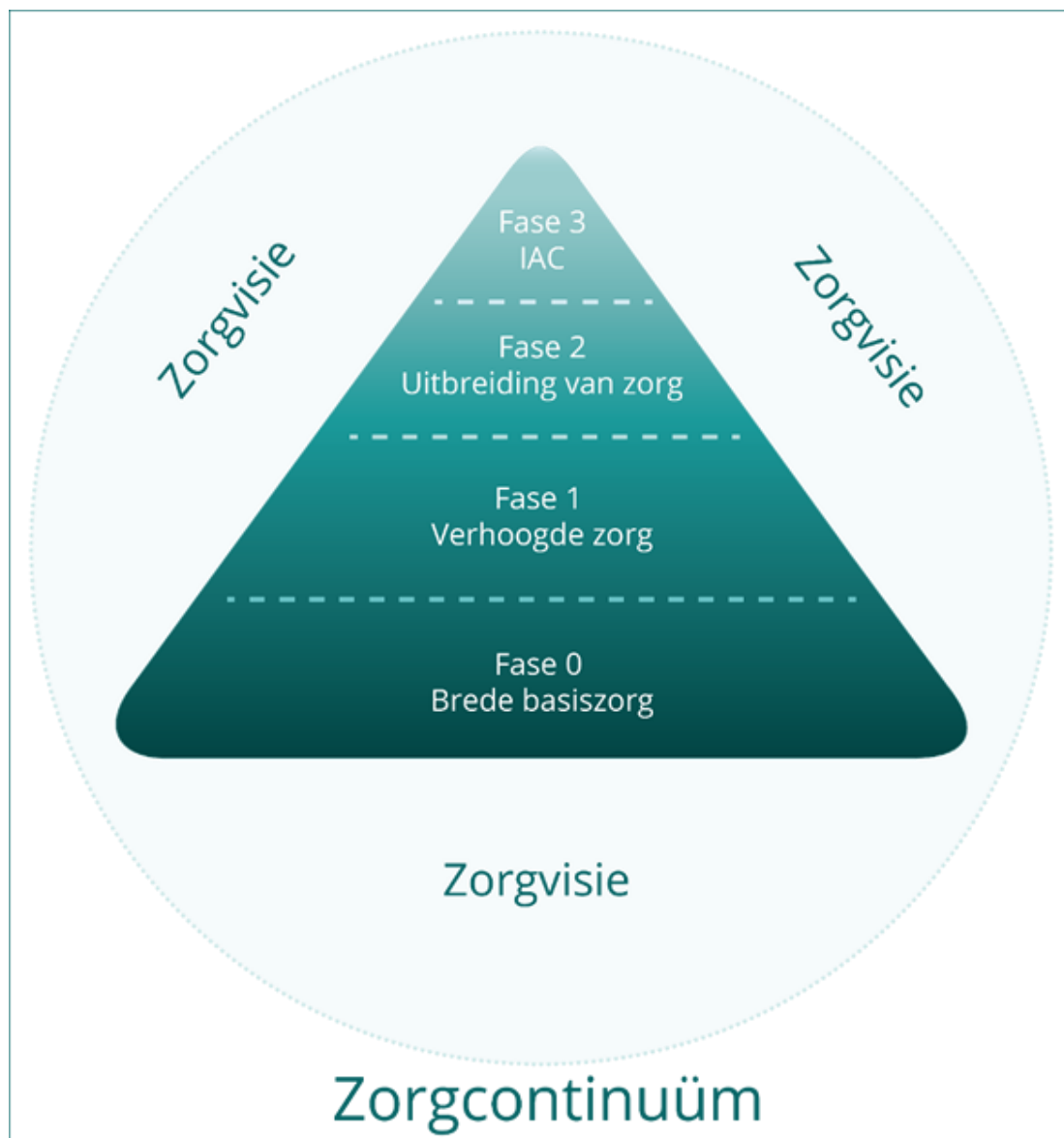
Het zorgcontinuüm is onderverdeeld in vier fasen: brede basiszorg, verhoogde zorg, uitbreiding van zorg en individueel aangepast curriculum. Sommige fasen worden verder gezet wanneer een hogere fase wordt toegepast. Dit is zo bij de fase brede basiszorg. Deze fase kan verder gezet worden wanneer de verhoogde zorg wordt toepast. De zorg voor de leerling wordt verder gezet ook wanneer er een handelingsgericht diagnostisch traject wordt opgestart in de fase van uitbreiding van zorg. Daarenboven kan een aanpak voor een leerling met specifieke onderwijsbehoeften verder gezet worden voor leerlingen met onderwijsbehoeften. Deze zorg krijgt dan een plaats binnen de fase van de brede basiszorg of de fase van de verhoogde zorg. Verderop worden deze fasen verder uitgelegd.

Er zijn twee verschillende perspectieven aanwezig binnen het zorgcontinuüm. Enerzijds is er het schoolperspectief en anderzijds het CLB-perspectief. De school is verantwoordelijk voor de brede basiszorg en de verhoogde zorg. De school zet de verschillende maatregelen uit,

maar het CLB is verantwoordelijk voor het verloop van het handelingsgericht diagnostisch traject. Het CLB speelt een subsidiaire rol in de ondersteuning en de begeleiding van leerlingen, ouders en leerkrachten. Tevens steunt het CLB de school met het realiseren van gepaste en redelijke aanpassingen, eventueel vanuit een handelingsgericht diagnostisch traject..

De zorgvisie staat voor het handelingsgericht werken dat zowel de school als het CLB toepassen. Binnen het handelingsgericht werken worden de visie en verschillende methodieken gebruikt. Verder in het eindwerk worden de verschillende fasen toegelicht en dat zal de figuur verduidelijken.

Figuur 1: Zorgdriehoek

2.1.1. Fase 0: Brede basiszorg (zorg begint bij algemene preventie)

De school treedt samen met de leerkrachten op als spilfiguur. De spilfiguur stimuleert de volledige ontwikkeling van alle leerlingen, via een intensieve leeromgeving, en probeert problemen te vermijden. Het schoolteam staat in voor een actieve werkhouding om de beschermende factoren te versterken en de risicofactoren te verminderen. Alle leerlingen worden op regelmatige basis door de leerkracht(en) opgevolgd.

De school is verantwoordelijk voor de realisatie en de uitvoering van de preventies op klas- of schoolniveau. Tijdens het uitschrijven van de brede basiszorg kan de school beroep doen op het CLB en/of pedagogische begeleiding, omtrent de invulling en de uitbouw van deze brede basiszorg. Er kunnen verschillende acties georganiseerd worden door zowel de school, de pedagogische begeleiding als het CLB.

De pedagogische begeleidingsdiensten staan de school bij tijdens de realisatie van haar (ped)agogisch project en bij het stimuleren van haar onderwijskwaliteit, maar bieden ook zelf onderwijsinnovaties en nascholingsactiviteiten aan. Elk CLB onderneemt acties, aanvullend op de inspanningen van school en vanuit zijn deskundigheid, om de interne leerlingbegeleiding bij te staan en te helpen optimaliseren. Het CLB vertrekt vanuit de bestudering van zijn bevindingen over leerlingen en hun concrete problemen. Daarenboven kan de school het CLB aanspreken voor de ondersteuning bij verbetertrajecten. Verder biedt het CLB ondersteuning aan de desbetreffende school bij projecten, georganiseerd door de school of het CLB zelf. Deze ondersteuning heeft als doel de groepen van leerlingen die leerbedreigd zijn door hun sociale afkomst of hun leefsituatie, maximale kansen te bieden binnen het onderwijs. Hiervoor is samenwerking nodig van CLB met ouders, leerling en de lokale gemeenschap. De samenwerking tussen de verschillende actoren inzake leerlingbegeleiding, onder meer de school, het schoolpersoneel, de ouders, de leerlingen, de pedagogische begeleidingsdienst en het CLB, moet leiden tot de bekrachtiging van de bekwaamheid van leerkrachten bij het opvangen van leerlingen, bij signaaldetectie en tot de uitbouw van een geschikte vorm van leerlingbegeleiding of zorgbeleid op school.

2.1.2. Fase 1: Verhoogde zorg

Wanneer de proactieve en preventieve acties die geboden worden in de brede basiszorg niet meer voldoende is om bij te dragen aan de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van een of meerdere leerlingen, wordt er verder gegaan naar de fase verhoogde zorg. Het schoolteam biedt aan deze leerlingen extra zorg onder de vorm van remediërende, differentiërende,

compenserende of dispenserende maatregelen. Deze maatregelen worden afgestemd op hun noden. De school kan beslissen om de verhoogde zorg te laten realiseren door de klasleerkracht in samenspraak met het zorgteam. De ouders zijn de ervaringsdeskundigen en zijn verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kinderen, hierdoor worden zij nauw betrokken bij de verhoogde zorg. Met de leerlingen zelf wordt er een gesprek gevoerd met als doel de leerling actief te betrekken, te stimuleren en te komen tot gedeelde verantwoordelijkheid. Om samenwerking te bevorderen wordt de reden van de verhoogde zorg besproken met het schoolteam en met de leerling.

Om leerkrachten en het schoolpersoneel bij te staan en te begeleiden wanneer zij deze zorg aanbieden, kan de school de pedagogische begeleiding en het CLB benaderen. Het CLB en de pedagogische begeleiding stellen samen actief hun opdrachten op. Het CLB en de school werken nauw samen om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op te volgen en waar nodig specifieke interventies te ontwikkelen. Het opstarten van een individueel traject met een leerling door het CLB start ter hoogte van fase 2 uitbreiding van zorg.

2.1.3. Fase 2: uitbreiding van zorg (voor enkele leerlingen)

Wanneer voor bepaalde leerlingen de fase van verhoogde zorg niet volstaat, komen zij terecht in de fase uitbreiding van zorg. In dit geval wordt het CLB betrokken in samenspraak met de desbetreffende ouders en/of de desbetreffende leerling. Het CLB is altijd rechtstreeks toegankelijk voor de ouders en de leerlingen. Doorheen de uitbreiding van zorg zet de school de maatregelen van de fase verhoogde zorg verder. In deze fase start het CLB met een handelingsgericht diagnostisch traject en gaat gezamenlijk met de leerling, de ouders en het schoolteam actief op zoek naar oplossingen. Het CLB staat garant voor het verloop van het traject. Hierbij wordt er gekeken naar de uitvoerige analyse van de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerling. Verder wordt er gekeken naar de grondige analyse van de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht(en) en ouders, met in het achterhoofd het bevoordelen van adviezen voor het optimaliseren van het afstemmingsproces van het onderwijs- en opvoedingsaanbod op de noden van de leerling. De opvolging van deze raadgevingen kan plaats vinden binnen de verscheidende fasen van het zorgcontinuüm.

Het CLB kan een gemotiveerd verslag opmaken. Dit verslag geeft de leerling toegang tot geïntegreerd onderwijs wanneer dit, met een aaneenschakeling van dispenserende of compenserende maatregelen, noodzakelijk en voldoende geacht wordt om de leerling het gemeenschappelijk curriculum te laten volgen. Wanneer een leerling ondersteuning vanuit het geïntegreerd onderwijs krijgt, volgt zowel de school als het CLB dit op binnen de fase van

uitbreiding van zorg. Wanneer de maatregelen die nodig zijn om de leerling binnen het gemeenschappelijk curriculum te blijven meenemen niet evenredig zijn ofwel onvoldoende zijn, kan het CLB een verslag opstellen dat de leerling de toegang biedt naar het buitengewoon onderwijs.

Het CLB neemt zijn draaischijffunctie op met betrekking op belangrijke externen, zowel diagnostische als hulpverlenende organisaties. Het CLB zorgt ervoor dat bijdrage van externen volledig kan afgestemd worden op de onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de desbetreffende leerling en de ondersteuningsbehoeften van leerkrachten en ouders.

2.1.4. Fase 3: Individueel aangepast curriculum (IAC)

Wanneer tijdens de adviesfase van het HGD-traject blijkt dat de aanpassingen die nodig zijn onmogelijk zijn of disproportioneel, wordt er een verslag opgemaakt. Deze leerling kan niet mee in het gemeenschappelijk curriculum van de school. Via het verslag krijgt de leerling toegang tot het buitengewoon onderwijs en de studievoorgang op basis van een individueel aangepast curriculum. Dit betekent niet dat de leerling automatisch overschakelt naar het bijzonder onderwijs. Met dit verslag kunnen de ouders hun kind inschrijven in het buitengewoon onderwijs of het gewoon onderwijs met de vraag of hun kind een individueel aangepast curriculum kan volgen. Deze leerlingen zullen in het reguliere onderwijs geen A-attest kunnen verkrijgen, dit omwille van de aangepaste leerdoelen. Slechts wanneer de leerling met toepassing van de redelijke aanpassingen toch het gewone curriculum kan volgen, krijgt hij/zij een regulier attest.

(www.prodiagnostiek.be, www.ond.vlaanderen.be)

2.2. De zes krachtlijnen

Het M-decreet kan verduidelijkt worden aan de hand van zes krachtlijnen.

2.2.1. Eerst gewoon en dan buitengewoon

Dit is de eerste krachtlijn van het M-decreet. De eerste vraag die er gesteld moet worden is 'wat heeft dit kind nodig om te leren?'. De leerkrachten moeten rekening houden met de noden van het kind. Elke gewone school moet een doorgedrukt zorgbeleid hebben en zoeken naar gepaste hulp voor de leerling. Wanneer het zorgbeleid verder geen hulp meer kan bieden, dan pas kan de leerling naar het bijzonder onderwijs gestuurd worden.

2.2.2. Recht op redelijke aanpassingen

Recht op redelijke aanpassingen is de volgende krachtlijn. Hier draait het rond de draagkracht van de school. De school moet samen met de ouders en het CLB een behoorlijke verandering zoeken voor de leerling, omdat de leerling hier recht op heeft. Onder redelijke aanpassingen verstaan we: langere toetstijd, mondelinge feedback in plaats van geschreven feedback. Maar ook technische hulpmiddelen zoals aangepaste stoel of laptop kunnen helpen.

2.2.3. Recht op inschrijven in een gewone school

Als derde krachtlijn: 'Recht op inschrijven in een gewone school'. Doordat er een recht is op een redelijke aanpassing vloeit het recht op inschrijven in een gewone school er dus uit voort. De school mag niemand weigeren die aangepaste noden nodig heeft om het gewone onderwijs te kunnen volgen en waarbij die leerling individuele regeling nodig heeft. Elke inschrijving kan enkel ontbonden worden wanneer er een gesprek is met de school, het CLB en de ouders van de betrokken leerling over de aanpassingen die genomen waren. De school motiveert zijn/haar keuze.

2.2.4. Nieuwe types in het buitengewoon onderwijs

Deze krachtlijn zal tijdens het schooljaar 2015-2016 in werking treden en geldt niet voor de leerlingen die nu les volgen in het buitengewoon onderwijs. Er zal een nieuw type komen genaamd 'basisaanbod'. Type 1⁴ en type 8⁵ gaan stilaan verdwijnen in het buitengewoon onderwijs. Het basisaanbod zal leerlingen opvangen die in het gewone onderwijs niet kunnen volgen ook wanneer er maatregelen genomen werden. Vervolgens is er een nieuw type, 'type 9', dit biedt onderwijs voor leerlingen met autisme zonder verstandelijke beperking en die niet in het gewone onderwijs les kunnen volgen ondanks de redelijke aanpassingen.

2.2.5. Nieuwe toelatingsvoorwaarden buitengewoon onderwijs

Een leerling kan enkel naar het buitengewoon onderwijs gaan met een verslag van de school. Vervolgens wordt er voor de GON-begeleiding een motivatieverslag opgemaakt. Er wordt toezicht op de verslagen gehouden door onderwijsinspectie. Het CLB controleert of

---

⁴ Type 1: licht mentale handicap.

⁵ Type 8: ernstige leerstoornissen.

alle mogelijke maatregelen getroffen zijn alvorens de leerling wordt doorverwezen naar het buitengewoon onderwijs.

2.2.6. Ondersteuning voor het gewoon onderwijs

Er wordt verwacht dat de noden in het gewoon onderwijs zullen stijgen. Hierdoor is er een waarborgregeling opgenomen in het M-decreet. De waarborgregeling voorziet dat mensen, lesuren en expertisen verschuiven wanneer er minder leerlingen in het buitengewoon onderwijs dreigen les te volgen. De bestaande ondersteuning, GON- en ION-begeleiding blijft.

De waarborgregeling voorziet verschillende principes voor de verdeling. Er wordt rekening gehouden met de verschuiving van de leerlingen zoals dit is vastgelegd in de monitoring⁶. Tevens zijn er ook demografische factoren die vastgelegd zijn, namelijk het aantal kinderen per geboortjaar. De relatieve groep van leerlingen met gemotiveerd verslag voor GON of een verslag voor buitengewoon onderwijs kunnen in scholen voor gewoon onderwijs terecht. De middelen zullen ingezet worden voor uitbreiding van de zorg in het gewoon onderwijs of als versterking van de zorg en het onderwijs in het buitengewoon onderwijs. De jobs zullen behouden blijven. Er zullen enkele leerkrachten ondersteuning bieden aan leerkrachten en leerlingen in het gewoon onderwijs.

(Klasse, 2014)

2.3. Zeven criteria voor passende maatregelen

De redelijke aanpassingen zijn, met het oog op personen met een handicap, concrete maatregelen die de begrenzendende invloed van een onaangepaste omgeving op de deelneming kan compenseren.

De aanpassingen moeten:

- effectief zijn, zodat de persoon met een handicap werkelijk kan deelnemen;
- een evenwaardige deelname van deze personen waar denkbaar maken;
- ervoor zorgen dat de personen met een handicap zelfstandig kunnen deelnemen;
- de veiligheid van personen met een handicap garanderen.

De redelijkheid van de aanpassingen worden door verschillende indicatoren beoordeeld:

- de financiële kost van de aanpassingen, waar rekening mee moet gehouden worden
  - o eventuele financiële tegemoetkomingen ter ondersteuning;

---

⁶ Monitoring: Het optekenen van de leerlingenaantal van dit schooljaar. Hoeveel leerlingen krijgen GON-begeleiding, hoeveel zitten er in het buitengewoon onderwijs,...

- de financiële draagkracht van de persoon wie de redelijke aanpassingen moet uitvoeren.
- het organisatorisch effect van de aanpassing;
- de te verwachten frequentie en periode van het nuttigen van de aanpassing door de doelgroep;
- de invloed van de aanpassingen op de levenskwaliteit van een mogelijke of effectieve persoon met een handicap;
- de invloed van de redelijke aanpassingen op de omgeving en andere gebruikers;
- het missen van soortgelijke keuzemogelijkheden;
- het verzuim van overduidelijke of legale normen.

Er zijn zeven criteria voor passende maatregelen.

2.3.1. Een passende maatregel is maatwerk

Een passende maatregel is afhankelijk van elke leerling. Het hangt af van de onderwijsbehoeften van de specifieke leerling in zijn specifieke context en hoe de leerkracht leer- en spelmateriaal, toetsen en andere aanpast in de klas. Verder worden passende maatregelen gemaakt rekening houdend met de leerkrachten en eventueel andere begeleiders. Hierdoor blijft het handelen haalbaar. Ten slotte wordt er rekening gehouden met de sterktes van de desbetreffende leerling. Dit zal het welbevinden, ontwikkeling en betrokkenheid van de leerling ten goede komen.

2.3.2. Een passende maatregel is SMART

SMART staat voor:

- specifiek: een maatregel is ondubbelzinnig en concreet op maat van de specifieke onderwijsbehoeften van desbetreffende leerling;
- meetbaar: de maatregelen kunnen gemeten worden door middel van een observatie, hierdoor zien we als de maatregel al dan niet werkt;
- aanvaardbaar: de betrokken maatregel is aanvaardbaar voor zowel de leerling, de ouders als de leerkrachten, school;
- realistisch: de maatregel is uitvoerbaar;
- tijdgebonden: er wordt een bepaald termijn opgesteld om de maatregel uit te testen, te beoordelen en aan te passen.

2.3.3. Een passende maatregel heeft waar mogelijk ook voor andere leerlingen een positieve impact

Voor een passende maatregel wordt er gestreefd naar maximaal bruikbaarheid zowel voor grote als kleinere klassen. Daarenboven wordt er gestreefd naar zinvolheid voor zowel de desbetreffende leerling als de andere leerlingen. Vervolgens wordt er gestreefd naar acceptatie door de medeleerling van de desbetreffende leerling. En ten slotte wordt er gestreefd naar het aansluiten bij het klassieke verloop in de klas.

2.3.4. Een passende maatregel komt tot stand in overleg met alle betrokkenen

Dit houdt in dat een passende maatregel bepaald en gedragen wordt door alle rechtstreekse betrokkenen. Deze rechtstreeks betrokkenen zijn: de leerling, de leerkrachten, de GON- of ION- begeleiding, de ouders, de zorgcoördinator of leerlingbegeleider, het CLB, en andere. Vervolgens heeft de leerling inspraak, wanneer dit voor zijn leeftijd mogelijk is. Daarenboven wordt er samen bekeken op welke manier er gezorgd kan worden dat de leerling de garantie krijgt om zijn specifieke hulpmiddelen te mogen gebruiken, wanneer de leerling dit nodig acht. Ten slotte wordt er in samenspraak met alle betrokkenen bekeken welke impact het geeft op het verwerkelijken van bepaalde leerplandoelen.

2.3.5. Een passende maatregel wordt goed gemotiveerd en herhaaldelijk gecommuniceerd

Binnen dit criterium wordt een passende maatregel verhelderd met welke reden deze maatregel genomen is, welk doel eraan vast hangt en hoe deze maatregel uitgevoerd wordt. Deze verheldering wordt naar elke betrokken partij overgebracht, zodat ze precies weten hoe de maatregel wordt uitgevoerd en hoe ze dit moet opvolgen. Deze passende maatregel wordt gemotiveerd, zodat de leerling dit ervaart als een doeltreffende daad. Vervolgens wordt de passende maatregel ingevoegd in het leerlingvolgsysteem, individueel handelingsplan,...Hierdoor zijn alle betrokkenen op de hoogte. Daarbij wordt er een duidelijk mandaat gegeven aan de GON-/ION-begeleider en andere betrokkenen om de opvolging ervan te garanderen. De passende maatregel wordt met toestemming van zowel de leerling als de ouders overgebracht aan de klasgenoten of overgemaakt aan een nieuwe school bij overstap. Wanneer de passende maatregel niet meer nodig is of niet zinvol is, wordt deze ofwel vervangen ofwel afgeschaft.

2.3.6. Een passende maatregel is gebaseerd op de expertise en observaties van de leerkracht(en), de GON- of ION begeleider en eventueel andere betrokken hulpverleners

Ter illu­sie: *Na observaties in de speeltijd en middagpauze werkt de GON-begeleider samen met Cas een schema uit dat hem de nodige structuur biedt om de drukte op de speelplaats te hanteren.*

(Meirsschaut, Monsecour, Wilssens, 2013)

2.3.7. Een passende maatregel is ingebed in de zorgvisie van de school

Een passende maatregel sluit aan bij de maatregelen die de school neemt en al eerder toepaste. Het houdt rekening met de kortstondigheid van een GON-/ION-begeleiding en wordt daarom zo gevormd dat hij ook zonder inzetbaarheid van de GON-/ION-begeleider aanhoudend kan waargemaakt worden.

(Meirsschaut, Monsecour, Wilssens, 2013)

2.4. Gevolgen voor leerlingen met dyslexie

Vanaf volgend schooljaar mag een school geen attest meer vragen vooraleer de school de zorgmaatregelen toepast. Op dit moment zijn de scholen hier vrij in. Ze mogen zelf kiezen of ze een attest vragen vooraleer ze de zorgmaatregelen toepassen.

Elke leerling met spelling- en/of leesproblemen heeft recht op de zorgmaatregelen die de school heeft, ook wanneer er geen attest of diagnose dyslexie gesteld werd.

2.4.1. Preventieve basiszorg

Elke school zal een goed uitgebouwd zorgbeleid moeten hebben rond lees- en/of spellingsproblemen. Door dit goed uitgebouwd zorgbeleid zal men elke leerling met spellings- en/of leesproblemen maximaal begeleiden. Verder is het een stimulerende omgeving en het kijken naar de sterktes van de desbetreffende leerling zeer belangrijk.

De zorg op klasniveau voorziet begeleiding door het uitvoeren van ondersteunende maatregelen.

Enkele voorbeelden:

- alle leerlingen, ouders en leerkrachten kennen het beleid i.v.m. de vaste afspraken voor leren leren;
- in alle vakken zo vaak mogelijk dezelfde afspraken laten gelden;
- de leerkracht moet leerlingen positief bekrachtigen, aanmoedigen en waarderen;

- een concreet en laagdrempelig inhaalsysteem;
- vertrouwenspersonen die aanspreekbaar zijn voor verschillende problemen;
- ...

2.4.2. Verhoogde zorg

Elke leerling kan een gemotiveerd verslag dyslexie afgeven aan de school. Hier is het wenselijk dat de school voor elke leerling met een gemotiveerd verslag dyslexie een zorgbeleid heeft.

Het zorgbeleid kan de volgende aspecten bevatten:

- vanuit het zorgteam is het belangrijk dat er één aanspreekpunt is, deze persoon neemt alle verkregen informatie op en bundelt dit in het pedagogisch dossier van de betrokken leerling. Dit kan in samenspraak met het CLB;
- de overgedragen informatie van de vorige school wordt optimaal gebruikt;
- een begeleidingsplan wordt opgemaakt met de ouders, leerling, school, CLB en eventueel andere medewerkers;
- binnen het begeleidingsplan wordt er gewerkt via de STICORDI-maatregelen;
- ...

(www.prodiagnostiek.be)

3. Maatregelen

3.1. STICORDI-maatregelen

De STICORDI-maatregelen worden in het eindwerk toegelicht, omdat de maatregelen opgenomen zijn in het huidige zorgbeleid van de school. Tevens worden ze verwerkt in de maatregelen van het M-decreet voor volgend schooljaar.

‘STICORDI’ staat voor verschillende maatregelen die leerachterstand vermijden bij leerlingen met een beperking.

Het woord ‘STICORDI’ is een afkorting en staat voor:

- stimuleren: aanmoedigen van leerlingen met beperking en deze leerlingen positief accentueren;
- compenseren: het toestaan van het gebruik van technische hulpmiddelen, onder andere voor leerlingen met dyslexie een laptop met spellingscorrector;
- remediëren: het aanreiken van individuele leerhulp;

- differentiëren: afwisseling aangeven in de leerstof en de aanpak om grondiger te kunnen inspelen op de noden van elke leerling apart;
- dispenseren: bepaalde elementen van het leerprogramma afschaffen en deze door een gelijkaardig onderdeel te vervangen.

In elk algemeen zorgbeleid van een school staan de STICORDI-maatregelen. De STICORDI-maatregelen helpen leerlingen met beperkingen. Hiervoor zit de school samen met het CLB en de ouders om te kijken welke maatregelen nuttig zijn in functie van de beperking van de leerling.

Wanneer een leerling met een beperking een GON-begeleiding heeft, kunnen de STICORDI-maatregelen in het integratieplan worden vastgelegd. Hierbij kan de begeleider het gewoon onderwijs ondersteunen door STICORDI-maatregelen in te lassen. Indien er geen integratieplan is, is het toch van belang dat er afspraken gemaakt worden met de klassenraad om de toepassing van STICORDI-maatregelen uit te werken.

(www.onderwijs.vlaanderen.be)

3.1.1. Waarom STICORDI gebruiken?

De school heeft als taak voor alle leerlingen een maximale ontwikkeling na te streven en zoveel mogelijk moeilijkheden te vermijden. Deze maatregelen zorgen er samen voor dat er een goed ontwikkeld zorgbeleid beschikbaar is op de school, waar elke leerling met verschillende noden binnen de context van de school goed wordt onthaald en opgevolgd. Binnen het klasgebeuren vloeit dit uit in een werkzame leeromgeving waarin het mogelijk wordt dat de leerling effectief leert. De klemtoon verschuift van de handelingen van de leerkracht naar de handelingen van de leerling. STICORDI-maatregelen leggen hun focus op het aanmoedigen van de zelfstandigheid van de leerlingen, zodat deze vergroot tijdens het leerproces. De leermotivatie van de leerlingen zal stijgen doordat ze een grotere verantwoordelijkheid hebben. De STICORDI-maatregelen scheppen ruimte voor de leerkrachten om een goede scholing te voorzien aan een samenstelling van leerlingen met diverse onderwijsbehoeften.

(www.go.be)

3.1.2. Het toepassen van de STICORDI-maatregelen

In het secundair onderwijs is het een opgave om de STICORDI-maatregelen toe te passen doordat er veel vakleerkrachten zijn. In het secundair onderwijs worden de vakken verdeeld in algemene, vakoverschrijdende maatregelen en vakgebonden afspraken.

Enkele voorbeelden van stimuleren:

- de leerkracht moet de toets vragen hardop voorlezen;
- de leerling vooraan in de klas laten plaats nemen of langs een taalsterke leerling;
- de leerkracht moet leerlingen gericht aanspreken, motiverend taalgebruik gebruiken of bevestigen;
- tijdens de les kijken of de leerling mee is.

Enkele voorbeelden van compenseren:

- de leerling zich laten voorbereiden op hardop voorlezen in de klas;
- de leerling extra tijd geven voor het maken van oefeningen en taken;
- hulpmiddelen toestaan: regelkaarten, elektronisch woordenboek, een laptop met spellingscorrector, voorleessoftware, ...;
- op verzoek van de leerling kan de examen kopie geprint worden op A3-formaat;
- de leerling mag een hoofdtelefoon gebruiken tijdens het gebruik van de voorleessoftware.
- de leerling kan in een aparte klas het examen afleggen.

Enkele voorbeelden van remediëring:

- de leerling kan de agenda invullen door middel van de online agenda via het leerplatform;
- de leerling kan de voorleessoftware gebruiken tijdens een toets;
- de leerkracht kan gecorrigeerde toetsen aan de leerling meegeven.

Enkele voorbeelden van differentiëren:

- de leerlingen kunnen extra begeleiding vragen aan de vakleerkracht, wanneer ze iets niet begrijpen.

Enkele voorbeelden van dispensereren:

- spellingsfouten voor niet-taalvakken worden niet aangerekend, wanneer de leerling zich niet kon voorbereiden;
- de leerling kan niet aan bord gevraagd worden.

(www.dpbbbrugge.be en mondelinge bron ILB)

3.1.3. Kritische kijk

De STICORDI-maatregelen zullen met oog op het M-decreet verder worden toegepast. Ze blijven van toepassing, omdat de scholen het M-decreet moeten toepassen. Binnen het M-

decreet wordt er zowel op vlak van de basiszorg als verhoogde zorg rekening gehouden met de STICORDI-maatregelen. Binnen de basiszorg wordt er vooral gewerkt rond stimuleren. Er wordt voor elke leerling een positief leerklimaat geschept en zoveel mogelijk te waarderen. Dit kan enkel door het stimuleren van de sterktes die elke leerling bezit. Binnen de verhoogde zorg wordt er vooral gebruik gemaakt van het stimuleren, compenseren, remediëren en dispensereren, waarbij remediëren voorop gesteld wordt. Vanuit het remediëren krijgt de leerling met dyslexie extra leer- en/of oefenmateriaal om zo meer te oefenen op de lees- en/of spellingsproblemen die de leerling ervaart.

(www.prodiagnostiek.be)

4. Organisatie van de hulpverlening: de vijf drempels

4.1. Algemeen

Het zorgbeleid van de school kan beoordeeld worden op verschillende manieren. In dit eindwerk wordt het zorgbeleid beoordeeld door middel van enkele drempels van de hulpverlening. Via deze drempels wordt er gekeken of de hulpverlening tot hun recht komt en of het geschikt is voor een ruime doelgroep.

4.1.1. Bereikbaarheid

Door middel van bereikbaarheid is er bekeken op welke manier mensen tot bij het aanbod geraken. De bereikbaarheid van de doelgroep is afhankelijk van de mobiliteit, dagindeling en andere. Een voorbeeldvraag van bereikbaarheid: 'Houden de openingsuren rekening met alleenstaande vaders?'

4.1.2. Bruikbaarheid

Bruikbaarheid werd bevraagd aan de mensen als de bevroegde personen iets heeft aan het aanbod dat er geboden wordt. Bovendien wordt er ook gevraagd of het aanbod bruikbaar is voor een breed publiek of enkel een doelgroep met specifieke behoeften. Een voorbeeldvraag van bruikbaarheid: "Zijn de zorgmaatregelen aangepast aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op het vlak van wiskunde?"

4.1.3. Begrijpbaarheid

De doelgroep is bevroegd op basis van begripbaarheid. Er zal van de doelgroep gevraagd worden om over een bepaalde competentie te beschikken om deel te kunnen maken van het aanbod. De begripbaarheid is vaak de taal, uitdrukkingen, non-verbale communicatie, ... Een voorbeeldvraag van begripbaarheid: "Zijn de regels van de kinderopvang duidelijk omtrent het niet nakomen van de gemaakte afspraken?"

4.1.4. Betaalbaarheid

Wanneer er vragen gesteld werden in verband met de kostprijs van het aanbod dat er geboden wordt, wordt er gesproken over de betaalbaarheid van de hulpverlening. Een voorbeeldvraag van betaalbaarheid: "Is de extra huiswerkbegeleiding betaalbaar?"

4.1.5. Beschikbaarheid

Ten slotte is er beschikbaarheid van de hulpverlening dat bevroegd werd. Beschikbaarheid gaat vooral over de manier waarop het aanbod ontsloten wordt voor de doelgroep die werd bevroegd. Er kan op verschillende communicatiekanalen gebruik gemaakt worden om de beschikbaarheid van de hulpverlening te vergroten. Een voorbeeldvraag van beschikbaarheid: "Via welke communicatiekanalen ben je in contact gekomen met huiswerkbegeleiding?" (www.interculturaliseren.be)

4.2. Toegepast

In dit eindwerk werden niet alle drempels van organisatie van de hulpverlening toegepast.

Er werd gekozen om betaalbaarheid niet te onderzoeken doordat de hulpverlening die de school aanbiedt gratis is. Het zorgbeleid is gratis voor de leerlingen die een attest hebben voor dyslexie. De leerlingen zonder attest of zonder dyslexie komen niet in aanmerking voor de zorgmaatregelen. Zelfs tegen betaling kan een leerling niet in aanmerking komen voor de zorgmaatregelen. Wegens het M-decreet zal dit volgend jaar veranderen. Dan kunnen de leerlingen zonder attest in aanmerking komen voor de zorgmaatregelen.

Er werd gekozen om de begripbaarheid van de hulpverlening te onderzoeken. Via de vraag "Is de inhoud van de zorgmaatregelen die je krijgt duidelijk? Waarom wel/niet?". Er wordt gepolst naar de competentie van de doelgroep om de inhoud van de zorgmaatregelen te begrijpen.

Vervolgens werd er de vraag: “Hoe ben je in contact gekomen met de zorgmaatregelen?” gesteld aan de doelgroep. Dit is een voorbeeld van bereikbaarheid en beschikbaarheid. Er wordt gepolst naar de manier waarop de doelgroep in contact is gekomen met het aanbod. Tevens werd gevraagd via welk communicatiekanaal de ouder of de leerling met dyslexie in contact kwam met de zorgmaatregelen.

Daarenboven is de vraag: “Weet je bij wie je terecht kan met jouw vragen over dyslexie/zorgmaatregelen?” een voorbeeld van beschikbaarheid. Er werd gevraagd naar de manier waarop er gecommuniceerd wordt in verband met het beschikbaar zijn van de hulpverlening. Doordat de leerlingen weet bij wie ze terecht kunnen met zijn of haar vragen, weet hij/zij of de hulpverlening ontsloten wordt voor een bepaalde doelgroep.

Verder kwamen er verschillende vragen over bruikbaarheid aanbod doordat er werd gepolst welke maatregelen er zeker nog genomen moeten worden. Er werd hier dieper op de specifieke onderwijsbehoeften van de doelgroep ingegaan.

DEEL 3: PRAKTISCH KADER

Om de tevredenheid, over het zorgbeleid van de school, van zowel de ouders van de leerlingen met dyslexie als desbetreffende leerlingen zelf te meten, is er gekozen voor een kwantitatief onderzoek. Er zijn twee verschillende enquêtes opgesteld en afgenomen (zie bijlage 1 en 2). Door middel van de antwoorden worden er aanbevelingen gedaan aan de stageplaats. Deze aanbevelingen zijn nuttig om het zorgbeleid aan te passen aan het M-decreet.

1. Enquête

1.1. Opbouw enquêtes

Er zijn twee enquêtes opgesteld om te peilen naar de tevredenheid van de doelgroep over het zorgbeleid wat de school hen aanbiedt. De enquêtes werden verdeeld in drie onderdelen onder andere: algemene informatie, ondersteuning van de school en voorstellen van de leerlingen en de ouders. Via deze onderverdeling kwam er een betere structuur in de enquêtes.

Vervolgens werden de enquêtes nagekeken door de eindwerkbegeleider van school. Er werden verschillende tips gegeven. Zo werd er onder andere als tip gegeven om de resultaten te vergelijken met een huidig en al afgenomen enquête. Via deze tip is er op zoek gegaan naar bestaande en al afgenomen enquêtes. Deze zoektocht bracht niet veel op. Er werd geen enquête terug gevonden die afgenomen was bij ouders van leerlingen met dyslexie gelinkt aan een zorgbeleid en aan het M-decreet. Hierdoor is er besloten om de huidige resultaten te vergelijken met enquêtes over dyslexie.

Verder werd de vragenlijst besproken op de stageplaats. De stagementor gaf haar mening in verband met de opgestelde vragenlijst en legde het document uit waar de enquête in werd versturen. Via deze feedback werd de vragenlijst verbeterd. Naarmate de vragenlijst meer vorm kreeg, werd er door de eindwerkbegeleider op attent gemaakt om de vijf drempels te gebruiken in de vragenlijst. Dit brengt de enquêtes tot een hoger maatschappelijke relevantie. Daarenboven vond er verschillende keren een overleg plaats met de stagementor over de enquêtes. De stagementor gaf haar goedkeuring om de enquêtes te versturen. De ICT-bediende van de stageplaats gaf uitleg over het versturen van de enquêtes.

1.2. Doelgroep en verspreiding enquêtes

Er werd gekozen om twee verschillende enquêtes op te stellen. Eén enquête werd opgesteld voor de leerlingen met dyslexie en de andere voor de ouders van de desbetreffende leerlingen. De enquête is naar 66 leerlingen en 132 ouders verstuurd. Van elke leerling werd zowel de moeder als de vader bevraagd om een hoger respons te verkrijgen. De groep werd in twee gesplitst, omdat een hoge respons wenselijk was. De eerste groep zijn de leerlingen van de derde graad ASO en TSO. De resterende groep zijn de overige leerlingen namelijk: tweede graad ASO, BSO, TSO en de derde graad BSO.

Op 23 maart 2015 werd er de enquête verstuurd naar de eerste groep. Vervolgens werd er op 30 maart 2015 een herinneringsmail verstuurd naar de eerste groep. Vanaf die dag werd er van start gegaan met het versturen van de enquêtes naar de tweede groep. Op 6 en 13 april 2015 werden er herinneringsmails naar de hele doelgroep verstuurd. Ten slotte werd er op 19 april 2015 de laatste herinneringsmail naar de tweede groep verstuurd.

Er werd gekozen om de enquêtes via een google document te maken. Zo worden alle antwoorden opgeslagen en verwerkt. Het google document werd verstuurd via het leerplatform. Zo werd het versturen naar de leerlingen en de twee accounts van de moeder en de vader van de leerlingen.

Bij de ouders was dit geen groot succes. Er was een zéér lage respons. Dit had verschillende oorzaken o.a.: de ouder heeft een google emailadres nodig heeft om de enquête ingevuld te kunnen versturen en niet alle ouders kijken regelmatig hun smartschool account na. Doordat er een laag respons was van de ouders, werd er aan de adjunct-directeur gevraagd of er mocht gebeld worden naar de ouders als herinnering. Op 20 april 2015 werd één ouder van elke leerling met dyslexie gebeld en hen gevraagd of ze de enquête wilden invullen, indien ze dit nog niet gedaan hadden.

1.3. Verwerking van de data

De data werd verwerkt via het google document dat eerder verzonden werd. 53 leerlingen van 72 leerlingen en 22 ouders van 144 ouders vulden de enquêtes in.

1.3.1. Vergelijkingen

1.3.1.1. Enquêtes leerlingen

A) Algemene informatie:

Geslacht:

Er is de vraag gesteld welk geslacht de leerling met dyslexie heeft. Hierdoor wordt er een vergelijking gemaakt tussen het aantal jongens en meisjes dat aan dyslexie lijdt. Uit deze bevraging blijkt dat 21 leerlingen meisjes zijn met dyslexie. Het valt op dat 32 van de 53 ondervraagde leerlingen jongens zijn. Doordat niet alle leerlingen de enquête hebben ingevuld, kan het zijn dat de exacte verhouding van het geslacht niet wordt weergegeven. De resultaten komen overeen met de volgende twee onderzoeken.

Uit het onderzoek van Eva Geerts en Kathleen Heyninck blijkt dat er dubbel zoveel jongens de diagnose dyslexie hebben dan meisjes. Via deze meting zijn ze te weten gekomen dat de hoeveelheid jongens dat aan dyslexie lijden groter is dan het aantal meisjes. (Geerts en Heyninck, 2011-2012)

Uit het onderzoek van Michky Geesink, Marrit Kerstens, Bregje Brenninkmeijer, Emma Harmsen en Margriet Keller dat bij 38 dyslectische kinderen is afgenomen, blijken 24 leerlingen jongens en 14 leerlingen meisjes. (Geesink, Kerstens, Brenninkmeijer, Harmsen en Keller, 2006)

Studiekeuze:

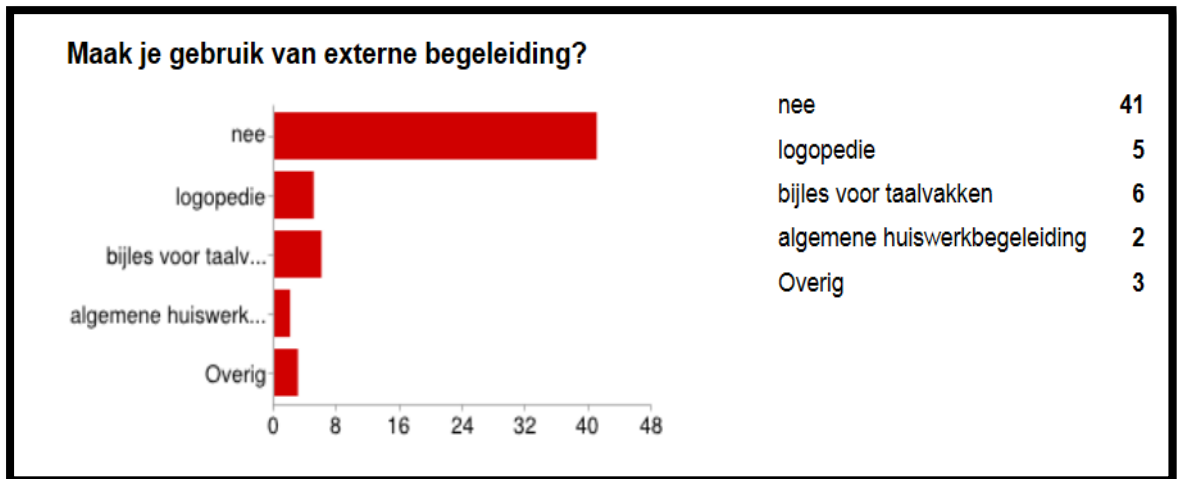
Er werd naar de gekozen studiekeuze van de leerling met dyslexie gevraagd. Er worden vergelijkingen gemaakt tussen de verschillende onderwijsvormen. Uit deze bevraging blijkt dat 25 van de 53 leerlingen met dyslexie kiezen voor een TSO-richting. Verder zijn er 20 van de 53 leerlingen met dyslexie die kiezen voor een BSO-richting. De andere leerlingen met dyslexie kiezen voor een ASO-richting.

Invloed op studierichting:

Er werd gevraagd of dyslexie een invloed had tijdens het kiezen van hun studiekeuze. 33 van de 53 leerlingen gaven aan dat ze geen belemmering ondervonden tijdens het kiezen van hun studierichting. Toch zijn er 15 van de 53 leerlingen die door hun leerprobleem van richting zijn veranderd of niet de richting konden kiezen die ze eigenlijk wilden doen. Dit komt overeen met het volgende onderzoek. Uit het onderzoek van R.J.M. Gabriels en A.M. Verkooijen blijkt dat het merendeel van de bevrageerde leerlingen geen belemmering ondervinden van hun leerstoornis. (Gabriels en Verkooijen, 2012)

Externe begeleiding:

Er werd gevraagd of de leerling gebruik maakt van externe hulpmiddelen over hun dyslexie. De onderzoeker komt meer te weten over de gevolgen van dyslexie. De leerlingen konden meerdere antwoorden aanduiden.

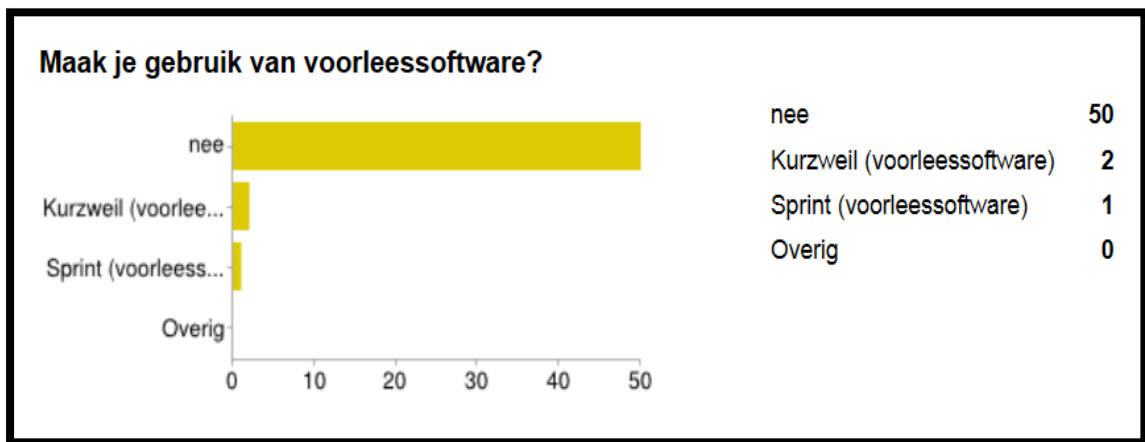
We kunnen afleiden dat 41 van de 53 leerlingen geen beroep doen op externe begeleiding. Vervolgens wordt er opgemerkt dat wanneer ze gebruik maken van externe begeleiding, het voornamelijk bijles voor taalvakken, logopedie, algemene huiswerkbegeleiding en andere soorten van externe begeleiding (o.a.: centrum taal- en spraakpathologie of CST) is.

Deze resultaten komen niet overeen met de resultaten uit het volgend onderzoek. Uit het onderzoek van Eva Geerts en Kathleen Heyninck blijkt dat 31% van de leerlingen logopedie krijgen. Verder volgen amper 5 leerlingen huiswerkbegeleiding en worden er 59 leerlingen begeleid door hun ouders. Het is opmerkelijk dat er bijna 50 % van de leerlingen extra begeleiding krijgen van hun leerkracht. (Geerts en Heyninck, 2011-2012).

De leerlingen die bevroegd werden, geven niet aan dat ze begeleidt worden door hun eigen ouders of leerkracht. Dat kan te maken hebben, doordat ze de leerkrachten niet als externe begeleiding zien.

Voorleessoftware:

Er werd gevraagd of de leerlingen met dyslexie gebruik maken van voorleessoftware. Hierdoor wordt er een beter beeld bekomen over de hulpmiddelen die ze al dan niet gebruiken.

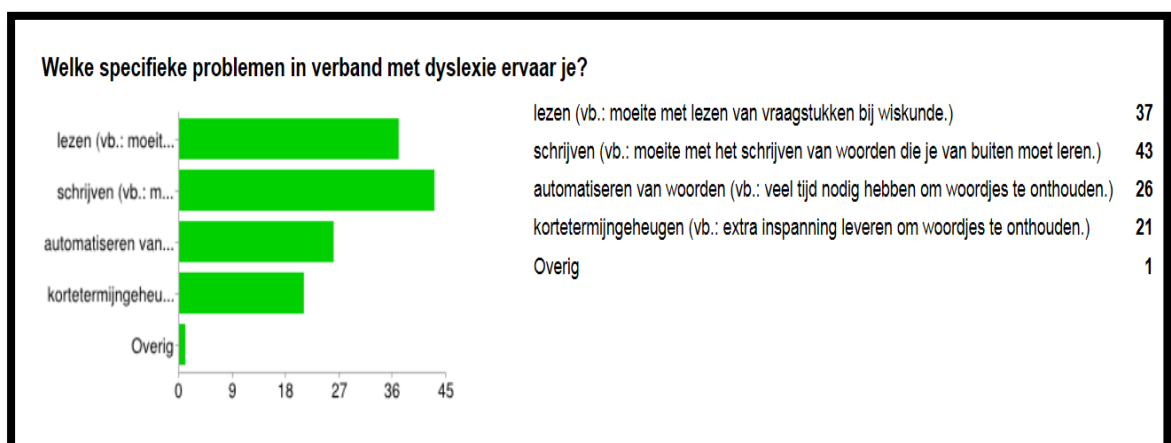
Uit deze staafgrafiek blijkt dat er 50 van de 53 bevroagde leerlingen geen voorleessoftware gebruiken. Doordat voorleessoftware zo duur is, biedt de school dat zelf niet aan. Ze kunnen het enkel gebruiken wanneer ze dat zelf aankopen.

Uit het onderzoek van Dr. Eva Staels blijkt dat er binnen de scholen steeds meer ingezet wordt op compenserende hulpmiddelen. De leerlingen met dyslexie mogen gebruik maken van voorleessoftware. Toch heeft voorleessoftware ook nadelen voor de leerlingen met dyslexie, doordat hun lees- en spellingsproblemen niet meer voldoende worden aangepakt. (Staels, 2013)

De bevroagde leerlingen geven aan dat bijna niemand voorleessoftware gebruikt, terwijl het onderzoek van Dr. Staels beweert dat er binnen de scholen steeds meer gebruik van gemaakt wordt.

De problemen met dyslexie:

Er werd aan de leerlingen gevraagd welke problemen ze ervaren in verband met hun leerstoornis. Hier konden ze meerdere antwoorden aanduiden en aanvullen.

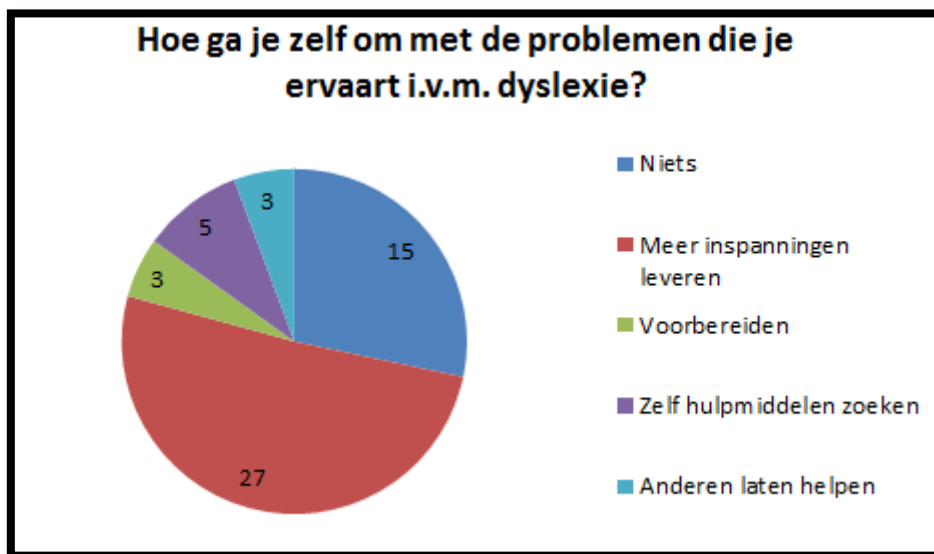
Uit deze staafgrafiek blijkt dat 43 van de 53 leerlingen vooral moeilijkheden ervaren tijdens het schrijven. Verder blijkt dat er 37 van de 53 leerlingen aangeven dat ze moeite hebben met lezen. De andere leerlingen geven aan dat ze moeite ondervinden tijdens het automatiseren van woorden, kortetermijngeheugen waardoor ze extra inspanningen moeten leren om woorden te onthouden of andere.

Uit het boek van Wim Tops en Gitte Boons blijkt dat leerlingen met dyslexie hardnekkige moeilijkheden ervaren met lezen en spellen. Verder hebben ze het moeilijk met tijdslimieten. Ze hebben tot 20 % meer tijd nodig om hetzelfde aantal woorden te lezen dan een leerling zonder dyslexie. Daarenboven ervaren leerlingen met dyslexie ook moeite met rekenen. (Tops en Boons, 2013)

Het is opvallend dat de resultaten van het lezen en schrijven overeenkomen. De meeste leerlingen met dyslexie geven aan dat ze vooral problemen hebben met het lezen en schrijven. Verder vertelt het boek dat ze ook problemen ervaren met rekenen, dit werd niet als specifiek probleem weergegeven door de bevroagde leerlingen.

Beleving van dyslexie:

Er werd bevroagd hoe de leerling de problemen van dyslexie ervaart en hoe de leerling ermee omgaat. Dit helpt om betere aanbevelingen te maken voor de dienst leerlingbegeleiding.

Uit dit cirkeldiagram blijkt dat 27 van de 53 leerlingen meer inspanningen leveren om toch goed om te gaan met de problemen die ze ervaren. Deze inspanningen hebben betrekking op het vaker studeren en lezen, het meer inoefenen van de spellingsregels en extra oefeningen maken. Verder wordt er afgeleid dat bijna 15 van de 53 leerlingen geen acties ondernemen om hun problemen aan te pakken. De andere leerlingen bereiden hun lessen voor door de teksten of nieuwe woordenlijsten te lezen alvorens ze de les krijgen, ze vragen anderen

om hulp m.b.t. het schrijven van woorden en ze zoeken zelf manieren om het schoolgebeuren te vergemakkelijken.

In vergelijking met het volgend onderzoek is er een verschil in het inzetten van de leerlingen. Uit het onderzoek van Eline Van Kerckhove, Jolien De Brauwer, Ellen Meersschaert, Annelies Aerts, Maaike Loncke en Astrid Geudens blijkt dat 80% van de ondervraagde leerlingen zich meer willen inzetten en meer zelfverzekerd zijn wanneer ze begrip voelen van hun leerkrachten. De leerlingen vinden het noodzakelijk dat de leerkracht de juiste informatie en kennis heeft over dyslexie. (Van Kerckhove, De Brauwer, Meersschaert, Aerts, Loncke en Geudens, 2013)

De bevroegde leerlingen zetten zich voornamelijk in om zelf betere punten te halen. Er wordt niet aangehaald dat ze zich meer inzetten wanneer ze begrip van een bepaalde leerkracht voelen.

B)Ondersteuning van de school:

De zorgmaatregelen:

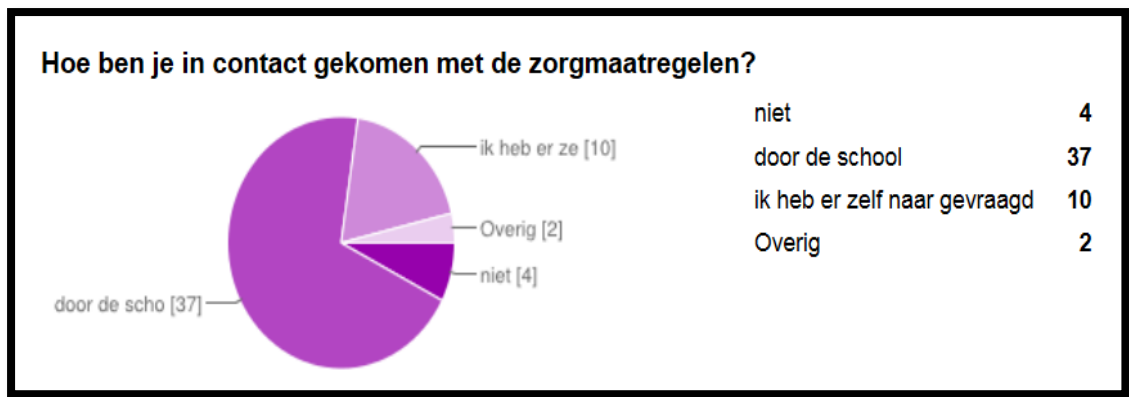
Er werd aan de leerlingen met dyslexie gevraagd of ze gebruik maken van de zorgmaatregelen die de school hen aanbiedt. Er werd naar een gemotiveerde mening gevraagd. 46 van de 53 leerlingen gaven aan dat ze de maatregelen die de school hen biedt volgen. De leerlingen die deze maatregelen volgen, doen dit vooral om extra tijd te krijgen tijdens de examens, om minder punten te verliezen door spellingsfouten en doordat ze de examens in de zorgklas mogen maken. De overige leerlingen nemen geen zorgmaatregelen, omdat ze niet weten dat het bestaat of vinden het niet nodig.

In vergelijking met het volgend onderzoek blijkt dat binnen dit onderzoek de leerlingen meer gebruik maken van de faciliteiten die de school hen aanbiedt dan het onderzoek van Vincent Boulanger. Uit het onderzoek van Vincent Boulanger blijkt dat 15 leerlingen van de 75 bevroegde leerlingen met leerstoornissen de faciliteiten gebruiken of er wordt rekening met hun leerstoornis gehouden. Een klein aantal van desbetreffende leerlingen maken geen gebruik van faciliteiten en worden niet geregistreerd als leerling met leerstoornis binnen de bevroegde school. (Boulanger, 2012-2013)

In dit onderzoek zien we dat een zéér kleine hoeveelheid geen beroep doen op de zorgmaatregelen. Bij die leerlingen worden er geen rekening gehouden met hun leerstoornis.

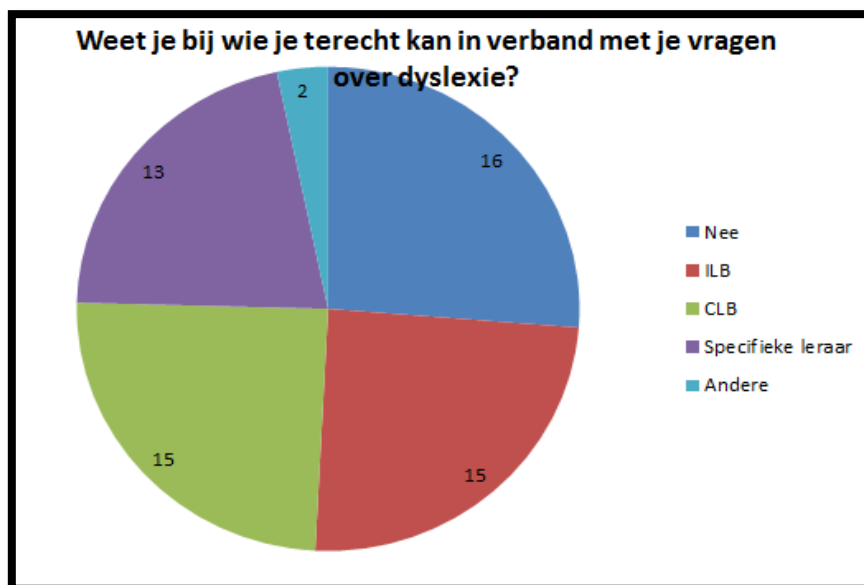
Bereikbaarheid:

Er werd gevraagd op welke manier de leerlingen in contact kwamen met de zorgmaatregelen. Door deze antwoorden kwamen er verschillende aanbevelingen naar voor, indien de bereikbaarheid minimaal blijkt te zijn.

Uit dit cirkeldiagram blijkt dat 37 van de 53 leerlingen met de zorgmaatregelen in contact kwamen doordat de school het aan hen voorstelde. Verder zijn er 10 van de 53 leerlingen die zelf naar de maatregelen vroegen. De andere leerlingen zijn niet in contact gekomen of via een andere weg.

Vervolgens werd er aan de leerlingen bevraagd of ze weten bij welke persoon terecht kunnen indien ze vragen hebben over de zorgmaatregelen of over hun leerstoornis. De leerlingen konden meerdere personen opgeven.

Uit deze bevraging blijkt dat 16 van de 53 leerlingen niet weten bij wie ze hun vragen kunnen stellen. De andere leerlingen weten dat ze bij het CLB, ILB of een specifieke leerkracht terecht kunnen, indien ze vragen hebben. 2 leerlingen stellen hun vragen ofwel aan hun ouders of aan hun logopediste.

Uit het onderzoek van Singer (*geciteerd in Van Kerckhove, 2009-2010*) blijkt dat de leerkracht wordt gezien als steunfiguur maar ook als risico-persoon. De leerkracht kan hun leerprobleem openbaar maken aan de hele klas. (Van Kerckhove, 2009-2010)

Er is een vergelijking doordat de leerlingen met dyslexie hun leerkracht zien als een steunfiguur. Hier kan de leerling bij terecht indien hij/zij ergens mee zit of vragen heeft. Toch is het opvallend dat ze ook als risico-persoon worden gezien.

Inhoud van de zorgmaatregelen:

Binnen de zorgmaatregelen werd er gevraagd of de leerlingen de inhoud van de zorgmaatregelen die zij krijgen begrijpen. 46 van de 53 leerlingen geven aan dat ze weten wat de zorgmaatregelen inhouden. Sommige geven de opmerking dat ze wel wisten wat het inhoudt, maar dat ze niet exact weten met welke spellingsregels er rekening gehouden wordt. De andere leerlingen geven aan dat ze dit niet wisten. Dat kwam ook doordat de leerlingen geen beroep doen op de maatregelen die de school hen biedt.

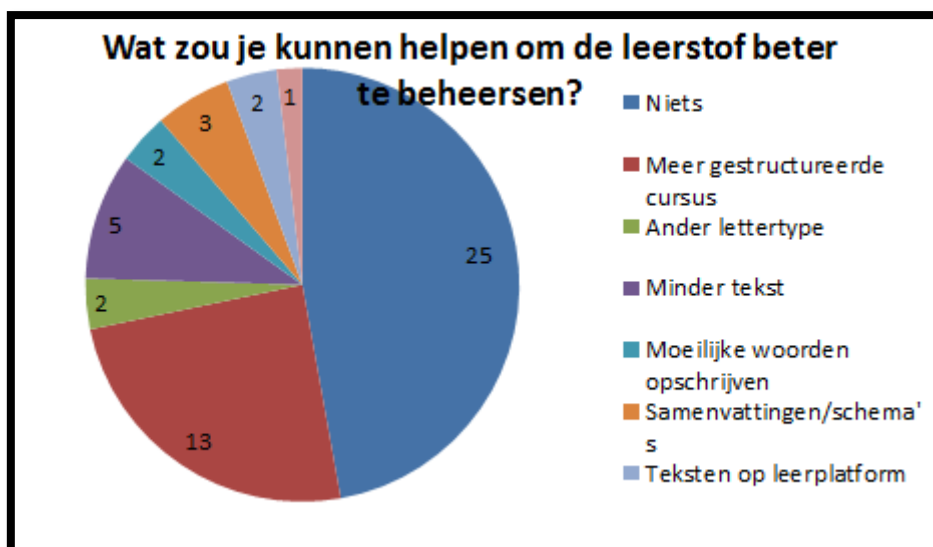
Binnen de zorgmaatregelen van de scholengemeenschap van Katholiek Secundair Onderwijs Leuven blijkt dat de school de maatregelen op een schriftelijke manier met de leerling en de ouders communiceren. Er wordt afgeleid dat de bevroagde leerlingen de inhoud van de zorgmaatregelen kennen. En dat binnen andere scholen de leerlingen en de ouders geïnformeerd worden over de inhoud van de zorgmaatregelen waar ze recht op hebben. (Scholengemeenschap Katholiek Secundair Onderwijs Leuven, 2011)

Er zijn gelijkenissen tussen het zorgbeleid van de scholengemeenschap en het zorgbeleid van de bevroagde leerlingen. Bij beide blijkt dat er gecommuniceerd wordt over de maatregelen die de leerlingen met dyslexie krijgen.

C)Verwachtingen:

Leerstof:

Er werd gepolst naar tips die hen kunnen helpen om de leerstof beter te beheersen. Deze tips worden opgenomen in de aanbevelingen.

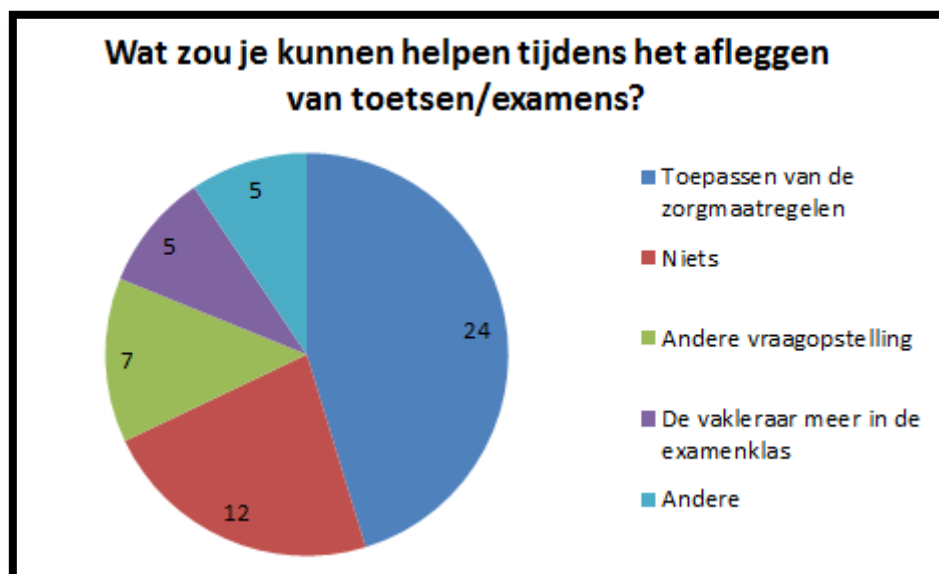
Uit het cirkeldiagram blijkt dat bijna 25 van de 53 leerlingen aangeven dat er niets anders moet zijn zodat ze de leerstof beter kunnen beheersen. Verder geven 13 van de 53 leerlingen aan dat ze een meer gestructureerde cursus hen zou helpen om de leerstof beter te beheersen. De overige leerlingen geven aan dat het maken van samenvattingen of schema's in de les, een ander lettertype, het opschrijven van moeilijke woorden op bord, minder tekst of teksten vooraf op het leerplatform plaatsen hen zou helpen om de leerstof beter te beheersen.

Dit komt deels overeen met het onderzoek van Sabine Mys. Uit het onderzoek van Sabine Mys blijkt dat de leerlingen verwachten dat er voldoende afwisseling zit in de lessen zodat hun leerstoornis hen niet parten speelt. Verder vinden ze dat een duidelijk verloop van de week, duidelijke cursus, dat de leerkracht helpt bij het plannen van taken en lessen, duidelijke regels en gevolgen, duidelijke opdrachten, duidelijke lessenrooster en voldoende ruimte hen helpt tijdens de lessen en studeren van de leerstof. (Mys, 2012)

De overeenkomstige tips zijn vooral de structuur en duidelijkheid van de cursus die de leerlingen helpen om hun leerstof beter te beheersen.

Toetsen en examens:

Er werd gevraagd aan de leerlingen wat hen zou helpen tijdens het afleggen van hun examens en toetsen. Via de antwoorden van de leerlingen worden er aanbevelingen gemaakt.

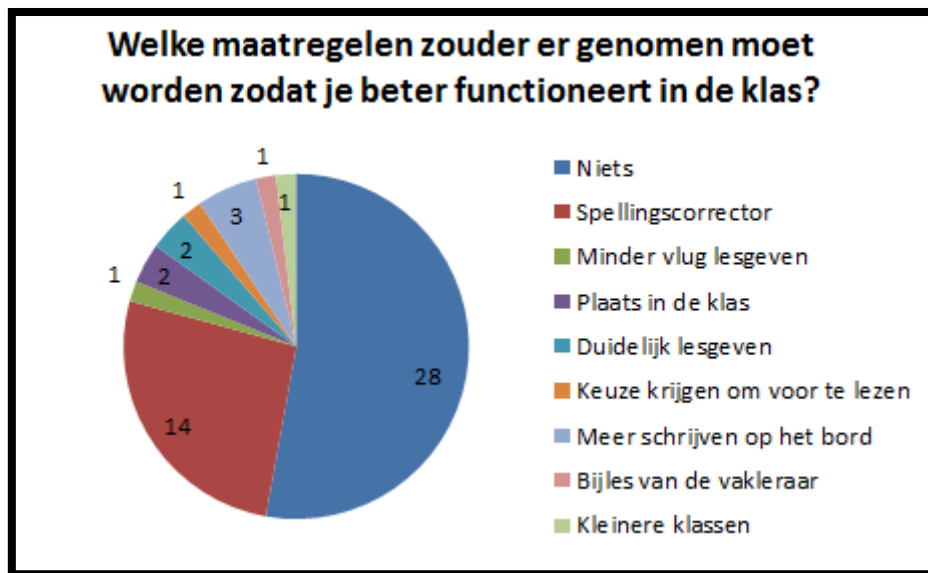

Uit dit cirkeldiagram blijkt dat 24 van de 53 leerlingen het nodig vinden dat de zorgmaatregelen worden toegepast. Deze maatregelen zijn: examen afleggen in de zorgklas, vragen hardop voorlezen en minder punten verliezen bij spellingsfouten. Verder zijn er 12 van de 53 leerlingen die het niet nodig vinden dat er extra maatregelen genomen worden. Dat kan komen doordat ze geen gebruik maken van de zorgmaatregelen of geen opmerkingen hebben over de huidige zorgmaatregelen. De overige leerlingen geven de volgende tips: een blad met

spellingsregels voor de taalvakken, het toelaten van Mp3-gebruik tijdens een leesexamen, meer gestructureerde en eenvoudigere vragen, het vaker rondkomen van de vakleerkracht en het minder snel voorlezen van de vragen.

Het functioneren in de klas:

Er werd aan de leerlingen gevraagd wat hen zou helpen zodat ze beter functioneren in de klas. Deze tips worden geformuleerd in de aanbevelingen.

Er blijkt dat 28 van de 53 leerlingen geen tips geven met betrekking tot het beter functioneren in de klas. De leerlingen geven aan dat er geen extra maatregelen genomen moeten worden of dat ze goed functioneren in de klas. Verder geven 14 van de 53 leerlingen aan dat het gebruik van een spellingscorrector hun kan helpen om beter te functioneren in de klas. De andere leerlingen geven aan dat minder vlug lesgeven, een specifieke plaats in de klas, op een duidelijke manier de cursus brengen, keuze krijgen om voor te lezen, meer op het bord schrijven, bijles krijgen van de vakleerkracht van het vak dat ze moeilijk vinden en kleinere klassen hen zouden helpen.

Deze gegevens komen niet overeen met het onderzoek van R.J.M. Gabriels en A.M. Verkooijen. Uit het onderzoek van R.J.M. Gabriels en A.M. Verkooijen blijkt dat de leerlingen meer begrip willen van hun leerkrachten en dat de leerkrachten op de hoogte zijn van de maatregelen die ze krijgen. Zo geven sommige leerlingen aan dat er minder rekening gehouden wordt met het toepassen van de spellingscontrole. (Gabriels en Verkooijen, 2012) Het meer begrip krijgen van leerkrachten geven de leerlingen die bevroegd werden niet aan als tip om beter te kunnen functioneren in de klas.

1.3.1.2. Enquêtes ouders

Doordat er weinig ouders de enquête hebben ingevuld, kan dit zorgen voor verkeerde vergelijkingen.

A) Algemene informatie:

Geslacht:

Er werd de vraag gesteld welk geslacht de leerling met dyslexie heeft. Hierdoor wordt er een vergelijking gemaakt tussen het aantal jongens of meisjes dat aan dyslexie lijdt. Uit de bevraging blijkt dat er twee keer zoveel jongens dyslexie hebben als meisjes. In vergelijking met de resultaten van de leerlingen blijkt dat de resultaten overeenkomen.

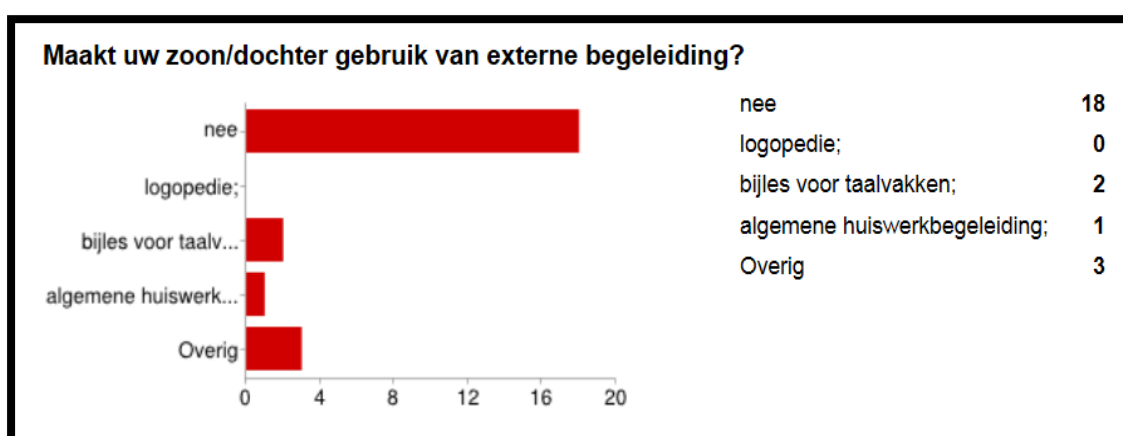
Zowel bij de resultaten van de leerlingen als die van de ouders blijkt dat er meer jongens dyslexie hebben dan meisjes.

Studiekeuze:

Er werd de vraag gesteld welke studierichting hun zoon/dochter volgt. Hieruit worden er vergelijkingen gemaakt tussen de verschillende onderwijsvormen. De ouders geven aan dat 12 van de 22 leerlingen voor een BSO-richting kiezen, 7 van de 22 leerlingen kiezen voor een TSO-richting en de andere leerlingen voor een ASO-richting. Wanneer dit wordt vergeleken met de resultaten van de enquête die bij de leerlingen werd afgenomen, blijkt dat er meer leerlingen kozen voor een TSO-richting. Doordat er maar 22 ouders de enquête hebben ingevuld, kan dit een vertekend beeld geven over de gekozen studiekeuze.

Externe begeleiding:

Er werd aan de ouders gevraagd of hun kind met dyslexie gebruik maakt van externe begeleiding. De ouders konden meerdere antwoorden aanduiden.

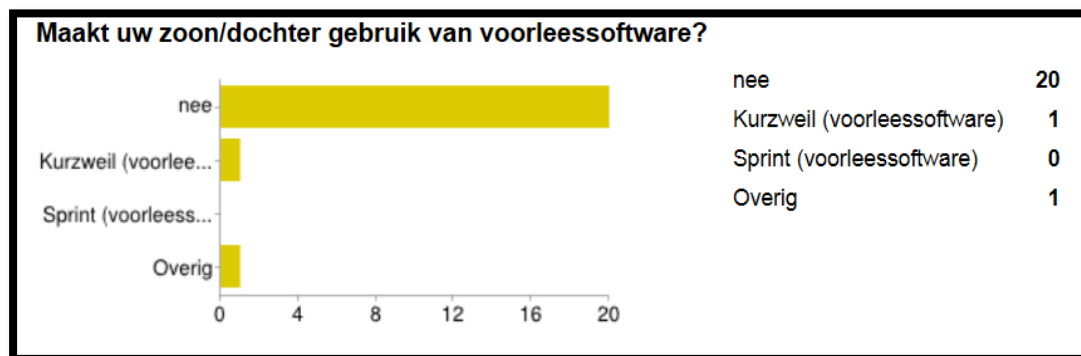

Uit dit staafdiagram blijkt dat 18 van de 22 ouders geen externe begeleiding inschakelen voor hun kind met dyslexie. Er blijkt dat er 5 van de 22 ouders bijles voor taalvakken, algemene huiswerkbegeleiding, GON-begeleiding en/of logopedie.

In vergelijking met de resultaten van de bevroagde leerlingen blijkt dat 41 van de 53 leerlingen ook geen gebruik maken van externe begeleiding. Dit komt overeen met het resultaat van de ouders. Verder geven 6 van de 53 leerlingen aan dat ze bijles voor taalvakken krijgen. Bij de ouders zijn dit 2 van de 22. Door de lage respons van de ouders kan er geen exacte vergelijkingen gedaan worden. Dit zou een vertekend beeld geven.

Voorleessoftware:

Er werd gevraagd aan de ouders of hun kinderen gebruik maken van voorleessoftware. Dit geeft een beter beeld als leerlingen gebruik maken van hulpmiddelen Ook hier konden de ouders meerdere antwoorden aanduiden.

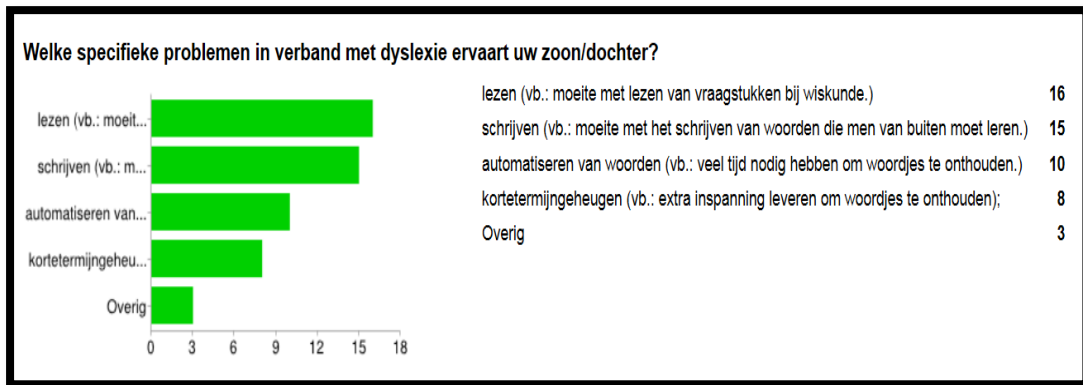

Uit dit staafdiagram blijkt dat 20 van de 22 ouders antwoorden dat hun kind geen voorleessoftware gebruikt. Er is één ouder dat aangeeft dat hun zoon of dochter gebruik maakt van Kurzweil en de andere ouder geeft aan dat het kind vroeger Kurzweil gebruikte, maar dat het nu onbetaalbaar is.

Dit onderzoek kan vergeleken worden met de resultaten van de bevroagde leerlingen. Er blijkt dat 50 van de 53 leerlingen aangeven dat ze geen gebruik maken van de voorleessoftware. De andere leerlingen gebruiken Kurzweil of Sprint, maar één ouder geeft aan dat hun kind vroeger de voorleessoftware gebruikte.

De problemen van dyslexie:

Er werd aan de ouders gevraagd met welke problemen hun kinderen kampen in verband met dyslexie. De ouders konden meerdere antwoorden aanduiden en aanvullen.

Er kan afgeleid worden dat 16 van de 22 ouders aangeven dat hun kind het vooral moeilijk heeft met het lezen van woorden of vraagstukken. Verder zijn er 15 van de 22 ouders die aangeven dat hun kind het moeilijk heeft met het schrijven van woorden, er zijn 10 van de 22 ouders die aangeven dat hun kind het vooral moeilijk heeft met het automatiseren van woorden. De andere ouders geven aan dat hun kind het moeilijk heeft met het kortetermijngeheugen. De overige antwoorden duiden op concentratieproblemen die hun kind ervaart.

Zowel uit de bevraging van de leerlingen als die van de ouders blijkt dat het kind met dyslexie het meeste problemen ervaart met schrijven, lezen en automatiseren van woorden. Verder blijkt dat 21 van de 53 leerlingen aangeven dat ze problemen ondervinden met hun kortetermijngeheugen, bij de ouders geven maar 8 van de 22 ouders aan dat hun kinderen problemen ervaren met hun kortetermijngeheugen. Dit kan komen doordat er een laag respons is van de ouders.

Beleving van het kind en hulp van de ouders:

Binnen dit thema werd er gepolst naar de beleving van hun kind, hoe zij de gevolgen van de problemen ervaren en mee omgaan. Alsook werd er aan de ouders gevraagd hoe zij dit ervaren en wat zij doen voor hun kind met dyslexie om de gevolgen te beperken. De ouders konden meerdere antwoorden geven, hierdoor zijn er meerdere antwoorden per ouder mogelijk.

Er blijkt dat 9 van de 22 ouders hun kind met dyslexie helpen tijdens het studeren en met het omgaan van de problemen dat dyslexie teweeg brengt. Er zijn 8 van de 22 ouders die niets doen. Bij hun probeert het kind met dyslexie zelf om de gevolgen van de problemen te beperken. Verder schakelen sommige ouders externe begeleiding in. Dat kan gaan van het volgen van logopedie tot het vragen van raad aan het CLB. De andere ouders kijken erop toe dat de school de zorgmaatregelen goed toepast, zodat de problemen van hun kind verminderen.

In vergelijking met de resultaten van de leerlingen blijkt dat zowel de leerlingen als de ouders aangeven dat de leerlingen zelf meer inspanningen leveren om zo beter met hun problemen om te gaan. Er zijn geen leerlingen die aangeven dat ze externe begeleiding krijgen om de problemen van dyslexie aan te pakken. Toch geven de leerlingen aan dat ze hulp van andere personen krijgen. Dit kan zowel van ouders als leeftijdsgenoot zijn.

B)Ondersteuning van de school:

Gebruik maken van de zorgmaatregelen:

Er werd aan de ouders gevraagd of hun kind al dan niet de zorgmaatregelen gebruikt die de school hun biedt. 19 van de 22 ouders geven aan dat hun zoon of dochter het pakket van de zorgmaatregelen volgen. Ze volgen het pakket vooral voor de extra tijd die ze krijgen tijdens de examens, om de vragen laten voorlezen en minder punten te verliezen door spellingsfouten.

Deze resultaten komen overeen met de resultaten van de leerlingen. 46 van de 53 leerlingen volgen de zorgmaatregelen die de school hen aanbiedt. Ze volgen het pakket, omdat ze hun examen in de zorgklas mogen maken en extra tijd krijgen voor toetsen en examens. En omdat er minder punten afgetrokken wordt voor spellingsfouten.

Bereikbaarheid:

Er werd aan de ouders gevraagd op welke manier hun zoon of dochter in contact kwam met de zorgmaatregelen. Door deze antwoorden worden er verschillende aanbevelingen gedaan, indien bijvoorbeeld de bereikbaarheid minimaal blijkt te zijn.

Uit dit cirkeldiagram blijkt dat 12 van de 22 ouders aangeven dat de school zelf hun kinderen de kans bood om de zorgmaatregelen te volgen. 4 van de 22 ouders geven aan dat hun zoon/dochter of zijzelf naar de zorgmaatregelen hebben gevraagd, om zo de maatregelen te kunnen volgen. Andere ouders geven aan dat ze niet in contact zijn gekomen met de zorgmaatregelen, dat kan te maken hebben doordat niet alle leerlingen de zorgmaatregelen benutten. Verder geven ze ook aan dat ze via de vorige school in contact zijn gekomen met de zorgmaatregelen die de school hen biedt. Meestal zijn dat scholen die een attest van dyslexie hadden van de desbetreffende leerling en deze doorgaven aan de huidige school.

Deze resultaten komen overeen met de resultaten van de bevroegde leerlingen. De bevroegde leerlingen geven aan dat de school hun de zorgmaatregelen heeft aangeboden, verder zijn er enkelen die zelf naar de zorgmaatregelen vroegen of ze gebruiken geen zorgmaatregelen.

Communicatie:

Er werd aan de ouders gevraagd of de school voldoende communiceert over de resultaten en de vooruitgang die hun kind boekt. Via deze vraag is er meer zicht over de communicatie tussen de ouders en de school. Uit de bevraging blijkt dat 15 van de 22 ouders vinden dat er voldoende gecommuniceerd wordt over de resultaten en de voortuitgang dat hun kind boekt. 6 van de 22 ouders vinden dat er te weinig gecommuniceerd wordt, zij halen vooral aan dat ze niet weten met welke spellingsregels er rekening gehouden wordt. De overige ouders hebben hierover geen mening.

Inhoud van de zorgmaatregelen:

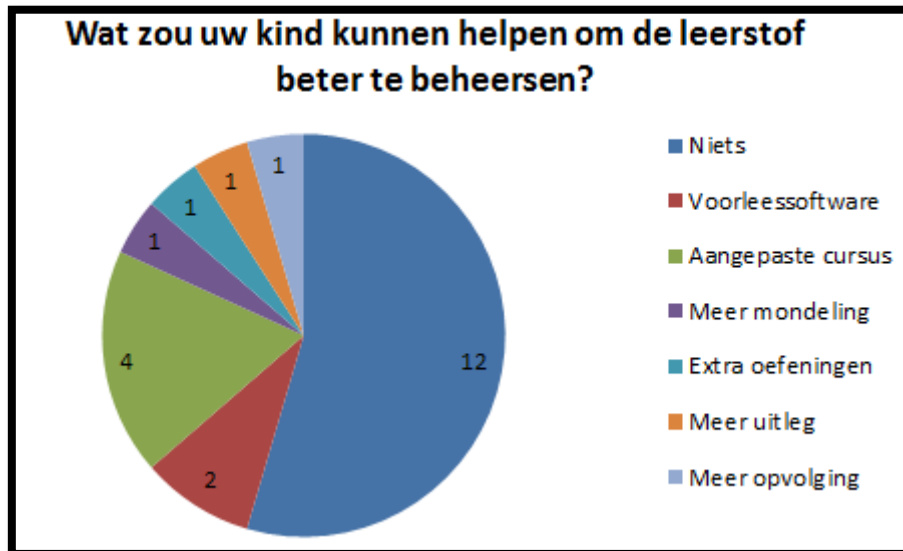
Binnen de ondersteuning van de school werd er gevraagd of de ouders de inhoud van de zorgmaatregelen die hun kind krijgt begrijpen. 16 van de 22 ouders vinden de inhoud van de zorgmaatregelen duidelijk. De overige 6 van de 22 ouders vinden dat de zorgmaatregelen onduidelijk zijn, of hun kind maakt geen gebruik van de zorgmaatregelen.

In vergelijking met de resultaten van de bevroegde leerlingen blijkt dat 46 van de 53 leerlingen de inhoud duidelijk vinden. Dat komt overeen resultaten van de ouders. De overige leerlingen geven aan dat ze geen gebruik maken of het niet duidelijk is. Bij de ouders zijn dit er 6 van de 22.

C) Verwachtingen:

Beheersen van de leerstof:

Er werd aan de ouders gevraagd wat de school nog kan ondernemen om hun kind te helpen met het beter te beheersen van de leerstof. Hierdoor worden er aan de school aanbevelingen gegeven.

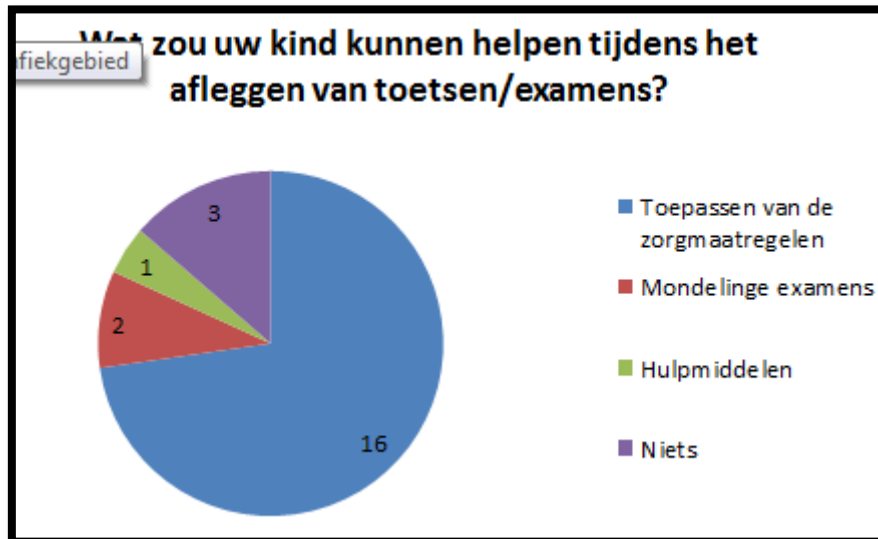
Uit dit cirkeldiagram blijkt dat 12 van de 22 ouders vinden dat de school niets extra moet ondernemen. Verder zijn er 4 van de 22 ouders die vinden dat een aangepaste cursus hun kind ten goede zou komen. Hiermee bedoelen ze gemakkelijk geformuleerde zinnen en getypte cursus. De overige ouders vinden dat voorleessoftware, meer mondelinge toetsen, extra oefeningen, meer uitleg bij bepaalde vakken en meer opvolging hun kind ten goede zou komen.

Dit resultaat kan vergeleken worden met het resultaat van de bevroegde leerlingen. Zij geven ook aan dat gestructureerde cursus hen kan helpen om de leerstof beter te beheersen. Verder geven zij nog extra aan dat minder tekst, het opschrijven van moeilijke woorden, schema's maken en teksten vooraf doorsturen hen zou helpen.

Toetsen en examens:

Er werd aan de ouders gevraagd wat hun kind zou helpen tijdens het afleggen van hun examens en toetsen. Via de antwoorden van de ouders kunnen er aanbevelingen gegeven worden met betrekking tot het maken van toetsen en examens.

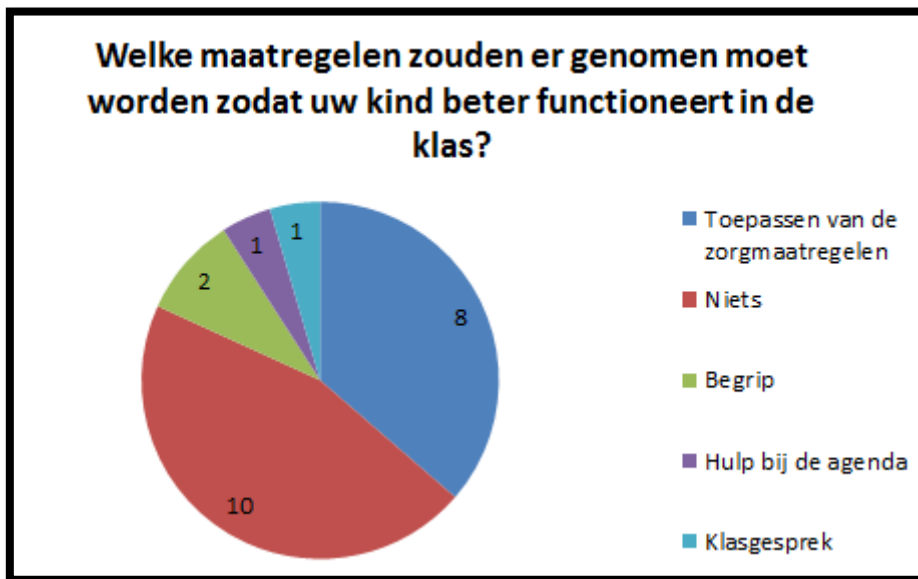

Uit dit cirkeldiagram blijkt dat 16 van de 22 ouders vinden dat enkel de zorgmaatregelen moeten toegepast worden. De ouders vinden dat dit voldoende is voor hun kind tijdens het afleggen van toetsen en/of examens. 5 van de 22 ouders vinden dat mondelinge examens en andere hulpmiddelen hun kind zou helpen tijdens het afleggen van de examens en/of toetsen. De overige ouders vinden dat er niets extra gedaan moet worden. Dat komt voornamelijk doordat hun kinderen geen gebruik maken van de zorgmaatregelen.

Ook de bevroegde leerlingen geven aan dat het toepassen van de zorgmaatregelen hen helpt tijdens het afleggen van de examens. Verder geven de leerlingen wel nog aan dat een andere vraagopstelling of vaker de vakleerkracht in de examenklas hen zou helpen. Deze tips geven de ouders niet aan, zij geven als extra tips mondelinge examens en hulpmiddelen aan.

Het functioneren in de klas:

Er werd aan de ouders gevraagd wat hun kind zou helpen zodat hij/zij beter kan functioneren in de klas. Deze tips worden geformuleerd in de aanbevelingen.

Uit dit cirkeldiagram blijkt dat 10 van de 22 ouders vinden dat er geen extra maatregelen genomen moet worden. Hun kind functioneert goed in de klas in verband met hun leerstoornis. Verder is 8 van de 22 ouders die vinden dat enkel de zorgmaatregelen toegepast moet worden om het functioneren te verbeteren. De andere ouders geven aan dat begrip, hulp bij de agenda en klasgesprekken om drempelvrees te verlagen hun kind zou helpen om beter te functioneren in de klas.

In vergelijking met de bevroagde leerlingen blijkt dat zowel de ouders als de leerlingen geen extra maatregelen nodig hebben om beter te kunnen functioneren in de klas. Toch geven 14 van de 53 leerlingen aan dat het gebruik van een spellingscorrector het functioneren in de klas zou verbeteren. De andere leerlingen geven vooral aan dat er maatregelen genomen moet worden in verband met het les geven, voorlezen, bijlessen en de plaats in de klas hun functioneren zou verbeteren. Dat is bij de ouders anders, zij geven enkel meer begrip, hulp bij de agenda en klasgesprek aan. Dit kan een vertekend beeld geven doordat er maar 22 van de 144 ouders de enquête invulden.

2. Besluit

Zoals vermeld in de inleiding wordt de onderzoeksvraag : “Zijn de ouders en de leerlingen met dyslexie van 15 tot 21 jaar tevreden met het zorgbeleid van de school?” bevestigd aan de leerlingen met dyslexie en hun ouders. Uit deze bevestigingen komen volgende conclusies naar boven.

Er wordt geconcludeerd dat het merendeel van de bevestigde leerlingen met dyslexie jongens zijn. Dit komt zowel uit de resultaten van de ouders als van de leerlingen met dyslexie zelf. Er is een verschil in het besluit van de studiekeuzes. Bij de leerlingen wordt er besloten dat het merendeel van de leerlingen met dyslexie een TSO-richting doet, terwijl dat de ouders aangeven dat hun kinderen merendeel voor een BSO-richting kozen. Vanuit deze resultaten blijkt dat meer dan de helft van de leerlingen hun studiekeuze kiezen uit interesse. Hun leerprobleem had geen invloed, wanneer zij hun studiekeuze moesten kiezen.

Zowel bij de ouders als bij de leerlingen wordt er besloten dat zo goed als geen leerling gebruik maakt van externe begeleiding of voorleessoftware. Sommige ouders/leerlingen geven aan dat hun zoon/dochter er vroeger wel gebruik van maakte. Maar dat de voorleessoftware een duur programma is. Er zijn ouders die aangeven dat ze het de taak van de school vinden om dit voor elke leerling met dyslexie aan te kopen. Daarbij vertellen ze wel dat ze weten dat het een duur programma is en dat de school weinig middelen krijgt van de overheid. De leerlingen zijn gestopt met hun externe begeleiding, omdat de begeleiding voldoende vruchten had afgeworpen.

Uit de resultaten van de beide bevestigingen blijkt dat de meeste leerlingen met dyslexie problemen ervaren met het lezen en het schrijven. Daarenboven zien we ook dat er een klein aantal leerlingen moeite heeft met concentratieproblemen. Dit kan ook doordat ze bovenop dyslexie nog een andere leerstoornis hebben. De ouders van leerlingen met dyslexie geven aan dat zij vooral hun kinderen helpen om zo de gevolgen van het leerprobleem te verkleinen. Verder geven ze aan dat hun kinderen dit zelf ook goed aanpakken, door zich extra in te zetten voor bepaalde vakken. De leerlingen geven aan dat ze meer inspanningen doen om de gevolgen van dyslexie te verkleinen. Met meer inspanning wordt er bedoeld: extra studeren voor de vakken waarmee de leerling het moeilijk heeft, blijven inzetten, spellingsregels oefenen en hun teksten nalezen.

Uit de resultaten van beide bevestigingen wordt afgeleid dat de meeste leerlingen de zorgmaatregelen van de school benutten. En dat de school zelf de leerlingen met dyslexie of hun ouders de vraag stellen of ze het pakket willen volgen of niet. Er is een klein aantal leerlingen

en ouders die aangeven dat ze zelf aan de school gevraagd hebben om deel te nemen aan de zorgmaatregelen. De andere ouders en leerlingen geven aan dat ze er niet van op de hoogte zijn, doordat er geen maatregelen gebruikt worden of omdat een externe begeleiding hiervoor zorgde. Vervolgens wordt er afgeleid dat drie op tien leerlingen niet weten bij wie ze terecht kunnen met vragen rond de maatregelen of rond dyslexie. Toch zijn er meer dan vijf op tien leerlingen die weten dat ze terecht kunnen bij ofwel het CLB of het ILB. Binnen de resultaten van de ouders blijkt dat er voldoende gecommuniceerd wordt over de resultaten en de vooruitgang dat hun kind boekt. Ten slotte vinden zowel de leerlingen als de ouders dat de inhoud van de zorgmaatregelen duidelijk is.

Als er gekeken wordt naar de verwachtingen die de ouders en de leerlingen met dyslexie hebben in verband met het beter beheersen van de leerstof, wordt er afgeleid dat beide partijen geen extra verwachtingen hebben ten opzichte van de school. Er zijn toch een aantal ouders en leerlingen die aangeven dat de cursussen meer structuur nodig hebben, om zo het studeren te laten vergemakkelijken. Vervolgens kan uit beide resultaten afgeleid worden dat ze verwachten dat de zorgmaatregelen worden toegepast bij het maken van toetsen en taken. En ten laatste vinden zowel de ouders als de leerlingen met dyslexie dat er geen extra maatregelen genomen moet worden om de leerlingen beter te laten functioneren in de klas. Toch is er een klein aantal ouders die vinden dat de school en de leerkrachten de zorgmaatregelen goed moet toepassen om zo het functioneren van hun kind te verbeteren.

3. Aanbevelingen

Deze aanbevelingen maken het mogelijk dat de dienst leerlingbegeleiding een aanbod op maat kan geven aan leerlingen met dyslexie.

Er is als volgend te werk gegaan. Eerst is er de toestemming van de stagementor gevraagd om aanbevelingen te mogen maken. Toen zij akkoord was, werden er andere onderzoeken opgezocht. Zo werden er verschillende bruikbare tips verzameld. Vervolgens werden de resultaten van de enquêtes bestudeerd. Wanneer de leerling met dyslexie of de ouder een tip gaven, is er bekeken of deze tip haalbaar is voor de school. Vervolgens werd deze opgenomen in de aanbevelingen. Verder werden er zelf ook aanbevelingen aangebracht. Deze aanbevelingen komen uit eerdere ervaringen of tijdens de stageperiode. Tijdens het maken van de aanbevelingen, is er gekozen voor een goede structuur. Als hoofdonderdeel is er gekozen voor de brede basiszorg en een verhoogde zorg. Doordat het onderwerp gelinkt wordt met het M-decreet, werd er voor deze onderverdeling gekozen. Vervolgens werden deze hoofdonderdelen verder opgesplitst in de verwachtingen van de leerlingen en de ouders. Dit zorgt ervoor dat de aanbevelingen op maat van de leerling met dyslexie gebeuren. Doordat ze per onderdeel specifieke tips krijgen. Dit maakt het voor de school gemakkelijk om de tips toe te passen of eventueel in hun zorgcontinuüm op te nemen.

De aanbevelingen werden besproken met de adjunct-directeur. Zij is het hoofd van de dienst leerlingbegeleiding. Er werd gekeken of de aanbevelingen haalbaar zijn. De adjunct-directeur vond dat de aanbevelingen gemakkelijk toe te passen zijn. Verder werden de aanbevelingen besproken op het ILB-overleg. Er werd bekeken hoe de aanbevelingen opgenomen worden in het zorgbeleid van de school. Wanneer de aanbevelingen opgenomen worden in het zorgbeleid, zullen de aanbevelingen besproken worden op de directieraad. Nadien wordt er feedback gevraagd aan de verschillende vakgroepen.

4. Aanbevelingen voor leerkrachten in verband met begeleiden van leerlingen met dyslexie

Vanuit de antwoorden van de leerlingen met dyslexie en hun ouders werden hun tips samen gebracht tot deze aanbevelingen. De aanbevelingen worden vervolgens opgesplitst in brede basiszorg en verhoogde zorg.

4.1. Tips voor leerlingen:

Brede basiszorg (maatregelen die voor alle leerlingen van toepassing zijn.)

- tips in verband met het beter beheersen van de leerstof:
  - o de leerling kan best per hoofdstuk schema's maken;
  - o leesteksten en cursussen alvorens de les start lezen.
- tips in verband met het afleggen van taken/toetsen/examens:
  - o de leerling kan beter de leerstof vaker herhalen, zo is de leerstof beter gekend;
  - o de leerling kan aan de leerkracht vragen om de tekst of vragen voor te lezen, indien hij/zij deze niet begrijpt.
- tips om beter te kunnen functioneren in de klas:
  - o de leerling kan best aan de vakleerkracht vragen om moeilijke woorden op te schrijven, zo worden er geen spelfouten gestudeerd;
  - o wanneer de leerling merkt dat de leerkracht te snel lesgeeft en hij/zij niet kan volgen, kan men op een respectvolle manier vragen om de leerstof te herhalen of rustiger les te geven.

Verhoogde zorg (maatregelen voor leerlingen met een hulpvraag.)

- tips in verband met het beter beheersen van de leerstof:
  - o de leerling kan een lijst laten maken met synoniemen (Nederlands: NL synoniemen, Engels: Engelse synoniemen,... indien mogelijk.).
- tips in verband met het afleggen van taken/toetsen/examens:
  - o de leerling kan op een taak/toets/examen vermelden wanneer een leerling dyslexie heeft. Dit kan bijvoorbeeld door een hoofdletter 'd' te schrijven. Dit vergemakkelijkt het verbeteren voor de leerkracht en zo kan hij/zij er meer rekening mee houden.

4.2. Tips voor leerkrachten:

Brede basiszorg (maatregelen die voor alle leerlingen van toepassing zijn.)

- tips in verband met het beter beheersen van de leerstof:
  - o per hoofdstuk schema's maken;
  - o meer structuur in de cursus. Bijvoorbeeld: werken met gekleurde koppen, bepaalde onderlijning, duidelijk lettertype;
  - o de leerlingen tips geven hoe ze de woordenschat kunnen inoefenen. Bijvoorbeeld: via wrts.be (website om woordenschat in te oefenen);
  - o leesteksten en cursussen vooraf op Smartschool plaatsen.
- tips in verband met het afleggen van taken/toetsen/examens:
  - o toetsen mondeling overlopen;
  - o taken in de klas via de tablet maken;
  - o kleinere hoeveelheden en vaker toetsen;
  - o klassikaal de verbetering van de toets bespreken (vb.: waarom dat een spellingsfout is).
- tips om beter te kunnen functioneren in de klas:
  - o als leerkracht de moeilijke woorden op het bord schrijven of projecteren, zodat de leerlingen met dyslexie de woorden foutloos kunnen overschrijven;
  - o op een rustige manier les geven, zodat de leerlingen kunnen volgen (Dit vooral wanneer er een dictee gegeven wordt);
  - o begrip tonen voor elke leerling;
  - o de leerlingen van het derde jaar hulp bieden met betrekking tot het invullen en overzicht behouden van hun agenda.

Verhoogde zorg (maatregelen voor leerlingen met een hulpvraag.)

- tips in verband met het beter beheersen van de leerstof:
  - o per hoofdstuk een blad met de moeilijke woorden maken;
  - o bijles geven voor de taalvakken;
  - o leerlingen een lijst laten maken met synoniemen (Nederlands: NL synoniemen, Engels: Engelse synoniemen,... indien mogelijk.);
  - o extra oefeningen geven i.v.m. de vakken waarmee de leerling het moeilijk heeft;
  - o de ouders en leerlingen stimuleren om de App's te gebruiken.
- tips in verband met het afleggen van taken/toetsen/examens:
  - o de vakleerkracht vaker in de zorgklas laten komen;
  - o op Smartschool een document plaatsen met alle specifieke spellingsregels waar de leerkracht rekening mee moet houden;
  - o eenvoudigere vraagopstelling en taalgebruik;

- leesexamens via een Mp3 laten luisteren (indien dit mogelijk is) of de vragen vooraf laten lezen;
  - herkenbare vragen gebruiken vanuit de cursus of eerdere toetsen;
  - de leerkracht moet tijdens het oudercontact feedback geven over de vooruitgang en de resultaten die de leerling met dyslexie boekt;
  - mondelinge toetsen afnemen;
  - de ouders en leerlingen stimuleren om de App's te gebruiken.
- tips om beter te kunnen functioneren in de klas:
- specifieke weergave van de schrijffouten waar er rekening mee gehouden wordt;
  - blad met algemene spellingsregels en zinsconstructies (indien mogelijk voor taalvakken);
  - leerling voorbereidingstijd geven, indien hij/zij moet voorlezen of eventueel vrijstelling voor voorlezen (indien mogelijk);
  - meer begrip tonen voor de leerling met hun leerprobleem door middel van erkenning te geven en de zorgmaatregelen toe te passen;
  - de ouders en leerlingen stimuleren om de App's te gebruiken.

4.3. Tips voor de directie/school:

Brede basiszorg (maatregelen die voor alle leerlingen van toepassing zijn.)

- leerkrachten erop wijzen dat ze verplicht zijn om de ouders regelmatig op de hoogte te brengen van de vooruitgang en de resultaten die hun kind boekt.

Verhoogde zorg (maatregelen voor leerlingen met een hulpvraag.)

- voorleessoftware aan de leerlingen aanbieden;
- vooraf vastleggen met welke spellingsregels er rekening gehouden wordt en dit communiceren met de ouders;
- vormingen geven aan het personeel met betrekking tot dyslexie. Wat dyslexie precies inhoudt, welke maatregelen de school treft, met welke spellingsfouten er rekening dient gehouden te worden;
- tijd en plaats voorzien zodat leerkrachten mondelinge examens/toetsen kunnen afleggen;
- App's in verband met het oefenen van woordjes, synoniemen, woordenlijsten, enz. in het App document opnemen:
  - WrtsMobile;
  - woordjes leren met Wozzol;
  - antonyms & synonyms.

DEEL 4: KRITISCHE REFLECTIE

Ik heb voor dit onderwerp gekozen omdat ik geïnteresseerd ben in de maatregelen voor dyslexie. Doordat dyslexie een hardnekkige leerstoornis is en in verschillende gradaties en vormen bestaat, vind ik dat een school een goed onderbouwd beleid moet hebben voor leerlingen met dyslexie. Daarenboven moet elke leerkracht de zorgmaatregelen toepassen. Het toepassen van de zorgmaatregelen mag niet afhangen van de goede wil van een leerkracht of de school. Verder heb ik gekozen voor dit eindwerk omdat ik de school extra ondersteuningsmiddelen wil bieden die zij kunnen toepassen. Via mijn aanbevelingen wil ik de leerlingen met dyslexie helpen met hun schoolse gebeuren. Ik wil dat de ouders het gevoel hebben dat ze gehoord worden.

Door het werken aan mijn eindwerk heb ik meer geleerd over de zorgmaatregelen die een school biedt aan leerlingen met dyslexie, het M-decreet, de STICORDI-maatregelen, maar ook over de ouders, de leerlingen en mezelf. Doordat ik mij verder kon verdiepen in literatuur en uitleg kon vragen over de verschillende onderwerpen, gebeurde het bijleren vlot. Door het willen aanreiken van aanbevelingen, heb ik mijzelf aan het denken gezet. Wat zou ik als leerling graag willen wanneer ik dyslexie zou hebben en wat willen de leerlingen en de ouders de dag van vandaag. Soms was ik verschrokken van de reacties van de ouders. Sommige waren heel onvriendelijk en vonden dat de school veel te weinig deed. Doordat ik stage liep in de interne leerlingbegeleiding van de school, besef ik hoe moeilijk het is voor de school en in bijzonder voor de interne leerlingbegeleiding, om voor elke leerling een apart aanbod met zorgmaatregelen te bieden. Vooral omdat de vraag en de wensen zo divers zijn en de school weinig middelen krijgt vanuit de overheid. Voor mijn stage vond ik dat de school veel maatregelen zou moeten aanbieden, maar nu besef ik pas hoe moeilijk dat uiteindelijk is. Toch vind ik het nodig dat de school een aantal computers met voorleessoftware ter beschikking stelt voor de leerlingen met dyslexie. Via deze computers zullen de leerlingen met dyslexie minder fouten maken en kan dat hen helpen om betere punten te scoren.

Ik wilde met mijn onderzoek een aangepast document maken, zodat ik de school tips geef over extra maatregelen die de school kan toepassen voor leerlingen met dyslexie. Ik was mij ervan bewust dat dit niet eenvoudig zou worden, omdat ik moest hopen op de medewerking van leerlingen met dyslexie en hun ouders. De leerlingen zijn van 15 tot en met 21 jaar oud, ik had verwacht dat zij dit totaal niet belangrijk zouden vinden. Het tegendeel is bewezen. Bijna alle leerlingen hebben de enquête ingevuld. Bij de ouders daarentegen vulden er maar 20 ouders de enquête in. Mijn vele herinneringsmails brachten niets op, uiteindelijk koos ik ervoor om de ouders te bellen. Door het bellen kon ik hen herinneren en uitleggen hoe zij de enquête moesten invullen. Voordat ik mijn enquête verstuurde, had ik niet verwacht dat er zo

weinig respons van de ouders zou komen. Ik dacht dat de ouders het net meer zouden invullen omdat het ten goede is van hun kind. Achteraf bekeken had ik beter de ouders een papieren versie van de enquêtes verstuurd of via hun eigen e-mail adres. Dan zouden ze wel de enquête gezien hebben. Veel ouders begrepen niet waar ze de enquête konden terugvinden. Dit was vooral te wijten aan het te weinig gebruik van hun smartschool-account.

In mijn onderzoek werden 20 ouders en 53 leerlingen bevroegd. Dit heeft meer dan een maand geduurd voordat ik deze respondenten kreeg. Over het aantal van de leerlingen ben ik tevreden, maar over die van de ouders minder. Ik was opgelucht dat toch ongeveer één derde van de ouders hebben gereageerd. Hierdoor kon ik toch met de opmerkingen/tips die zij gaven, de school aanbevelingen geven.

Doordat volgend schooljaar het M-decreet in werking treedt, moet de school over een brede basiszorg en een verhoogde zorg beschikken. Ik wil graag door mijn aanbevelingen de lijst van de brede basiszorg en verhoogde zorg aanvullen. Omdat ik dan het gevoel zal hebben dat het onderzoek nuttig geweest is. Maar ook zullen de ouders en de leerlingen die de enquête hebben ingevuld tevreden zijn, omdat ze merken dat er naar hen geluisterd wordt. Omdat het M-decreet nog niet in werking is, is er zeer weinig onderzoek naar gedaan. Hierdoor kon ik geen enkel onderzoek vinden dat zowel het zorgbeleid als het M-decreet aan leerlingen met dyslexie en hun ouders bevroeg. Dit vermoeilijkte het vergelijken van mijn onderzoek met een ander onderzoek. Nu moest ik naar andere onderzoeken zoeken en vergelijken of dit wel klopt met wat ik heb onderzocht. Ik denk dat er in de toekomst nog veel onderzoeken rond het M-decreet zullen komen. Dit is een onderwerp wat nieuw is, maar waar ook nog veel aan kan bijgewerkt/bijgesteld kan worden. Doordat het schoolleven, de leerlingen en de leerproblemen constant evolueren, zal het M-decreet ook mee moeten evolveren.

Tijdens het schrijven van mijn eindwerk had ik verschillende gevoelens. Ik was leergierig en geïnteresseerd tijdens het schrijven van mijn theoretisch deel in afwachting van de resultaten op mijn enquêtes. Tijdens het schrijven van mijn theoretisch deel ben ik meer te weten gekomen over mijn stageplaats. Zo weet ik nu bijvoorbeeld wat zij doen voor leerlingen met dyslexie, welke maatregelen ze nemen, wat de taken zijn van de interne leerlingbegeleiding en welke beleidsvisies zij opnemen binnen de school. Verder heb ik mij verdiept in het M-decreet, in dyslexie, in de STICORDI-maatregelen en de vijf drempels van de hulpverlening. Voorheen kende ik hier weinig tot niets van, ik wist slechts enkele basisweetjes. Tijdens mijn eindwerk voelde ik mij ook teleurgesteld. Dit kwam doordat er zo weinig ouders de enquête invulden. Ik had het gevoel dat het onderzoek in het honderd ging lopen, doordat ik zo weinig

respons kreeg. Uiteindelijk heb ik mezelf gepusht om positief te blijven en ervoor te blijven gaan. Ik hoop hiermee leerlingen te helpen, die moeite ervaren met hun dyslexie.

Bronnenlijst:

- *Artikel uit een tijdschrift:*

Lesaffer, P., Santermans, M., Verheyden, L. (2014). Update M-decreet maatregelen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. *Klasse*, 249, pp 1-15.

- *Boeken:*

Bringmans, M., Cooremans, A. (2002). *Ik heet niet dom: leren leven met leerstoornissen*. Leuven: Acco.

Ceyssens, M. (2001). *Ik schreif fout: omgaan met dyslexie: gids voor ouders, leerkrachten en hulpverleners*. Tielt: Lannoo.

Ceyssens, M. (2009). *Dyslexie*. Tielt: Lannoo.

Krijnen, R. (2013). *Mijn kind & dyslexie*. Tilburg: Zwijsen.

Tops, W. en Boons, G. (2013). *Dyslexie en moderne vreemde talen*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Shaywitz, S. (2005). *Hulpgids Dyslexie*. Amsterdam: Nieuwezijds.

Geudens, A., Baeyens, D., Schraeyen, K., Maetens, K., De Brauwer, J., & Loncke, M. (2011). *Jongvolwassenen met dyslexie: Diagnostiek en begeleiding in wetenschap en praktijk*. Leuven: Acco.

Wood, T. en Cochrane K. (2013) *Dyslexie voor dummies*. Amsterdam: Pearson Benelux bv.

- *PDF op websites:*

Artevelde hogeschool. (2013) *Klaar voor redelijke aanpassingen. Een leidraad*. Gedownload op 20 april 2015.
http://buozrl.weebly.com/uploads/2/4/0/1/24012203/klaar_voor_redelijke_aanpassingen_een_leidraad.pdf

Centrum voor zorg en onderwijs Spectrum Brabant. (2012) *Presentatie Dyslexie*. Gedownload op 4 januari 2015.
<http://www.spectrumbrabant.nl/PDFdownloads/presentatie%20Dyslexie.pdf>

Daisy Hermans. (z.d.) *BV leerlingbegeleiding*. Gedownload op 15 december 2014.
http://pssd.be/pdf/beleidsvisies/BV_leerlingbegeleiding.pdf

Daisy Hermans. (z.d.) *BV onderzoekscompetenties*. Gedownload op 15 december 2014.
http://pssd.be/pdf/beleidsvisies/BV_onderzoekscompetenties.pdf

Daisy Hermans. (z.d.) *BV opvolging oud-leerlingen*. Gedownload op 15 december 2014.
http://pssd.be/pdf/beleidsvisies/BV_opvolging_oud-leerlingen.pdf

Daisy Hermans. (z.d.) *BV opvolging oriëntering leerlingen*. Gedownload op 15 december 2014.
http://pssd.be/pdf/beleidsvisies/BV_orientering_leerling.pdf

Daisy Hermans. (z.d.) *BV professionalisering*. Gedownload op 15 december 2014.
http://pssd.be/pdf/beleidsvisies/BV_professionalisering.pdf

Daisy Hermans. (z.d.) *BV vakgroepwerking*. Gedownload op 15 december 2014.
http://pssd.be/pdf/beleidsvisies/BV_vakgroepwerking.pdf

Daisy Hermans. (z.d.) *BV vakoverschrijdende eindtermen*. Gedownload op 15 december 2014.
http://pssd.be/pdf/beleidsvisies/BV_vakoverschrijdende_eindtermen.PDF

GO! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. (2013) *STICORDI: een nieuwe generatie*. Gedownload op 7 januari 2015,
http://www.go.be/sites/portaal_nieuw/Prikbordvoorleerkrachten/SO/pedagogischeondersteuning/infotheek/Documents/STICORDI%20-%20een%20nieuwe%20generatie.pdf

Kersbergen, M., Slotboom, M., stolz, E. en Straver, W. (z.d.) *Dyslexie in het Moderne Vreemde Talenonderwijs*. Gedownload op 26 april 2015.
http://dspace.library.uu.nl/bitstream/handle/1874/45433/Dyslexie_in_het_Moderne_Vreemde_Talenonderwijs.pdf?sequence=1

van de Ree, P. (2012) *Dubbeldiagnose dyslexie en dysfatische ontwikkeling*. Gedownload op 13 mei 2015.

http://www.lexima.nl/media/189156/petra_van_de_ree__de_relatie_tussen_taal-_en_leesstoornissen.pdf

Prodiagnostiek. (2015). *Lijst STICORDI-maatregelen*. Gedownload op 6 januari 2015, http://www.prodiagnostiek.be/downloads/REKENEN_Hulpmiddelen%20en%20bijlagen_Lijst%20STICORDI-maatregelen.pdf

Scholengemeenschap Katholieke Secundaire Scholen Leuven. (2011) *Zorgpakket dyslexie/dyscalculie in de eerste graad van KSLeuven*. Gedownload op 26 april 2015. <http://www.salco-haasrode.be/documenten/10-11%20CODI%207%20D%20105-L%20Zorgpakket%20dyslexie%20dyscalculie%20eerste%20graad.pdf>

Van Kerckhove, E., De Brauwer, J., Meersschaert, E., Aerts, A., Loncke, M. en Geudens, A. (2013) *Wat werkt (niet) in de ondersteuning en begeleiding van jongvolwassenen met dyslexie?* Gedownload op 20 april 2015. http://media.taalunieversum.org/hsnbundel/download/27/hsnbundel-27_1248.pdf

- *Websites:*

Cultuur, jeugd, sport en media Vlaamse overheid: Interculturaliseren. (2012) *Vijf B's*. Geraadpleegd op 7 maart 2015. <http://www.interculturaliseren.be/index.php?id=47>

Klasse. (2000) *"Hij zei altijd : 'Ik weet nie...'"* Geraadpleegd op 9 mei 2015, <http://www.klasse.be/ouders/21660/hij-zei-altijd-ik-weet-nie/>

Prodiagnostiek. (2015) *Lezen en spellen*. Geraadpleegd op 6 maart 2015, <http://prodiagnostiek.be/taal/index.php>

PSSD Green High. (z.d.) *Schoolvisie*. Geraadpleegd op 15 december 2014. <http://pssd.be/schoolvisie>

PSSD Green High. (z.d.) *Beleidsvisie*. Geraadpleegd op 15 december 2014. <http://pssd.be/beleidsvisies>

PSSD Green High. (z.d.) *Een terugblik*. Geraadpleegd op 30 januari 2015. http://pssd.be/Een_terugblik

PSSD Green High. (z.d.) *Leer- en ontwikkelingsproblemen*. Geraadpleegd op 20 december 2014. <http://pssd.be/leer-en-ontwikkelingsproblemen>

Steunpunt dyslexie. (2015) *De oorzaken van dyslexie*. Geraadpleegd op 9 mei 2015. <http://www.steunpuntdyslexie.nl/wat-is-dyslexie/oorzaken/>

Vrije Universiteit Brussel. (2013). *Voorleessoftware geen wondermiddel*. Geraadpleegd op 26 april 2015, http://www.vub.ac.be/PE/index.php?option=com_content&task=view&id=372&Itemid=93

Wikipedia. (2015). *Dyslexie*. Geraadpleegd op 20 december 2014, <http://nl.wikipedia.org/wiki/Dyslexie>

Website van het Vlaamse Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2014). *Veelgestelde vragen voor leraren en scholen over het M-decreet*. Geraadpleegd op 31 maart 2015, <http://www.ond.vlaanderen.be/specifieke-onderwijsbehoeften/M-decreet/veelgestelde-vragen-leraren-scholen.htm>

- *Niet-gepubliceerde bron:*

Boermans, Y. (z.d.) *Stappenplan ontwikkelings- en leerstoornissen*. Excel bestand: stappenplan voor ontwikkelings- en leerstoornissen. Diepenbeek: PSSD Green High.

Boermans, Y. (z.d.) *Interne leerlingbegeleiding*. Korte samenvatting van de interne leerlingbegeleiding. Diepenbeek: PSSD Green High.

Hermans, D. (z.d.) *BV leren leren*. Een beleidsvisie over leren leren. Diepenbeek: PSSD Green High.

Hermans, D. (z.d.) *DN leerlingbegeleiding – ontwikkelings- en leermoeilijkheden*. Een dienstnota over leer- en ontwikkelingsmoeilijkheden. Diepenbeek: PSSD Green High.

Huber, L. en Huisman, A. (2013-2014) *Aanbod voorleessoftware AUHL 2013-2014*. Een infossessie over voorleessoftware. UHasselt en PXL.

- *Verwijzingen naar eindwerk:*

Boulanger, V. (2012-2013) Studeren met een 'functiebeperking', of studeren met een 'handicap'. Eindwerk, KU Leuven, Master sociale wetenschappen master of science in de sociale en culturele antropologie.

Brenninkmeijer, B., Geesink, M., Harmsen, E., Keller, M. Kerstens, M. en Mooij, N. (2006) Dyslexie een woordbeeldprobleem. Eindwerk, onbekend, Bachelor psychologie.

De Keyser, S. (2010-2011) Leerlingen met dyslexie. Een praktische handleiding voor leerkrachten. Eindwerk, KH Leuven, Bachelor secundair onderwijs.

Gabriels, R. en Verkooijen A. (2012) Dyslectici en zwakke lezers op het voortgezet onderwijs. Onderzoek naar de kwaliteit van de diagnose dyslexie, de ervaren ondersteuning, het huidig leesniveau en het verschil tussen zwakke lezers en dyslectici. Eindwerk, Universiteit Utrecht, Master Orthopedagogiek.

Geerts, E. en Heynicnk, K. (2011-2012) Prevalentie-onderzoek naar diagnoseverklaringen in het Nederlandstalig basisonderwijs in Vlaanderen en Brussel. Eindwerk, Vrije Universiteit Brussel, Master Psychologie en educatiewetenschappen.

Mys, S. (2008-2009) Jongeren met gedrags- en emotionele problemen in het secundaire onderwijs. Eindwerk, universiteit Gent, Master Psychologie en Pedagogische wetenschappen, afstudeerrichting Orthopedagogiek.

Van Kerckhove, M. (2009-2010) Beleving van STICORDI-maatregelen door kinderen met leerstoornissen. Een kwalitatief onderzoek. Eindwerk, universiteit Gent, Master Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, afstudeerrichting Orthopedagogiek.

Bijlage1: Enquête zorgmaatregelen i.v.m. dyslexie afgenomen bij de ouders van leerlingen met dyslexie

Beste ouders

Ik ben een derdejaarsstudente van de PXL Hogeschool van Hasselt. Ik volg de opleiding maatschappelijk werk. Mijn eindwerk gaat over leerlingen in het secundair onderwijs met dyslexie en het zorgbeleid van deze school. De school streeft ernaar om de begeleiding van leerlingen met dyslexie op maat van de leerling aan te bieden. Door deze enquête wil ik graag de school tips geven zodat ze zich beter kunnen afstemmen op de noden van jullie kinderen.

Probeer zo concreet en eerlijk mogelijk te antwoorden op de vragen. Deze vragenlijst is anoniem.

Alvast bedankt!

Leen Loos

Algemene informatie

Wat is het geslacht van uw zoon/dochter?

- meisje
- jongen

Wat is de leeftijd van uw zoon/dochter?

.....

Welke studierichting volgt uw dochter/zoon?

- ASO: economie (economie-wiskunde, economie-moderne talen), humane wetenschappen, Latijn (Latijn-wiskunde, Latijn-moderne talen), wetenschappen (wetenschappen-wiskunde, moderne talen-wetenschappen)
- BSO: hout (houtbewerking, bijzondere schrijnwerkconstructies), basismechanica (centrale verwarming en sanitaire installaties, verwarmingsinstallatie), verzorgingvoeding (verzorging, thuis- en bejaardenzorg/ zorgkundige)
- TSO: sociale technische wetenschappen, elektromechanica, mechanische technieken (Mechanische vormgevingstechnieken)

Maakt uw zoon/dochter gebruik van externe begeleiding ?

Meerdere keuzes mogelijk.

- nee
- logopedie
- bijles voor taalvakken
- algemene huiswerkbegeleiding

- andere:.....

Maakt uw zoon/dochter gebruik van voorleessoftware?

Meerdere keuzes mogelijk.

- nee
- Kurzweil
- Sprint
- andere:.....

Welke specifieke problemen in verband met dyslexie ervaart uw zoon/dochter?

Meerdere keuzes mogelijk.

- lezen (vb.: moeite met lezen van vraagstukken bij wiskunde.)
- schrijven (vb.: moeite met het schrijven van woorden die ze van buiten moeten leren)
- het automatiseren van woorden (vb.: veel tijd nodig hebben om woordjes te onthouden.)
- kortetermijngeheugen (vb.: extra inspanning leveren om woordjes te onthouden.)
- andere:.....

Hoe gaat uw zoon/dochter zelf om met deze problemen?

Hoe proberen jullie zelf oplossingen te vinden voor deze problemen? Hoe pakt u dit aan?

.....
.....
.....

Ondersteuning van de school

Volgt uw zoon/dochter het pakket met de zorgmaatregelen die de school aanbiedt?

Waarom wel/niet?

.....
.....
.....

Hoe is uw zoon/dochter in contact gekomen met de zorgmaatregelen?

- niet
- door de school
- ik of mijn zoon/dochter heb/heeft er zelf achter gevraagd
- andere: .....

Wordt er voldoende gecommuniceerd over de resultaten/voortgang die uw zoon/dochter boekt?

Zo ja, op welke manier? Zo nee, hoe kan dit beter?

.....
.....
.....

Is de inhoud van de zorgmaatregelen duidelijk?

Waarom wel/niet?

.....
.....
.....

Voorstellen van u

Deze worden besproken met de school, maar zullen niet standaard toegekend worden.

Wat zou uw zoon/dochter kunnen helpen om de leerstof beter te beheersen?

Vb.: gestructureerde cursus: ander lettertype, meer onderverdeling ...

.....
.....
.....

Wat zou uw zoon/dochter kunnen helpen tijdens het afleggen van toetsen/examens?

Vb.: vragen laten herformuleren

.....
.....
.....

Welke maatregelen moet men best nemen zodat uw zoon/dochter beter functioneert in de klas?

Vb.: spellingscorrector laten gebruiken

.....
.....
.....

Bijlage 2: Enquête zorgmaatregelen i.v.m. dyslexie afgenomen bij leerlingen met dyslexie.

Beste leerlingen

Ik ben een derdejaarsstudente van de PXL Hogeschool van Hasselt. Ik volg de opleiding maatschappelijk werk. Mijn eindwerk gaat over leerlingen in het secundair onderwijs met dyslexie en het zorgbeleid van deze school. De school streeft ernaar om de begeleiding van leerlingen met dyslexie op maat van de leerling aan te bieden. Door deze enquête wil ik graag de school tips geven zodat ze zich beter kunnen afstemmen op jullie noden.

Probeer zo concreet en eerlijk mogelijk te antwoorden op de vragen. Deze vragenlijst is anoniem.

Alvast bedankt!

Leen Loos

Algemene informatie

Geslacht:

- jongen
- meisje

Wat is jouw leeftijd?

.....

Wat is jouw studiekeuze?

- ASO: economie (economie-wiskunde, economie-moderne talen), humane wetenschappen, Latijn (Latijn-wiskunde, Latijn-moderne talen), wetenschappen (wetenschappen-wiskunde, moderne talen-wetenschappen)
- BSO: hout (houtbewerking, bijzondere schrijnwerkconstructies), basismechanica (centrale verwarming en sanitaire installaties, verwarmingsinstallaties), verzorgingvoeding (verzorging, thuis- en bejaardenzorg/ zorgkundige)
- TSO: sociale technische wetenschappen, elektromechanica, mechanische technieken (Mechanische vormgevingstechnieken)

Heeft dyslexie invloed gehad op jouw studiekeuze?

Waarom wel/niet? Leg uit.

.....
.....
.....

Maak je gebruik van externe begeleiding?

Meerdere keuzes zijn mogelijk.

- nee
- logopedie
- bijles voor taalvakken
- algemene huiswerkbegeleiding
- andere: .....

Maak je gebruik van voorleessoftware?

Meerdere keuzes zijn mogelijk.

- nee
- Kurzweil
- Sprint
- andere: .....

Welke specifieke problemen in verband met dyslexie ervaar je?

Meerdere keuzes zijn mogelijk.

- lezen (vb.: moeite met lezen van vraagstukken bij wiskunde.)
- schrijven (vb.: moeite met het schrijven van woorden die je van buiten moet leren)
- automatiseren van woorden (vb.: veel tijd nodig hebben om woordjes te onthouden.)
- kortetermijngeheugen (vb.: extra inspanning leveren om woordjes te onthouden.)
- andere: .....

Hoe ga je zelf om met deze problemen?

Hoe probeer je zelf oplossingen te vinden voor deze problemen? Hoe pak je dit aan?

.....

.....

.....

Ondersteuning van de school

Volg je het pakket met de zorgmaatregelen die de school aanbiedt?

Waarom wel/niet?

.....

.....

.....

Hoe ben je in contact gekomen met de zorgmaatregelen?

- niet
- door de school
- ik heb er zelf achter gevraagd
- andere: .....

Weet je bij wie je terecht kan met jouw vragen over dyslexie/zorgmaatregelen?

Zo ja, wie? Zo nee, hoe kan dit beter?

.....
.....
.....
Is de inhoud van de zorgmaatregelen die je krijgt duidelijk?

Waarom wel/ niet?

.....
.....
.....
Voorstellen van jou

Deze worden besproken met de school, maar zullen niet standaard toegekend worden.

Wat zou je kunnen helpen om de leerstof beter te beheersen?

Vb.: gestructureerde cursus: ander lettertype, meer onderverdeling of voorbeeldvragen in verband met toetsen/examens.

.....
.....
.....
Wat zou je kunnen helpen tijdens het afleggen van toetsen/examens?

Vb.: vragen laten herformuleren of mondelinge toetsen afleggen.

.....
.....
.....
Welke maatregelen moet men best nemen zodat je beter functioneert in de klas?

Vb.: gebruik laten maken van spellingscorrector of duidelijkheid over de hoeveelheid tijd die je krijgt voor een toets.

Bijlage 3: Begeleidende brief aan de ouders van de leerlingen met dyslexie.

Beste

Ik ben een derdejaarsstudente van PXL. Mijn eindwerk gaat over leerlingen met dyslexie gelinkt aan de zorgmaatregelen van de school.

Ik heb een vragenlijst opgesteld om te polsen naar de ondersteuning die jullie nodig hebben m.b.t. dyslexie, gelieve deze in te vullen.

De feedback die ik van jullie ontvang zal ik met de school bespreken. Maar indien u specifieke vragen heeft m.b.t. de zorgmaatregelen dan kan u best zelf contact opnemen met de interne leerlingbegeleiding van de school.

Gelieve deze vragenlijst in te vullen voor 5 april 2015.

Dank u!

Met vriendelijke groeten

Leen Loos

Bijlage 4: Begeleidende brief aan de leerlingen met dyslexie.

Beste

Ik ben een derdejaarsstudente van PXL. Mijn eindwerk gaat over leerlingen met dyslexie gelinkt aan de zorgmaatregelen van de school.

Ik heb een vragenlijst opgesteld om te polsen naar de ondersteuning die jullie nodig hebben m.b.t. dyslexie, gelieve deze in te vullen.

De feedback die ik van jullie ontvang zal ik met de school bespreken. Maar indien je specifieke vragen hebt m.b.t. de zorgmaatregelen dan kan je best zelf contact opnemen met de interne leerlingbegeleiding van de school.

Gelieve deze vragenlijst in te vullen voor 5 april 2015.

Dank u!

Met vriendelijke groeten

Leen Loos